

Siiivekäs

2:1995

16. vsk

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys Kuikka

Siivekäs

2:1995

16. vsk

Julkaisija
Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

Toimituskunta

 Päätoimittaja
Kalle Ruokolainen

 Toimitus ja Taitto
Jussi Helppi

Eelis Rissanen

 Toimitussihteerit
Seppo Mikkonen

Markku Ukkonen

Adrian Royle

Jäsenmaksut 1995

70 mk (perhejäsen 20 mk, ei lehteä).
Maksut tilille PSP 800023-6606 822.

Siivekkään tilaaminen ja jakelu
Jaetaan PSLTY Kuikan jäsenille. Lehden
voi tilata myös jäseneksi liittymättä.
Tilaushinta 70 mk maksetaan eo. tilille.
Lehti ilmestyy kahtena numerona
vuodessa.

Osoitteenmuutokset
Pekka Tenhunen

Ilmoitushinnat
Takakansi 1000 mk, 1/1 sivu 800 mk.
1/2 sivu 500 mk, 1/4 sivu 300 mk.
Hinnat ovat ohjeellisia.

Painos 400 kpl

ISSN 0780-7066

tässä

numerossa

3 Pääkirjoitus: Selkävesiselvityksiä – NYT.
Kalle Ruokolainen

**4 Suvasveden ja Kallaveden selkävesilinnusto-
selvitys.** Risto Juvaste

14 Syysmuutto 1993 Pohjois-Savossa. Harri Hölttä

24 Nilsin Syvärin vesi- ja rantalinnusto.
Eelis Rissanen ja Harri Hölttä

27 Yhteishavainnointiviikonloppu 7.–8.10.1995.
Harri Hölttä

28 Pack your bags fly south. Adrian Royle

28 Viimeaikaisia havaintoja. Jarkko Koskela

30 Kuikan jäsenistö.

32 "Talvipinnaralli".
Eelis Rissanen

34 Pohjois-Savosta ilmoitettavat lintuhavainnot.

37 Maakunnsta ja muualta. Kaksi lintutornia Keiteleen
Lahnasjärville. Maailman kahlaajakuulumisia

38 Toimitukselta lukijoille...

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluusti vastaan. Käsikirjoituksen voi toimittaa joko selvästi kirjoitettuna (käsin tai koneella) tai mieluiten tietokoneen levykkeellä (ks. tarkempia ohjeita takasisäkannesta). Kannattaa kuitenkin aina ottaa ennen jutun tms. lähettämistä toimitukseen yhteyttä, jottei kumpikaan osapuoli tee turhaa työtä. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös värikuvat ja väridiat).

Pääkirjoitus

Selkävesiselvityksiä – NYT

Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys **KUIKKA**
(toimii osana Kuopion
Luonnon Ystävien Yhdistystä)

c/o Kuopion museo, Kauppakatu 23,
70100 Kuopio

Puheenjohtaja
Harri Hölttä

Sihteeri
Jarkko Koskela

Taloudenhoitaja
Mika-Petri Harju

Varapuheenjohtaja
Heidi Hannula

Hallituksen muut jäsenet

Timo Immonen

Seppo Mikkonen

Eelis Rissanen

Hallituksen varajäsen
Arvi Meklin

Tässä Siivekkään numerossa ovat esillä selkävesiselvitykset. Ne käsittelevät Suvasvettä, Kallavettä ja Syväriä. Suvasvesi lienee luonnon-tilaisimpia maakuntamme suurista järvioltaista. Sen vesi on kirkasta ja saaret ovat pääosin rakentamattomia. Voimakkaasti mökitetyn Kallaveden selkävesilinnusto on taas maakuntamme arvokkaimpia ja parhaiten tunnettu. Syväriä pidetään voimatalouden vesivarastona.

Kuten edellä olevasta huomaa, lainehtii Savossa luonnontilaltaan moninaisia selkävesiä – eivätkä tässä suinkaan olleet kaikki selkävetemme. Silmäys karttaan kertoo, että linnustoltaan tuntemattomia (mahdollisia laskentatietoja ei ole julkaistu) järviolueita löytyy maakunnasta vielä viljalti: Koivujärvi, Pielavesi, Nilakka, Niinivesi, Sonkari, Virmasvesi, Rasvanki, Kuvansi, Sorsavesi, Koirus, Unnukka, Juurusvesi–Muuruvesi–Melavesi–Akonvesi -ketju, Juojärvi, Rikkavesi, Kaavinjärvi, Rauvanjärvi, Saarijärvi, Vuotjärvi ja kuravesien kuningas – Onkiveden reitti.

Pieni osa järviolueista on sisällytetty valtakunnalliseen rantojensuojeluohjelmaan. Suurin osa selkävesistämme ei kuitenkaan kuulu mihinkään suojeluohjelmaan ja niiden kohtalo ratkeaa yleensä rantakaavojen laadinnossa, joita uusi luonnonsuojelulaki mahdollisesti lisää voimakkaasti. Viime aikoina Savossakin on tehty ulkopuolisten konsulttien toimin useiden järviolueiden linnustoselvityksiä juuri kaavoitusta varten. Näitten selvitysten laatu on kirjava. Joissakin laskijan kyky tunnistaa lintuja on tekstistä päätellen ollut heikko tai selvityksen tilaaja on (tietoisesti?)

halunnut ilmoittaa vain epämääräistä tietoa lintujen määristä. Sellainen peli ei vetele! Selvitysten laadun täytyy olla ensiluokkainen ja se on taattava antamalla laskijoille riittävästi aikaa ja rahaa kunnollisten laskentojen tekoon. Laskentaraportit on saatettava myös Kuikan tietoon ja annettava yhdistykselle oikeus lausuntoon.

Tällaisten kaavaselvitysten laadun arvioimisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että nyt jo olemassa olevat laskentatiedot julkaistaan. Tietoja on ainakin Kaavin ympäristöstä ja osalta maakunnan länsi- ja lounaisosien järvistä. Toisaalta vielä tutkimattomat alueet odottavat laskijaansa. Siivekäs voi tarjota vain palstatilaa, mutta rahaa uusiin laskentoihin lienee mahdollista saada KLYY:ltä, ympäristökeskukselta ja/tai alueen kunnilta. Linnustoltaan hyvin tunnetun Keski-Kallaveden lintuluodoilla lintujen pesimärauhaa on muuten turvattu maihinnousukielloin!

Veneilevien lintuharrastajien on syytä muistaa, että pesimäluodoille – varsinkaan maihinnousukiellossa oleville – ei ole syytä nousta, vaikka piipparin punakaulahanhi saattaisikin olla lintuluodon ohittavassa hanhilet-kassa. Luodolle stajaamaan jääminen on jo edesvastuutonta. Virolahdella ahneimmat keväiset punakaulan bongaaajat nousivat luodolle ja seisovivat siellä tyyneen rauhallisina – osa pidempään, osa lyhyemmän aikaa. Virvelinveivaajille ja juhannusjuhlijoille on turha saarnata selkälökistä, jos "omat jätkät" saapastelevat esimerkiksi missä huvittaa.

Kalle Ruokolainen

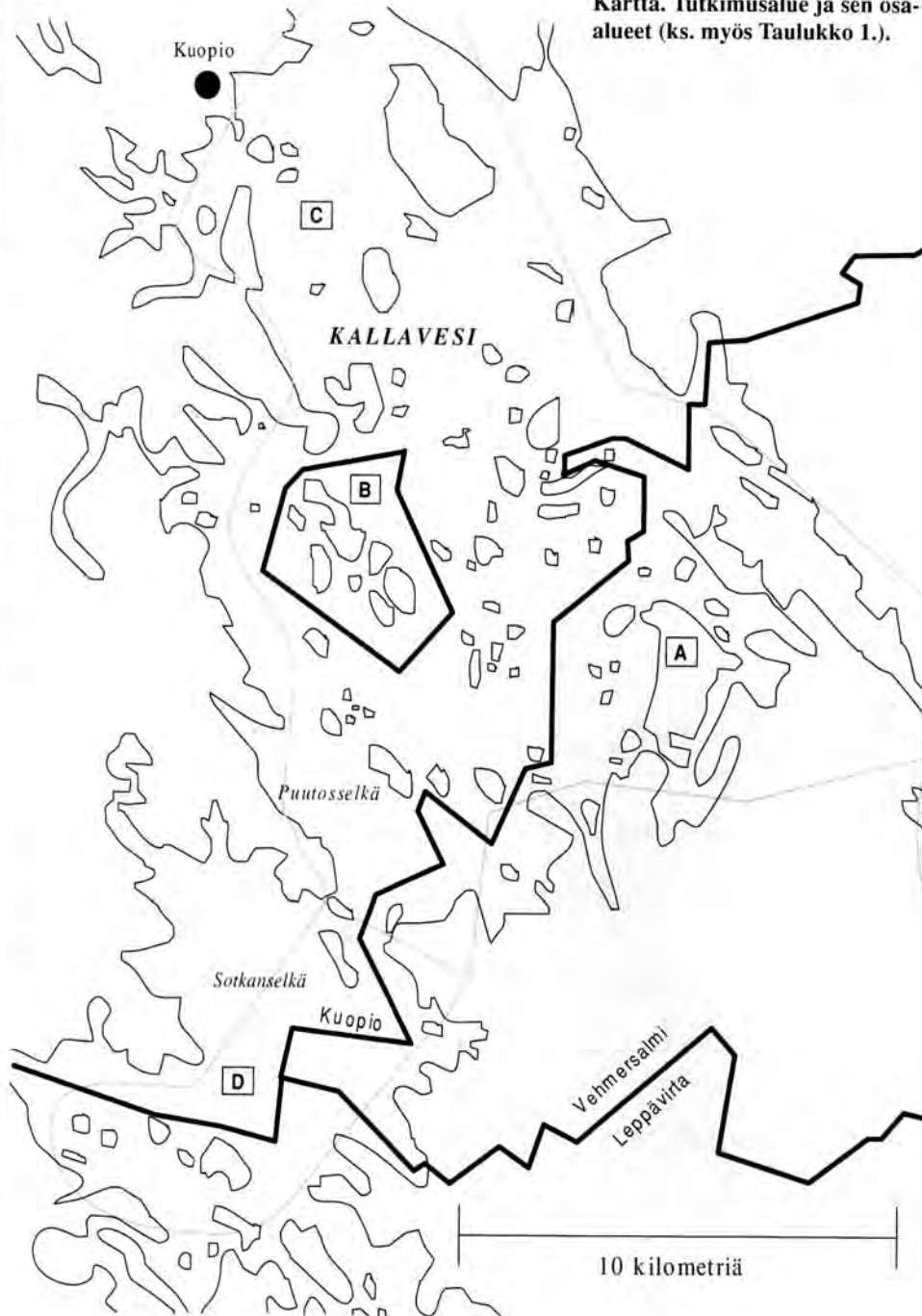
Pohjois-Savon Lintutieteellisen Yhdistyksen (Kuikan) toimeksiannosta tein 1993 Vehmersalmen kunnan vesialueiden selkävesilinnustaselvityksen, joka perustui pääosin vuosina 1990–1993 suoritettuihin maastotöihin. Kartoituksen tein perustiedoksi vesialueiden ja rantojen käytön suunnitteluun. Sen toteuttamiseen saatiin avustusta Kuopion läänin "saariston ympäristönhoitoavustuksiin" 1992 osoitetuista määrärahoista.

Seuraavassa on esitetty tiivistelmä edellä mainitusta selvityksestä. Lisätietona on tässä esitetty uutta vertailutietoa muista järvilinnustolaskennoista ja huomautuksina muutamia kommentteja Jorma Tuomaisen ja Ari Lyytikäisen kesän 1994 havaintojen perusteella. Parimääräarvioista on muistettava, että ne perustuvat pääosin aikuislaskentoihin, ja että tilanne vesialueella muuttuu jatkuvasti mm. häirinnän ja vedenkorkeuksien vaihtelun seurauksena.

Selvityksessä tutkittiin noin 425 km² vesialueita (Suvasvesi ja Kallavesi), joista noin 150 km² kuuluu Vehmersalmen kuntaan. Tutkituista sadoista luodoista esitellään 50 merkittävintä, joista 22 sijaitsi Vehmersalmen alueella. Vehmersalmen ulkopuoliset vesialueet ja luodot tutkittiin Vehmersalmen lintuluotojen arvottamiseksi koko vesialueisiin nähden.

Kartoituksessa Vehmersalmelta löydettiin yksi maakunnallisestikin arvokas lintuluoto (Selkäluoto) ja muutamia alueellisesti arvokkaita lintuluotoja. Paikallisesti merkittäviksi luokiteltuja pesimäluotoja oli Vehmersalmella parikymmentä. Myös selkävesilinnuston parimäärät ja tiheydet on koottu vesialueittain taulukkoon.

Kartta. Tutkimusalue ja sen osat alueet (ks. myös Taulukko 1.).

Suvasveden ja Kallaveden selkävesilinnustonselvitys

Risto Juvaste

Veneilyn, virkistyskalastuksen ja loma-asutuksen voimakas lisääntyminen uhkaa selkävesilintuja, joiden poikastuotto on paikoin muutaman pienen pesimäluodon varassa. Niinpä näiden pesimäluotojen

suojelu tulisi aloittaa ensi tilassa, jotta selkävesille ikuisesti kuuluneet linnut mm. selkälökki ja kuikka tulevaisuudessakin olisivat siellä kalastajien ja muiden luonnossa liikkujien ihailtavina. Järvi- maisema ilman lintuja on autio ja kuollut.

Näiden pitkäikäisten lajien suojelu on erityisen tärkeää, koska ne saattavat vuosikaupalla tuloksetta yrittää pesintää tutuilla pesäluodoillaan. Kun "lintuvanhukset" sitten lopulta menehtyvät, voivat alueelliset kannat romahtaa lopullisesti. Niinpä selkälokki, joka oli ennen yleisin loppimme, on jo uhanalainen useilla laajoillakin vesialueilla. Selkälokin kannat ovat romahtaneet joillakin rannikko- ja sisävesialueilla jopa kymmenesosaan 1960-luvun kannoista (Hildén & Hario 1993, Juvaste 1994).

Liittämällä pesimäluotojen suojelu vesialueiden käytön ohjaamiseen voidaan pienimmillään vesialueilla säilyttää

pesimälinnuston moninaisuus. Suojelua varten tarvitaan linnustotestelyksiä vesi- ja ranta-alueiden käytön suunnittelutyön pohjaksi.

Tutkitut vesialueet

Selvityksessä mukana olevat vesialueet on esitetty oheisessa kartassa harmaalla rasterilla. Kaiken kaikkiaan selvityksessä tutkitun vesialueen laajuus oli noin 425 km². Tutkimusalueen eri osien pinta-alat on esitetty taulukossa 1.

Maastotyöt

Kanta-arviot perustuvat pääosin vuosina 1990–1993 tehtyihin aikuislintulaskentoihin, joista osa on tehty loppukesällä (Taulukko 2.). Maastotyöt tehtiin moottoriveneellä ajaen, kiikaroiden ja luodoille nousten ja yleensä havainnot nauhalle sanellen. Vuonna 1992 suoritettiin myös lentohavainnointia. Huonot sääet estivät vuodeksi 1993 suunnitellun haudonta-aikaisen lentohavainnoinnin. Suvas- ja Roikanveden linnustoa kartoitti laskuuni toukokuusakuun vaihteessa 1993 biol. yo. Juha Miettinen.

Käytettävissäni oli myös tietoja Jorma Tuomaisen 1980-luvun puolivälissä tekemistä laskennoista Kallavedellä, Suvasvedellä ja Sotkanselällä. Jorma Tuomainen luovutti käyttöni lisäksi tietoja Keski-Kallavedellä vuosina 1992–1993 alkukesällä suorittamistaan laskennoista. Ari Lyytikäinen antoi käyttöni havainnot rengastuskäynniltään Suvasveden keski- ja eteläosissa heinäkuussa 1993 sekä havaintoja Suvasveden keskiosien linnustosta 1980-luvun puolivälissä. Kiitän suuresti em. henkilöitä saamistani arvokkaista tiedoista. Muutamien reuna-alueiden tiedot perustuvat vain yhteen havainnointikertaan ja jotkut ilmeisen vähämerkitykselliset lahdet on jätetty käymättä. Kokonaishavainnointiaika oli 1990–1991 32 tuntia ja 1992–1993 93 tuntia.

Selkävesilinnuston kokonaismääristä

Tyypillisten selkävesilintujen parimäärät on laskettu vesialueittain (Taulukko 3.). Vertailutietoja on koottu myös muista Järvi-Suomen laskennoista (Taulukko 4.).

Arvioitaessa tuloksia on muistettava, että niissä on pyritty arvioimaan vain varsinaisen selvitystyön kohteita eli selkävesilintuja. Rantaluhdilla ja sisäjärvillä pesivien, mutta usein avovesillä ruokailevien lajien (nauru- ja kalalokki) kokonaismääriä on huomioitu vain luotopesijät ja avorantojen reviiitit. Tämä lisää arvioiden epätarkkuutta näiden lajien osalta. Naurulokin

parimäärät onkin ilmoitettu suluissa, koska ne edustavat vain "selkävesinaurulokkeja" eli luotopesijöitä. Naurulokin ja kalatiiran pesimäkannat ja pesimäluodot vaihtelevat vuosittain melkoisesti. Tarkimpia arviot ovat selkälokkien osalta. Selkälokki onkin ollut jo vuosia erityistarkkailun kohteena.

Ilmakuva Suvasveden Jakamien upeasta saaristosta länteen katsottuna. © Ari Lyytikäinen

Taulukko 1. Tutkimusalueen eri osa-alueet ja niiden pinta-alat. Eri vesialueiden pinta-alat on arvioitu 1:100 000 topografikartasta. Osa-alueet on merkitty edellisen aukeaman karttaan.

1. SUVASVESI	
A: Pohjoisosa (Vehmersalmi)	45 km ²
B: Keskiosa (Vehmersalmi)	30 km ²
C: Kaakkoisosa (Vehmersalmi)	25 km ²
D: Pouha-Pilkko (Tuusniemi + Leppävirta)	10 km ²
E: Jakamit ja länsiranta (Leppävirta)	20 km ²
F: Eteläosa (Leppävirta)	45 km ²
yhteensä	175 km²
2. KALLAVESI	
A: Itäosa (Vehmersalmi)	35 km ²
B: Vuori- ja Mäkisalon alue (Vehmersalmi)	10 km ²
C: Keski-Kallaveden muut alueet (Kuopio)	145 km ²
D: Sotkanselkä (Vehmersalmea 10 km ²)	60 km ²
yhteensä	250 km²
Vesialueet yhteensä noin	425 km²

Lajikohtainen tarkastelu

Harmaalokki *Larus argentatus*
Harmaalokin kannat ovat ilmeisesti pysyneet tutkimusalueella likimain ennallaan 1980-lukuun verrattuna. Lajin suurimman kolonian (Kalla-

veden keskiosassa) koko on yleensä ollut 30–40 paria (Tuomainen 1993). Noin puolet harmaalokeista pesii yksittäispareina tai pienkolonioissa yhdessä selkälokin kanssa. Paikoin harmaalokin pesiä tuhoaan, mahdollisesti "riistanhoitosyistä". Näissä loppivainoissa on

selkälokki usein joutunut sijaikarsijaksi. Kesästä 1994 alkaen kaikki harmaalokkiyhdykskunnat ovat muiden lokkiyhdykskuntien tavoin rauhoitettuja. Vesialueilla liikkuu myös joitakin 1–4-vuotiaita pesimättömiä harmaalokkeja.

Selkälokki *Larus fuscus*

Rauhoitetun selkälokin parimäärät ovat selvästi vähentyneet 1980-luvun alun tilanteesta. Jotkut koloniat ovat hävinneet lähes kokonaan, jopa alueen suurin kolonia (35 paria) Suvasveden Kukkarinselän pohjoisosasta. Vaikka Suvasvedeltä 1980-luvulta ei ole kattavia laskentoja, voidaan Tuomaisen ja Lyytikäisen havaintoihin vertaamalla Suvasveden parimäärien arvioida romahtaneen ainakin puoleen. Keski-Kallavedellä parimäärien lasku on ollut hitaampaa (n. 30 % 1980-luvun alusta). Mahdollisesti sinne on siirtynyt lintuja Suvasvedeltä ja Pohjois-Kallavedeltä, joilla parimäärät ovat myös huvenneet alle puoleen 1970-luvulta (Lyytikäinen 1986). Vuoden 1993 havaintojen mukaan Keski-Kallaveden parimäärissä oli pientä elpymistä, mutta Suvasveden keskei-

simpien osien kanta oli edelleen vähentynyt ehkä noin 30 % (Tuomainen 1995, Lyytikäinen 1995).

Selkälökkikantojen nopeaan laskuun lienee useita syitä. Eräs niistä on häirinnästä ja ilkeivallasta johtuva heikko poikastuotto. Myöhään ja usein metsäisille saarille pesivä selkälokki on alttiimpi veneilyn ja leirinnän lisääntymisen aiheuttamalle häiriölle kuin harmaalokki. Jo alkukesästä vesialueilla liikkuu ilmeisesti pesinnässään epäonnistuneita selkälokkeja. Näistä ja mahdollisesti joistakin lisääntymiskyvttömistä linnuista johtuen saattaa alueiden selkälökkikanta vaikuttaa liian vahvalta. Selkälokki on kuikan ohella ehdottomasti uhanalaisin selkävesilintumme.

Kalalokki *Larus canus*

Kalalokki on koko alueella tavallinen jokapaikanlokki. Niitä näkee istuskelemassa tasaisin välein, ja jo kesäkuussa pesimättömät ja pesinnässään epäonnistuneet linnut muodostavat 10–20 yksilön parvia. Pesii lähestyttäessä emojen varoitushuudot keräävät nopeasti paikalle kaikki lähialueiden lokit niin,

Taulukko 2. Selvitystä varten suoritettut inventoinnit.

28.5.1992	klo 12–16	vene	Kuopio–Hirviselkä–Kuopio
28.5.1992	klo 12–16	vene	Kuopio–Ritoniemi–Kuopio
30.5.1992	klo 15–16	vene	Kuopio–Kellosekä
6.6.1992	klo 16–19	lento	(Joensuu)–Vehmersalmi–Kuopio
7.6.1992	klo 8–14	vene	Kuopio–Vehmersalmi–Kuopio
7.6.1992	klo 18–20	lento	Kuopio–Vehmersalmi–(Joensuu)
16.7.1992	klo 12–23	vene	Kuopio–Ritoniemi
17.7.1992	klo 9–12	vene	Ritoniemi–Kuopio
17.7.1992	klo 16–19	vene	Kuopio–Ritoniemi–Kuopio
22.7.1992	klo 19–23	vene	Sotkanselkä–Kuopio–Ritoniemi
23.7.1992	klo 12–19	vene	Ritoniemi–Vehmersalmi–Karvio
20.5.1993	klo 7–22	vene	Suvasveden keskiosat (J. Miettinen)
2.6.1993	klo 8–17	vene	Suvasveden pohjoisosat (J. Miettinen)
16.7.1993	klo 20–23	vene	Karvio–Jakamit
17.7.1993	klo 15–20	vene	Jakamit–Ritoniemi
18.7.1993	klo 8–18	vene	Ritoniemi–Kuopio–Sotkanselkä

Lisäksi käytettävissäni oli havaintosanelujani seuraavista 1990–1991 suorittamistani takseerauksista:

3.8.1990	klo 18–21	vene	Sotkanselkä–Kuopio
4.8.1990	klo 8–13	vene	Kuopio–Vehmersalmi–Karvio
20.7.1991	klo 20–22	vene	Karvio–Kontinselkä
21.7.1991	klo 7–22	vene	Kontinselkä–Vehmersalmi–Kuopio–Vehmersalmi–Karvio
2.8.1991	klo 7–8	vene	Kuopio–Kellosekä
5.8.1991	klo 10–18	vene	Kuopio–(Koirus)–Kuopio

että yksittäisparin pesimäluodon yllä saattaa kirkua kymmeniä lokkeja.

Naurulokki *Larus ridibundus*

Naurulokki on rehevien lahtien ja lintujärvien tyypilaji, mutta selvitysalueella se esiintyy varsin yleisesti myös luotokolonioissa. Luotokolonioita tulisi suojella niiden omaleimaisuuden takia, vaikka laji sille tyypillisten luoksepääsemättömien ruovikkokolonoiden ja lintujärvien ansiosta ei olekaan uhattuna. Naurulokkikannat ovat kuitenkin voimakkaasti vähentyneet 1970-luvulta Ruotsissa ja Suomessa. Naurulokki rauhoitettiin kesällä 1993.

Pikkulokki *Larus minutus*

Lepäileviä tai saalistavia pikkulokkeja esiintyy joskus ranta-alueilla. Lajin tyypillisiä elinympäristöjä ovat kuitenkin luoksepääsemättömät ruovikkoiset ja kortteikkoiset lahdet ja lintujärvet. Vaikka pieniä pikkulokkikolonioita on jonkin verran myös selkävesien luodoilla, niin tutkimusalueella luotokolonioita ei tavattu. Muutamia ruokailevia ja lepäileviä yksilöitä nähtiin inventoinnin aikana Suvasveden itä- ja länsirannoilla. Lajin yleisyys vaihtelee vuosittain kevätsäistä ja vedenkorkeudesta riippuen. Lämpiminä kevinä pikkulokki yleistyy. Matalalla vedellä paljastuu lajin pesintään sopivia ruovikkoluotoja.

Kalatiira *Sterna hirundo*

Vaikka kalatiira esiintyy alueella

varsin runsaslukuisena, alkaa sillä paikoin olla vaikeuksia löytää rauhallisia pesimäluotoja. Pesii tuhoutuu paljon petojen, häirinnän, ilkvallan ja veden nousun seurauksena. Laji on kuitenkin ahkera uusintapesijä. Niinpä hautovia yksilöitä löytyy yleisesti vielä heinäkuun lopulla, samalla kun ensimmäiset poikueet ovat jo lähdessä muuttomatkalle.

Tiirat pesivät mielellään 5–20 parin yhdyskunnissa matalilla luodoilla, kallioilla, hietikoilla ja somerikoissa. Yksittäisparejakin esiintyy ja ne tyytyvät usein pesimään rantakivillä. Tiirujen parimäärät ja pesimäkoloniat vaihtelevat suuresti vuosittain. Veden korkeus vaikuttaa yhdyskuntien sijoittumiseen. Koloniat ovat puhtaita tiirakolonioita tai sekakolonioita naurulokkien kanssa.

Kuikka *Gavia arctica*

Vedenpinnan muutokset haudonta-aikana vaikuttavat ratkaisevasti kuikan pesintätulokseen. Pesinnänsään epäonnistuneet parit ja pesimättömät yksilöt kerääntyvät avovesialueille 5–20 yksilön parviksi. Emot poikasineen viihtyvät sen sijaan suojaisilla reviereillään. Koska kuikat ovat pitkäikäisiä ja reviiiruskollisia, niin tässä selvityksessä selvästi erillisellä tyypibiotoopilla edes kerran havaittu kuikkapari ja jopa jotkut yksittäiset linnut on määritetty reviiiripariksi. Kuikkien parimääräarviot ovat näin varsin karkeita.

Eri vesialueiden selkävesilinnusto

Suvasvesi

Verrattaessa nyt saatuja parimääriä vanhoihin havaintoihin (Tuomainen 1993, Lyytikäinen 1993) voidaan todeta, että merkittäviä muutoksia on havaittavissa ainoastaan selkälokin ja kalatiiran parimäärissä. Selkälokin parimäärät ovat pudonneet noin puoleen vuoden 1985 tasosta, jolloin alueen suurimassa koloniassa Kukkarinselän pohjoisosassa oli saman verran pareja (35 paria) kuin nykyään koko laajalla vesialueella. Kalatiiran parimäärät ovat nousseet noin 50%.

A: Pohjoisosa (Vehmersalmea)

Pohjoisosan vesialueeseen on tässä luettu Vehmersalmelle johtava väylä (Vänskanselkä) ja pohjoisen saariston vesialueet Vuorisalon ja Mäntysalon ympärillä, mm. Lempeänselkä, Roikanvesi, Mäntyselkä ja lisäksi Mustinselkä. Alueen merkittävimmät lintuluodot sijaitsevat Vehmersalmelle johtavan väylän vieressä. Pohjoisosan sokkeloissa ei selkävesilinnusto viihdy muutamaa kalalokkia lukuun ottamatta.

B: Keskiosa (Vehmersalmea)

Suvasveden (Vehmersalmen) keskiosaan lasketaan tässä Enonniemen alue ja Kukkarin vesialueet. Kukkarin alueeseen eli Suvasveden selän pohjoisosaan on luettu Kukkarinselkä ja Kukkarisaarien ympärillä olevat alueet (mm. Matinselkä). Enonniemen suojatomat rannat ovat vähälinnustoisia. Enonlahden perukan linnustosta ei ole tietoja. Oletettavasti siellä pesii tarkastelulajeista vain muutamia kalalokkeja. Lahden suulla on pari hyvää lokkiluotoa.

Kukkarin alueen pienet saaret ovat ulkoisesti tyypillisiä selkävesilinnuston pesimäsaaria, joissa aiemmin on ollutkin huomattavia linnustokeskittymiä. Nykyiset niukat parimäärät saattavat selittyä ihmisen aiheuttamalla häirinnällä tai ilkvallalla, joiden seurauksena lokit ovat vähitellen siirtyneet muualle. Tähän viittaa esimerkiksi Lokinmantereella olleet roskat ja verkot.

C: Kaakkoisosa (Vehmersalmea)

Suvasveden kaakkoinen Vehmersalmen kuntaan kuuluva osa muodostuu mm. Hornanselän itä-

rannasta ja Heinävedelle johtavan väylän ympärillä olevasta sokkeloista saaristosta (mm. Tuohisalonen, Honkasaaren ja Ukonniemen vesialueet). Alueen arvokkaimmat lintukohteet sijoittuvat Hornanselän rantaluodoille, mutta sinänsä varsin vähälinnustoiselta vaikuttavasta saaristosokkelostakin löytyy muutama suojelun arvoinen lintuluoto.

D: Pouha-Pilkko (Tuusniemeä ja Leppävirtaa)

Alueen linnuston yleispiirteet ovat samoja kuin Vehmersalmen saaristossa: kapeikot ja sokkeloinen saaristo ovat varsin niukkalinnustoisia, sillä alueen linnut ovat keskittyneet pienten selkien reunoilla oleville luodoille.

E: Jakamit ja länsiranta (Leppävirtaa)

Jakamit muodostavat Suvasveden keskiosan saariston, jonka luodoilla pesii huomattava osa alueen selkävesilinnustosta. Saaristossa on useita selkävesilinnustolle sopivia pieniä pesimäluotoja, muttei yhtään erillistä pesimäluotoryhmää. Näin ollen lokkilinnusto on levittäytynyt varsin tasaisesti eri luodoille, joiden parimäärät vaihtelevat vuosittain. Esimerkiksi kalatiira- ja naurulokkikolonioita on 3–4 luodolla ja alueen selkälokit (nyt 8–10 paria) muodostavat varsin löyhän ja hajanaisen kolonian.

Suvasveden länsirannan kariot muodostavat oivia pesimäalueita kalalokeille ja alueen ruovikkopoukamissa saattaa pesiä myös muutamia pikkulokkeja. Luodoilla pesii myös jokunen tiirapari ja Koppiluodoilla naurulokkeja. 1994 oli Pienellä Kaidalla 30 naurulokkiparia ja 20 tiiraparia sekä Honkasaaren pohjoisella luodolla 20 tiiraparia ja Ykspuisella 5–10 tiiraparia (Lyytikäinen 1995).

F: Eteläosa (Leppävirtaa)

Suvasveden eteläosan muodostaa Haapaselän ranta-alueet ja kymmenkunta kilometriä etelään työntyvä saaristolahti. Alueen tiedot perustuvat varsin vähäisiin inventointeihin, mutta niiden perusteella voidaan arvioida alueen selkävesilinnuston olevan varsin niukka.

Eteläisimmän lahtisaariston kapeikot ovat tyypillisesti vähälinnustoisia, mutta pienselkien luodoilla pesii pieniä lokkilinnustokolonioita. Kuikille suojaisa saaristo tarjoaa useita reviiirialueita.

Keski-Kallavesi ja Sotkanselkä

Kallaveden inventointeja on tarkennettu Jorma Tuomaisen antamilla tiedoilla. Jorma Tuomainen on laskenut alueen luotolinnuston lähes vuosittain yli 10 vuoden ajan. Omat havaintoni ovat kesältä 1992 ja loppukesiltä 1990–1993. Useat alueen keskiosan luodoista on suojeltu maihinnousukiellon pesintäaikana. Keski-Kallavedellä on poikkeuksellisen runsaasti arvokkaita lintuluotoja.

Varsinkin Sotkanselän kokonaisparimääristä esitetyt

arviot ovat varsin karkeita, sillä ne perustuvat muutamaan loppukesän inventointiin. Vehmersalmen alueeksi on luettu kokonaan Vehmersalmen rajalla oleva Hirviluoto. Vehmersalmen luvuissa on mukana myös erillisen Vehmersalmeen kuuluvan Vuorisalo–Mäkisalonsalmen linnusto.

A: Itäosa (Vehmersalmea)

Keski-Kallaveden Vehmersalmeen kuuluvassa itäosassa Hirviselän alueella on kaksi erittäin arvokasta lintuluotoa: Selkä- ja Hirviluoto. Näille tulisi saada pesimäaikainen maihinnousukiello. Mannerrantojen ja Tervasaloa ympäröivien lahtien vesilinnusto muodostuu lä-

hinnä yksittäisistä kalalokkipareista ja vesilinnuista, varsinaisia lintuluotoja ei ko. alueilla ole.

B: Vuorisalo–Mäkisalonsalmea (Vehmersalmea)

Tällä Vehmersalmen kuntaan kuuluvalla saariryhmällä (noin 10 km²) ei ole merkittäviä lintukolonioita, vaikka läheisillä Kuopioon kuuluvilla saarilla niitä esiintyykin. Saariryhmän rannoilla pesii lähinnä kalalokkeja (30–40 paria) ja vesilintuja. Lisäksi alueella pesii pari selkälokkiparia ja kalatiirioja sekä mahdollisesti jokunen yksittäinen naurulokkipari. Alueella pesinee myös kuikkapari. Yksittäisiä luotoja ei lintujen vähäisyyden ja niukan maastotyöaineiston takia ole arvoluokiteltu. Alue vaatisi oman kartoituksen.

C: Keski-Kallaveden muut alueet (Kuopiota)

Keski-Kallaveden linnustoa on seurattu varsin tarkasti runsaan kymmenen vuoden ajan (J. Tuomainen). Alueen selkävesilinnusto on varsin vahva. Useat keskiosan mökittömät pesimäsaaret ovat pesimäaikaan maihinnousukielloissa, mutta varsinkin selkälokin pesimätulos on viime vuosina ollut huono. Vuonna 1994 selkälokin pesimätulos oli aiempia vuosia parempi (Tuomainen 1995).

D+E: Sotkanselkä (osin Vehmersalmea)

Tiedot ja arviot perustuvat niukoihin loppukesän havaintoihin 1990–1993, joten Sotkanselän parimääräarvioita on pidettävä vain

Näillä Suvasveden luodoilla selkälokin pesintä tuhoutui ainakin vuosina 1993 ja 1994 (Pieni Ruunasaari). ©Ari Lyytikäinen

Vesialueiden merkittävimmät lintuluodot

Lintuluotojen arvoindeksien merkitys:

I = valtakunnallisesti arvokas lintuluoto

II = maakunnallisesti arvokas lintuluoto

III = alueellisesti arvokas lintuluoto

IV = paikallisesti arvokas lintuluoto

+ = muu merkittävä lintuluoto

Arvoindeksiä annettaessa on pyritty huomioimaan luodolla pesivien lajien parimäärien ja moninaisuuden lisäksi luotojen ainutlaatuisuus alueellisesti ja rakenteellisesti.

Valtakunnallisesti arvokkaaksi on katsottu luodot tai saaret, joilla on niin poikkeuksellinen linnusto, että vastaavia jär-

vialueiltamme löytyy korkeintaan muutama. Näitä olen Saimaan vesialueelta löytänyt neljä kappaletta. Vehmersalmen vesialueilla ei ole valtakunnallisesti arvokkaita lintuluotoja. Maakunnallisesti arvokkaiksi on valittu lintuluotoja, jotka ovat poikkeuksellisia Itä-Suomen alueella eli Saimaan vesistössä. Näitä on tutkimusalueelle kirjattu kaksi kappaletta, joista toinen (Selkäluoto) sijaitsee Vehmersalmen kunnassa.

Alueellisesti arvokkaan (eli ko. vesialueelle tärkeän) lintuluodon tulisi erottua selvästi alueen muista luodoista esimerkiksi parimäärien tai lajistonsa monimuotoisuuden ansiosta. Nämä luodot ovat niin arvokkaita, että ne tulisi saada erityissuojelun piiriin. Suvasveden alueella

lintuluodot olivat niin tasavertaisia, että tähän luokkaan oli vaikea sijoittaa yhtään luotoa.

Paikallisesti arvokkaat luodot ovat tyypillisimmin pienillä vesialueilla olevia kalatiira- tai lokkiluotoja, jotka elävöittävät alueen luontoa. Arviota laadittaessa on pyritty huomioimaan myös luodon sijainti asutukseen ja väylästöihin nähden. Vähälinnustoisilla alueilla tulisi vähäisempiäkin lintuluotoja suojella ko. paikallisuusalueen linnuston moninaisuuden säilyttämiseksi.

Tässäkin yhteydessä on syytä huomauttaa siitä, että parimäärät eri luodoilla vaihtelevat voimakkaasti vuosittain. Tämä koskee erityisesti tiira- ja naurulokkiluotoja, joilla joskus pesii jopa satoja

suuruusluokka-arvioina. Selän luoteista lahtea ei tutkittu. Vehmersalmen vesialueella sijaitsevat alueen ehkä arvokkaimmat lintuluodot, Purat.

pareja, mutta jotka saattavat joinakin vuosina olla täysin tyhjiä. Myös vedenpinnan vaihtelut vaikuttavat parimääriin ja kolonioiden sijoittumiseen.

Ilmoitetut parimäärät ovat, ellei toisin ole ilmoitettu, 1990-luvun arvoja eli viimeisien havaintovuosien vaihtelu-rajvoja tai arvioita. Huomattakoon, että vuosina 1990–1993 vesi oli yleensä melko korkealla.

Luotojen sijainti on ilmoitettu ao. ruudun lounais-nurkan yhtenäiskoordinaatein.

Luotoryhmän koordinaatti on annettu ryhmän keskelle. Luotojen koko ja tyyppi ovat osin epätarkkoja luotoa luonnehtivia muistitietoja. Mikäli luodolle ei ole löytynyt karttani-meä, niin sille on lainausmerkeissä annettu sijaintia kuvaava nimi. Raportissa esiteltiin alueelta 50 lintuluotoa, joista 22 sijaitsee Vehmersalmen kunnassa. Seuraavassa on esitelty lyhyesti kaikki vähintään alueellisesti merkittäviksi luokitellut lintuluodot, joita oli yhteensä 11 kappaletta.

Lintuluodot

Suvasvesi

A: Pohjoisosa

Vänskänselän luodot (III–IV)

69588:5549, pienet luodot aivan väylän vieressä keskellä selkää. Noin 10 tiiraparia, 10–25 naurulokkiparia, useita kalalokkeja ja ilmeisesti yksi selkälokkipari. Suositettu lepäilyluoto. Lepäileviä lokkeja usein kymmeniä, jopa satoja. Luodon sijainti aivan kapean väylän vieressä nostaa luodon arvoa – lokki- ja tiiraparvet tarjoavat elämyksiä ohittaville veneilijöille.

Tölpäköt (IV)

69610:5528, ryhmä luotoja Lehtosaaren kaakkoispuolella. 3–4 kalalokkiparia ja ilmeisesti selkälokkipari, joka voi pesiä myös Lehtosaarella. Ilmeisesti myös tiirapari ja mahdollisesti koskeloita.

Mäntyluodot (IV)

69653:5582, pieni luotopari Roikanveden lounaisosassa. Vuorisalon ympäristön merkittävin lintuluoto, jolla pesii kuitenkin vain 3–4 kalalokkiparia ja muutama tiirapari sekä mahdollisesti heinäsaari. Paikallisesti nämäkin luodot ovat merkityksellisiä.

B: Keskiosa

Lokinmanner, Koivuluodot ja Raunioiset (III–IV)

69549:5621, 69544:5621 ja 69541:5627, Kukkarinselän pohjoisosassa olevilla luodoilla pesi vielä 1980-luvun puolivälissä Pohjois-Savon suurin selkälökkipolonia eli noin 35 paria ja noin 15 harmaalokkiparia, mutta vuonna 1990 enää 2 selkä- ja 4 harmaa-

lokkiparia (Jorma Tuomainen). Vuosien 1990–1992 loppukesän laskennoissani nämä upeat luodot ovat olleet kuitenkin lähes tyhjiä. 1993 pesintää luodoilla yritti ilmeisesti yksi selkälokkipari ja muutama harmaalokkipari. Näiden luotojen rauhoitus saattaisi palauttaa niiden linnuston, sillä ne ovat ulkoisesti ja sijainniltaan tyypillisiä selkävesilintujen pesimäluotoja.

Mikonlaiva (IV)

69572:5594, pieni yksinäinen kallioluoto, jolla pesii 1–2 selkälökki- ja tiiraparia sekä kalalokkipari. Omaleimainen luoto, joka tulisi varustaa ainakin selkälökin suojelukilvellä.

C: Kaakkoisosa

Ukonkari (IV)

69509:5630, pieni kallioluoto Heinävedelle johtavan väylän suulla. Tällä väyläloistoluodolla pesii kymmenkunta tiira- ja naurulokkiparia. Luoto on hyvä esimerkki siitä, että ihmisen rakennelmat ja läheltäkään kulkeva veneliikenne eivät haittaa linnuston pesintää, jos luoto saa olla rauhassa ilkeivallalta ja leiriytymiseltä. Pöksän luoteispuolella pienellä kallioluodolla (kariksi merkitty) pesii vuosittain myös pari tiiraa ja mahdollisesti muutama naurulokkipari. Em. luodoilla pesii myös harmaalokkipari, jonka sijoittuminen vaikuttaa myös ko. luodon pesimälinnustoon. Myös kalalokki voi pesiä em. luodoilla.

"Ruutanan luoto" (III–IV)

69498:5636, pieni kallioluoto Ruutanan länsipuolella, tyypillinen lokki/tiiraluoto. 1993 luodolla pesi noin 15 naurulokkiparia ja kymmenkunta tiiraparia (vuonna 1990 25 tiiraparia) sekä 1–2 kalalokkiparia. Lisäksi lähistöllä selkälökki yritti pesintää. Tukka- ja isokoskelon pesäluoto.

Pieni Ruunasaari (IV)

68489:5631, selkälökki- ja tiiraluoto, jolla pesi kaksi paria. Läheisellä Lapioluodolla (69490:5624) ei todettu pesintöjä 1993.

Pieni Hanhisalo ja "Hanhisalons luoto" (IV)

69480:5629 ja 69481:5624, selkälökkien pesimäpaikkoja, yhteensä 4–5 paria. Lisäksi kalalokkipari.

Sarvienniemenluoto (+)

69451:5675, pieni tiiraluoto 2–10 paria vuosittain.

"Pieniniemenluoto" (+)

69476:5674, pieni tiiraluoto laivaväylän lähellä, 1–5 paria, vuonna 1986 jopa 30 paria (A. Lyytikäinen), lisäksi pesi myös selkälökki ja isokoskelo.

Kuivanen (IV)

69483:5681, näyttävä kalliosaari (n. 60x30m), jolla pesii kaksi selkälökkiparia.

D: Pouha-Pilkko

Sikaluoto (+)

69480:5699, pieni kallioluoto aivan Vehmersalmen rajalla Levälähdessä suulla, 5–10 tiiraparia ja muutama kalalokki. Lähialueella pesii useita kalalokkipareja.

"Myhkeisen luodot" (IV)

69470:5718, saarirypäleen luoteiset luodot, 1993 kolme selkälökkiparia ja harmaalokkipari sekä ilmeisesti kuikkapari.

Kokkoluodot (IV)

69465:5724, pienet kallioluodot, joilla pesii muutama kalatiira- ja kalalokkipari sekä ilmeisesti harmaalokkipari. Tyypillisiä lintuluotoja, joilla pesinnät useina vuosina tuhoutuvat juhannuskokkojen polton yhteydessä (vrt. nimi!).

"Kontinluodot" (IV)

69434:5747, Kontinselän lokki- luotoja, ryhmä pieniä luotoja, joilla pesii 5–10 tiiraparia, muutama kalalokkipari ja selkälökki. Erittäin nättejä luotoja.

E: Jakamit ja länsiranta

Kolmoset ym. (IV)

69484:5613, kolmen suurehkon pitkulaisen saaren ryhmä (kukin noin 150x50m). Saarilla on pesintä muutamia selkälökkeja ja lisääntyvä määrä harmaalokkeja (5–10 paria), vaikka vuoden 1993 laskennoissa paikalla oli vain yksittäisiä harmaalokkeja. Lisäksi saarilla pesii muutama kalalokkipari. Maisemallisesti saaret (kuten koko Jakamien saaristo) ovat arvokkaita. Saarret rauhoitettiin leiriytymiseltä 1993.

"Kapeasaaren luoto" (III–IV)

68473:5594, pieni mäntykallioluoto (15x10m) Kapeasaaren ja Vuori-Venakon välissä, 10–15 tiiraparia ja saman verran naurulokkeja ja ilmeisesti kalalokki. Naurulokkeja ja kalalokkeja voi joinakin vuosina pesiä myös läheisillä

Taulukko 3. Selkävesilinnuston parimääriä ja tiheyksiä (paria/100 km²) Suvasvedellä, Sotkanselällä ja Keski-Kallavedellä (Veh=Vehmersalmi). Luvuissa on mukana vain selkävesilinnusto, joten naurulokin parimäärät on esitetty suluissa. Osa-alueiden parimäärät ja tiheydet voivat vaihdella suuresti vuosittain, joten niitä on tulkittava varovaisesti. Lajilyhenteet ovat: Shir=kalatiira, Lfus=selkälökki, Larg=harmaalokki, Lcan=kalalokki, Garc=kuikka, Lrid=naurulokki.

	Pinta-ala km ²	Parimäärät						Tiheydet (paria/100 km ²)				
		Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc	Lrid	Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc
Suvasvesi												
A: Pohjoisosa (Veh)	45	20–30	3–5	1–3	35–50	3–5	(10–30)	56	9	4	94	9
B: Keskiosa (Veh)	30	5–10	2–4	3–10	15–20	1–3	(0–5)	25	10	22	58	7
C: Kaakkoisosa (Veh)	25	25–40	10–11	1–3	20–30	4–6	(20–25)	130	42	8	100	20
D: Pouha-Pilkkio	10	15–25	3–5	1–2	15–25	3–5	(0)	200	40	15	200	40
E: Jakamit ja länsiranta	20	40–60	7–12	8–15	25–35	3–5	(40–80)	250	48	58	150	20
F: Eteläosa	45	20–35	5–8	1–3	30–40	8–12	(10–20)	61	14	4	78	22
Vehmersalmella= A+B+C	100	50–80	15–20	5–15	70–100	8–14	(30–60)	65	18	11	85	11
Vehmers:n ulkop= D+E+F	75	75–120	15–25	10–20	70–100	14–22	(50–100)	130	27	20	113	24
Suvasvesi yhteensä	175	170	35	25	170	30	(120)	97	20	14	97	17
Keski-Kallavesi + Sotkanselkä												
A+B: Vehmersalmi	45	30–40	35–40	10–15	65–85	3–5	(0–10)	78	83	28	167	9
C: Muu Keski-Kallavesi	145	110–140	50–55	70–85	235–265	12–15	(150–190)	86	34	53	172	9
D: Sotkanselkä (Veh)	10	5–15	3–5	5–10	10–15	0–2	(0–10?)	100	40	75	125	10
E: Sotkanselkä	50	15–20	4–5	5–10	30–35	3–4	(10–20?)	30	9	15	55	6
Vehmersalmella= A+B+D	55	35–55	120–130	15–25	75–100	3–7	(0–20)	82	75	36	159	9
Vehmersalmen ulkop= C+E	195	125–160	54–60	75–95	265–300	15–19	(160–210)	69	30	44	140	8
Keski-Kallavesi yht.	250	180	100	105	360	20	(210)	72	40	42	144	8
Vehmersalmi yht.												
Vehmersalmi yht.	155	120	60	30	170	15	(40)	77	39	19	110	10
Muu alue yhteensä	270	230	75	100	360	35	(290)	85	28	37	133	13
KOKO ALUE yhteensä	425	350	135	130	530	50	(330)	82	32	31	125	12

Vuori-Venakon pohjoispuolisella luodolla ja Tyttösaarilla.

"Ruposaaren luoto" (IV)

69469:5613, pieni pesimäluoto, jolla 1993 pesi lähes 50 naurulokkia.

Pajuluoto ja Koiranuimaluoto (IV)
69456:5619 ja 69455:5606, pieniä pesimäluotoja. Kymmenkunta tiiraparia, kalalokkeja ja selkälökkipari. Koiranuimaluodolla pesi 1985 25 tiiraparia.

Koppiluodot (IV)

69499:5572, kalalokkien suosima luotoryvä (4–8 paria), muutama tiirapari, harmaalokkipari ja 1993 15 naurulokkiparia. Kalalokkeja ja tiiroja pesii myös eteläpuolella olevilla Säyneluojoilla (69492:5574).

Kaidat (IV)

noin 69520:5566, pitkulaisia luotoja, joista pohjoisempi Pieni-Kaita on aivan Vehmersalmen rajalla. Luodoilla on pesinyt 2–5 tiiraparia, muutama kalalokki ja selkä- ja harmaalokki.

F: Eteläosa

Selkä-Lehtonen (IV)
noin 69442:5590

Potkuniemen ympäristö (IV)
noin 69424:5650

Piipot (IV)

noin 69430:5600

Näissä kohteissa pesinee kussakin 1–2 selkä- ja kalalokkiparia. Muita pesimälintuja ovat tiirat, koskelot ja yksittäiset harmaalokki- ja kuikkapari. Potkuniemen alueella pesinee ilmeisesti myös muutama naurulokkipari.

Eteläisimmän saariston lintuluotoja ovat:

Linnaluoto (IV)
69349:5620

"Hiekkalahden luoto" (IV)
69329:5639

Näillä luodoilla pesii noin 5–10 tiiraparia, muutamia kalalokkeja ja vaihteleva määrä (0–10 paria) naurulokkeja (1985 Hiekkalahdessa noin 25 paria).

Kallavesi

A: Itäosa

Selkäluoto (II)
69663:5450, pieni 15x10m, metsäinen luoto aivan väylän vie-

ressä. Noin 15 selkä- ja pari harmaalokkiparia, yksi kalalokkipari sekä muutama tiira (1993 19 selkälökkiparia!). Joinakin vuosina myös kuikka pesii luodolla. Todella poikkeuksellisen linnustonsa ja vilkkaan väylän takia luoto tulisi suojella. Luoto on erittäin arka ilkeivallalle.

Kuolemanpura (IV)

69664:5454, pieni metsäinen saari väylän vieressä, jolla pesii selkä- ja kalalokki- sekä muutama harmaalokkipari. Saaren linnusto kuuluu läheisyytensä takia Selkäluodon linnuston kanssa samaan kokonaisuuteen.

Hirviluoto (III)

69642:5433, 50x30m metsäinen luoto kunnan rajalla Hirviselän keskellä. 10–15 selkälökkiparia, 3–5 harmaalokkiparia ja kaksi kalalokkiparia sekä kuikka.

"Hukkasenluoto" (IV)

69675:5453, pieni kallioluoto (10x5m) väylän vieressä. 1–3 selkälökkiparia ja useimpina vuosina harmaa- ja kalalokkipari ja muutama tiira. 1990 luodolla pesi 25 parin tiirakolonia ja 1987 25 naurulokkiparia.

Kynäluodot (IV)

69626:5459, ryhmä luotoja, joilla

pesii 3–5 selkä-, 6 kala- ja kaksi harmaalokkiparia sekä kuikka ja tiira. Luodot on rauhoitettu mairin-

Kurikka-Kuivanen (+)

69663:5489, metsäinen saari (n.130x20m), jonka kalliolla pesi 5–10 tiiraparia. Lisäksi saarella pesi kala- ja selkälökki.

"Saunasaaren ja Kaapronsaaren luodot" (+)

69626:5447, pienellä kallioluodolla Saunasaarten koillispuolella pesii vuosittain 5–10 tiiraparia ja viereisellä pikkuluodolla kalalokkipari. Läheisen Kaapronsaaren vieressä (69638:5450) on toinen pieni 10–15 parin tiiraluoto, jolla myös kalalokkipari.

B: Vuorisalo-Mäkisalons alue

Tällä Vehmersalmen kuntaan kuuluvalla saariryhmällä (noin 10 km²) ei ole merkittäviä lintuyhdyskuntia, vaikka niitä läheisillä Kuopioon kuuluvilla saarilla esiintyykin.

C: Keski-Kallaveden muut alueet

"Vatasen luoto" (IV)

69612:5405, pienehkö väylämerkkiluoto väylän vieressä, 1993 luodolla pesi 25 tiiraparia, kalalokki- ja isokoskelopari. Luoto on myös lokkien suosima lepäilyluoto.

Paskokivi (II)

69681:5405, 40x20m, suojeltu korkeahko metsäinen kallioluoto, jolla pesii noin 15 harmaalokkiparia ja 8–15 selkälokkiparia. Pesintätulos huono sekä 1992 että 1993.

Tölpät (III)

69678:5414, suojeltu kallioluoto-ryhmä, jonka pari itäisintä luotoa toimivat muutaman selkä-, harmaa- ja kalalokkiparin pesimäluotoina. Lisäksi luodoilla pesii kuikka ja joinakin vuosina tiirakolonia (1990 15 paria). Luotojen linnusto on ollut aiemmin huomattavasti runsaampi, esim. selkälokkien määrä on pudonnut 12:sta (1986) 3–5 pariin. Luodolla pesi 1982 myös lapintiiira (J. Tuomainen).

"Pajuluodon kallio" (III)

69699:5410, pieni kupukallio (10x5m), jolla pesii isohko naurulokkikolonia (40 paria 1992, mutta jopa 80 paria) ja kalalokkipari sekä muutama tiira. Joinakin vuosina, kun naurulokit ovat pesineet muualla, on tiirakolonia vastaavasti ollut isompi. Kallion koko rajoittaa parimäärää. Suojeluarvo merkittävä erikoislaatuisuutensa takia.

Murhit (III)

69725:5408, saari ja pari pientä luotoa, suojeltu, pari selkälokkiparia ja parikymmentä kalalokkiparia. Keski-Kallaveden paras kalalokkiluoto.

Eteläinen läpijuostava (IV)

69658:5457, noin 100x50m, suojeltu harmaalokkiluoto vain 13 paria 1992, mutta noin 30 paria 1993 ja jopa 50 paria vv. 1990.

Suuri-Ollin luoto (IV)

69706:5419, kallioluoto 10x5m, naurulokkikolonia 25 paria ja seassa muutama kalalokkipari ja noin 10 tiiraparia, aiemmin tiiroja ollut 15–20 paria. 1993 myös yksi selkälokkipari yritti pesintää luodolla.

Kuikkaluodot (IV)

69623:5415, 2+3 saaren ryhmä, nykyään 4–6 selkälokkiparia, harmaalokkipari ja koskeloita sekä kuikka. 80-luvun alussa sekä selkä- että harmaalokkeja pesi luodoilla parikymmentä paria.

Muuraisluodot ja -saari (IV)

69721:5374 ja 69721:5377, karikolla lepäilee usein jopa satoja tiiroja, nauru- ja kalalokkeja. Pesimämäärät ovat vähäisempiä, sillä luodot jäävät korkealla vedel-

Taulukko 4. Parimäärä- ja tiheystietoja vertailun vuoksi joiltakin lasketuilta selkäviesialueilta. Käytetyt lyhenteet ovat samoja kuin taulukossa 3.

	Pinta-ala km ²	Parimäärät						Tiheydet (paria/100 km ²)					
		Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc	Lrid	Shir	Lfus	Larg	Lcan	Garc	
Suvasvesi	175	170	35	25	170	30	(120)	97	20	14	97	17	
Keski-Kallavesi	250	180	100	105	360	20	(210)	72	40	42	144	8	
Pohjois-Kallavesi	105	150	30	10	120	9	(25)	143	29	10	114	9	
Yhteensä	530	500	165	140	650	59	(355)	94	31	26	123	11	
Itä-Suomi													
Pyhäselkä	230	50	10	15	100	2	(150)	22	4	7	43	1	
Jänisselkä ym.	95	60	12	33	80	3	(20)	63	13	35	84	3	
Ukonseleä ym.	160	55	18	17	90	5	(110)	34	11	11	56	3	
Savonselkä ym.	135	70	12	15	85	2	(100)	52	9	11	63	1	
Orivesi	150	60	17	30	100	6	(70)	40	11	20	67	4	
Puhos	80	40	9	10	80	7	(70)	50	11	13	100	9	
Paasselkä	120	40	6	18	50	5	(30–50)	33	5	15	42	4	
Hummonseleä ym.	150	90	20	40	60	8	(60–350)	60	13	27	40	5	
Pyhäjärvi (Suomi)	190	70	38	25	125	15	(30–65)	37	20	13	66	8	
Pihlajavesi	347	270	96	222	450	54	(210)	78	28	64	130	16	
Etelä-Sulkava ym.	268	70	29	82	165	21	(5)	26	11	31	62	8	
Yhteensä	1925	875	267	507	1385	128	(1000)	45	14	26	72	7	
Saimaa	850	350	80	560	550			41	9	66	65		
Koko Puruvesi	320	200	80	100	200			63	25	31	63		
Haukivesi ym.	600	150	45	180	250			25	8	30	42		
Pielinen	900	200	85	60	400			22	9	7	44		
Yhteensä	2670	900	290	900	1400			34	11	34	52		
Saimaan vesistö	5425	2495	764	1742	3860			46	14	32	71		
Puula	300	150	45	35	550		225	50	15	12	183		
Häme													
Mallasvesi (1991)	54	52	38	46	332	3	0	96	70	85	615	6	
Roine ym. (1993)	57	118	36	37	528	7	20	207	63	65	926	12	
Pälkänevesi (1994)	46	112	95	37	325	11	118	243	207	80	707	24	
Vanajanselkä	110	244	18	188	408	5	310	222	16	171	371	5	
Konnivesi ym.	206	120	34	150	360	32	470	58	17	73	175	16	
Näsijärvi (osa)	150	40	18	88	178		137	27	12	59	119		
Häme yht.	623	686	239	546	2131	58	1055	110	38	88	342	14	

Lähteet: Mallasvesi, Roine ja Pälkänevesi (J. Ahola), Vanajanselkä (A. Lehtinen), Konnivesi ym. (M. Vauhkonen), Näsijärvi (H. Nyström) ja Puula (T. Manninen), muut R. Juvaste. Vesien pinta-alat ovat likimääräisiä.

©Ari Lyytikäinen

Yksi Suvasveden neljästä Kalasääksen pesästä.

lä lähes veden alle. Saaressa ja läheisillä luodoilla pesii yhteensä 3–4 selkälokkiparia. Kalalokkeja pesii kaikkiaan noin 10–15 paria ja tiiraja noin 10 paria läheisen "Iivarinsalon luodon" tiiratkin huomioon.

Vasikkasaari (IV)

69764:5358, aivan Kuopion satamassa sijaitseva pieni tuulimyllysaari, jolla pesii kymmenkunta tiiraparia ja 30–50 naurulokkiparia sekä kalalokkipari. Paikkansa takia arvokas luoto. Läheisellä "Väinölänniemen luodolla" pesii myös muutama tiira- ja naurulokkipari sekä kalalokkipari.

Ruunaluodot (IV)

69632:5399, yksi selkälokkipari ja viisi harmaalokkiparia sekä kuikka, mutta esim. 1990 harmaalokkipareja oli 17.

Suuri-Ollin eteläiset luodot (IV)

69700:5416, ryhmä pieniä matalia ruovikkaisia luotoja ja kallioluoto, joilla pesii parikymmentä tiiraparia, 6–8 kalalokkia ja joskus naurulokkeja ja jopa selkälokki.

D: Sotkanselkä

Purat (III)

(69543:5380), kaunis luotojono selän keskellä, johon voidaan laskea

myös Sääskiniemen kärjessä oleva luoto. Nykyinen pesimäkanta lie-nee pari selkälokkiparia ja kymmenkunta harmaalokkiparia, vaikka 1985 luodoilla pesi vain 3 harmaalokkia. Muutamia kalalokkeja ja koskeloita ja v.1985 kuikka. Luodoille kaivattaisiin pesimäaikaista maihinnousukieltoa.

Koukku ym. (IV)

69550:5398, Sotkanselän koillisreunalla on muutamia pieniä luotoja, joiden linnusto jäi myöhäisissä laskennoissa epävarmaksi. Luodoilla pesii ainakin muutamia kalalokkeja ja mahdollisesti yksi selkä- ja harmaalokkipari.

Varissaari luotoineen (IV)

Varissaaren luodolla (69524:5364) ja Orpohongan luodoilla (69538:5374) ja itse Varissaarella (69522:5369) pesii kalalokkien, parin harmaa- ja selkälokkiparin lisäksi kuikka ja koskeloita.

Pikku Musti (IV)

Tällä väylämerkkiluodolla (69556:5378) pesii selkä- ja kalalokkipari sekä muutama tiira.

Eräs kiveen tapetuista selkälökin poikasista Tuusniemellä 1994. Ilkivaltaa esiintyy yhä myös Suvasvedellä ja Kallavedellä.

©Risto Juvaste

Suojeluehdotuksia

Vehmersalmen arvokkaimpien lintuluotojen suojelutyö on käynnistettävä mahdollisimman pian selkävesilinnuston alueellisen moninaisuuden säilyttämiseksi. Suojelutoimenpiteillä on kiire mm. voimakkaasti lisääntyvän veneilyn ja leirinnän takia. Useilla luodoilla pesintätulos on heikko jatkuvan häirinnän ja jopa tahallisen ilkivallan seurauksena.

Maakunnallisestikin arvokkaan Selkäluodon pesimälinnustoa tulisi suojella pesimäaikaisten maihinnousurajoituksin, sillä tämän pienen luodon linnusto on erityisen arka rantautumisesta johtuvalle häirinnälle. Sama koskee Kuopion ja Vehmersalmen rajalla sijaitsevaa Hirvuluotoa, joka on luokiteltu alueellisesti arvokkaaksi.

Pesimäaikaisten maihinnousurajoitusten tulisi suojella erityisesti lähellä vesiliikenneväyliä sijaitsevia lintuluotoja, sillä luodoillaan lepäilevät tai niiden yllä lentävät lokkiparvet muodostavat luontoelämyksiä ohikulkijoille veneilijöille. Ilman lintuja vesialueet ovat autioita.

Lisäksi alueella on useita pieniä selkävesilintujen pesintään soveltuvia lintuluotoja, joiden suojeluun tulisi kiinnittää huomiota muun kaavoitus- ja suunnittelutyön yhteydessä. Samalla muiden lintuluojoiksi sopivia, erillisiä, pie-nehköjä kallio- ja kaislikkoluotoja tulisi mahdollisuuksien mukaan suojella mahdollisina "varaluojoina" ja luonnon moninaisuuden säilyttämiseksi.

Suojeltaessa selkävesilinnustoluotoja mm. lisääntyvän veneilyn ja leiriytymisen

aiheuttamia paineita vastaan voitaisiin käyttää esimerkiksi seuraavia keinoja:

1. Rajoitetaan loma-asuntojen rakentamista luotojen välittömään läheisyyteen (noin 200–500 m). Rantakaavoja laadittaessa ja rakennuslupia myönnettäessä otetaan huomioon linnuston suojelutarpeet.
2. Rauhoitetaan luotoja luonnonsuojelulaille.
3. Rajoitetaan kalastusta luotojen välittömässä läheisyydessä.
4. Rajoitetaan pesimäaikaan maihinnousua luodoille esim. ohjaavin "Lintuluoto"-kyltein.
5. Tiedotus- ja valistustoimenpiteet.

Kohtien 2–4 voimassaoloajaksi riittää aikaväli 1.5.–20.8.

Jatkotoimenpide-ehdotuksia

Kunnan ympäristötoimen tulisi selvittää luotojen maanomistusolot ja pyrkiä käynnistämään esitettyjä suojelutoimenpiteitä maanomistajien kanssa. Suojelutarpeista olisi tiedotettava rakennus- ja suunnitteluviranomaisille sekä kunnassa että läänissä.

Luotojen tilannetta, esiintyvää ilkivaltaa ja häirintää tulisi seurata. Mahdollinen veden korkeudenvaihtelun vaikutus pesimäluotoihin tulisi tutkia. Ranta-kaavojen ja vesienkäyttösuunnitelmien laatimisen yhteydessä tulisi tehdä ao. alueilta tarkemmat selvitykset.

Luotolinnuston ja lintuluotojen suojelutarpeista, uhanalaisuudesta ja merkityksestä tulisi tiedottaa alueen metsästyks- ja kalastusjärjestöille, koska osa pesintätuhoista saattaa johtua mm. riistanhoitoon liittyvistä väärinkäsityksistä.

Kiitokset

Kiitän Jorma Tuomaista ja Ari Lyytikäistä, jotka antoivat havaintojaan ja apuaan selvitystäni ja tätä tiivistelmää varten. Kiitän ennakkoon myös kaikkia lintuharrastajia, jotka antavat minulle palautetta tästä artikkelista tai viestivät minulle yksittäisiäkkin selkälökkien tai selkävesilintujen pesimähavaintoja.

Lähteet

- Hildén, O., & Hario, M. 1993:** Muuttuva saaristolinnusto. Forssa.
- Juvaste, R. 1994:** Selkälökkitiedustelu 1993. – Siipirikko 21(2):3–5.
- Lyytikäinen, A. 1986:** Pohjois-Kallaveden vesimaiseman ja linnuston kehityksestä. – Ale Fennica 1(4):1–18.
- Lyytikäinen, A. 1993 ja 1995:** Julkaisemattomia suullisia tietoja.
- Tuomainen, J. 1983:** Keski-Kallaveden pesivä lokki- ja vesilinnusto. – Siivekäs 4:1–18.
- Tuomainen, J. 1993 ja 1995:** Julkaisemattomia suullisia tietoja.

Summary

Survey of archipelagic birds on Kallavesi and Suvasvesi

This article reviews the occurrence of gulls, terns and Black-throated Diver breeding on the islands and islets of two oligotrophic and open lakes – Suvasvesi and Keski-Kallavesi (see the map). The data from the Sotkanskä area is also included. The study area totalled 425 km² was surveyed by boat and by ultralight aircraft in 1990–1993 and the data was supplemented by observations made in the 1980's and 1995. The aim of this work was to consider the significance of these lake areas for those archipelagic birds, to detect the islands and islets with high value for breeding birds and to evaluate the threats posed by water level changes, boating, fishing, holiday homes, camping and other free time enjoyment.

Two species in particular were observed – Lesser Black-backed Gull and Black-throated Diver, the most endangered breeders among the species of our lake archipelagos. The LBB Gull population has dropped significantly since the beginning of the 1980's, in the Keski-Kallavesi area to about 70 % and on Suvasvesi to only about 50 % of former levels. This has been due to disturbance and damage at breeding sites resulting in very few young birds being produced. However the breeding density of LBB Gull on Keski-Kallavesi (29 pairs/100 km² in

1992–1993) is very high in comparison with other large lakes in Eastern Finland (see Table 4). The population of Black-throated Diver (Keski-Kallavesi + Suvasvesi about 50 pairs) is noticeable. The Black-throated Divers are also facing severe problems attributed to water level changes at incubation time. As both of these species are long lived a catastrophe is in the making unless more young birds can be raised successfully before a large die off of adult birds takes place.

The Herring Gull population with the largest colonies of 30–40 breeding pairs has remained more or less stable during the 1980's and 1990's (about 130 pairs in 1992–1993). Common Gull is the commonest and the most numerous gull species in the study area with about 530 pairs. Black-headed Gull is fairly common breeding species with over 300 pairs in several islet colonies. As yet the elegant Little Gull does not belong in the breeding avifauna – only some foraging and resting individuals were observed. The Common Terns preferably breeding in colonies of 5–20 pairs have in places suffered from mammalian and avian predators, disturbance, mischief and water level changes. However on Suvasvesi the Common Tern population has increased by about 50 % since the 1980's. The study area population

of Common Terns consisted of about 350 pairs in 1992–1993.

Many sites have been identified as being important and requiring protection. Fifty rocky islets in the survey area, with 22 in commune Vehmersalmi, are of significance with Selkäluoto and Paskokivi being the most important and Hirviluoto, Tölpät, Pajuluodon kallio, Murhit and Purat being very important, also requiring protection. In the Suvasvesi area the breeding avifauna is concentrated to the archipelago of Jakamit.

Several ways have been proposed to protect the nesting birds, with a restriction on the building of holiday cottages near the rocky islets being at least very important. The implementation of wildlife protection laws, the restriction of fishing and of boat landings would help as would a fully publicised report and public enlightenment.

The implementation of the proposals would require the land owners to be cleared from the land to allow the protection to start, the rocky islets would need to be observed to reduce any mischief and the hunting and fishing societies would need to be made aware of the changes in protection issue and of the importance of unqualified islets for birds.

Syysmuutto 1993

Pohjois-Savossa

Harri Hölttä

©Juhani Rissanen

Pienihän on yleensä kaunista. Tämä toteamus ei kuitenkaan tietyillä lintuharrastuksen osa-alueilla pidä paikkaansa. Esimerkiksi pieni palautettujen syysmuuttolomakkeiden pino ei lämmitä allekirjoittanutta paljoakaan (yhden syyskatsauksen verran). Tämän jo hiukan ajankohtaisuuttaan menettäneen katsauksen aineistona olivat havaintokortit, seitsemän muuttolomaketta ja lukuisten muiden havaintolappusten tiedot.

Syksyntulon ensi merkit koettiin jo touko-kesäkuun vaihteessa kahlaajien syysmuuton alkaessa ja kesäkuun lopussa poismuutto oli jo täydessä käynnissä. Heinäkuussa mukaan liittyi mm. hyönteissyöjiä. Kahlaajien muutto jäi helteiden vuoksi vaatimattomaksi alkukesällä, mutta nuorten lintujen muutonhuippu elo-syyskuun vaihteessa tarjosi mukavaa katseltavaa. Syyskuun puolivälissä pakkasherra antoi muistutuksen läheisyydestään roiskauttamalla ensilumen läänin pohjoisille ja koillisille reuna-alueille.

Edellisvuotiseen tapaan ei syksystä päästy juurikaan nauttimaan, sillä kylmää ilmaa ja lunta alkoi tulla tupaani heti 8.10. jälkeen. Tuolloin havaittiin tätuulien tuomina paljon myös arktisia sorsa- ja kuikkalintuja, joista tarkemmin myöhemmin katsauksessa. Tämän jälkeen sää jatkui varsin talvisena. Meteorologisista käppyröistä kiinnostuneet saavat lisätietoa syksyn säästä myös yrittämällä tulkita vuoden 1993 lämpötila- ja sademäärädiagrammia, joka on painettu uudelleen (toivottavasti selkeämpänä; vrt. Siivekäs 1/

95, sivut 6–7) tämän katsauksen viimeiselle aukeamalle. Petolintujen määrät jäivät vähäisiksi muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, hanhia nähtiin hieman tavallista enemmän, joutsenien määrät kasvavat koko ajan kantojen kasvun myötä ja arktisten vesilintujen ja kuikkalintujen osalta tiskiin iskettiin siis uudet ennätyslukemat. Vaelluslinnuista pyrstötiainen rikkoi entiset ennätysensä muiden lajien esiintyessä hillitymmmin.

Toiston välttämiseksi olen jättänyt monia korttilajeja kokonaan mainitsematta (kuten merimetso, harmaa- ja kaulushaikara, sirrit, tylli, punakuiri, tundrakurmitsa, pähkinähakki ja -nakkeli). Erityisesti tämä koskee Raasion kahlaajia, jotka on tuotu julki jo kahdesti Siivekkään edellisessä numerossa. Muiden lajien havainnot löytyvät viime numeron faunistisesta katsauksesta. Etenkin arktisten vesilintujen, hanhien ja kuikkien muuttoa on vertailtu Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan vastaaviin lukuihin, jotka on poimittu ko. alueiden jäsenlehtien syyskatsauksista. Siilinjärven Raasion ja Mustin altailla tai Kuopion Puutossalmella tehty-

jen havaintojen yhteydessä ei ole enää erikseen ilmoitettu havaintokuntaa. Kunkin lajinimen jälkeen on suluissa 1–3 myöhäisintä havaintopäivämäärää vuosilta 1981–92 lukuun ottamatta tavallisesti joulukuulle viivytteleviä lajeja. Kuntalyhenteinä on käytetty standardilyhenteitä. Jos havainnoitsijoita on ollut enemmän kuin viisi ei heitä ole enää erikseen lueteltu. Perinteiseen tapaan mukana on myös joitain Mikkelin läänin kuuluvan Joroisten havaintoja. Maallikkohavainnot on merkitty (/HHö) = allekirjoittaneen ilmoittama maallikkohavainto.

Lyhenteet

p	= paikallinen tai lepäilevä
m	= muuttava; jos muuttosuunta tiedossa, merkitty vain englanninkielinen muuton suuntalyhenne (S, W, SW jne.)
p+m	= paikallisten ja muuttavien yhteismäärä
kiert	= kiertävä
Ä	= laulava tai soinniaantelevä
ä	= muuten ääntelevä, äänihavainto
a	= parvi; a5 = viiden parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
kv	= kalenterivuosi; iät kalenterivuosina
ad	= vanha (aikuisen)
juv	= nuori (1kv)
tp	= talvipukuinen

Havainnoijat

Kunkin havainnon perästä löytyviä havainnoijalyhenteitä tulkitaan seuraavasti: Jussi Aalto (JA), Erkki Björk (EB), Timo Filipoff (TF), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Osmo Huupponen (OHu), Terho Hämäläinen (TeH), Harri Hölttä (HHö), Timo Immonen (TI), Tuomo Jalkanen (TJa), Silveri Jussila (SJ), Jaakko Kettunen (JKe), Jarkko Koskela (JaK), Heikko Kotilainen (HKo), Kati Könönen (KKö), Paavo Liimatta (PLi), Mariko Lindgren (ML), Antero Lindholm (ALi), Jyrki Pynnönen (JPY), Petro Pynnönen (PPY), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRI), Adrian Royle (ARo), Pentti Runko (PRu), Kalle Ruokolainen (KRu), Helena Rönkä (HRö), Risto Rönkä (RRö), Kauko Sikström (KSi), Uolevi Skaren (US), Ari Tanskanen (AT), Jorma Tuomainen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Visa Uusipaikka (VU), Esko Vesänen (EVe), Veli-Matti Väänänen (VMV), Asko Yli-Kaupila (AY).

Lajeittainen katsanto

Kuikkalinnot *Gavia* spp. (**kuikka** 28.11., **kaakkuri** 21.11.) Kuikkalintujen osalta historiallisen syksyn alku oli tavallisen mitäänsanomaton: ensimmäinen gavia muutolla 29.8. 1 SW Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja määritetyt kuikat vasta 12.9. 2 SW Sii Kasurilanmäki (MU). Mutta lokakuun alku toi mukanaan jotain aivan uutta! Selvästi paras päivä oli 8.10., jolloin Kuopion Kelloniemestä nähtiin yhden määritetyn kuikan ja yhden jääkuikan lisäksi 210(7a) m määrittämättömiä gaviaa klo 7.50–11.00 (HKo) ja Rau Rastunsuolla summattiin niin ikään yhteensä 389 m määrittämättömiä kuikkalintua reilussa tunnissa klo 8.40–9.48 (KSi). Samana päivänä nähtiin myös Kuo Huuhanmäeltä 100(2a) m gaviaa, jotka tosin ilmeisesti olivat enimmäkseen samoja lintuja kuin Kelloniemestä nähdyt (EB). Suurin parvi oli Kelloniemessä 60 ja Huuhanmäellä 70 lintua. Verrattessa tuloksia Pohjois-Karjalan tai Keski-Suomen vastaaviin jääimme kuitenkin selvästi jälkeen, Keski-Suomen parhaalla paikalla Luhan Ristiniemessä laskettiin näet lähes 4200 muuttajaa! Pohjois-Kar-

jalassa muutto oli aktiivisimmillaan klo 8.00–9.30, Luhangassa klo 10–12. Ilmeisesti meilläkin olisi tehokkaammalla aamuhavainnoinnilla päästy selvästi parempiin lukuihin, ja ainakin Rastunsuolla sumu häit-täsi havainnointia. Parina seuraavana päivänä nähtiin vielä kymmeniä kuikkalintuja, mutta edellisenkaltaisiin lukuihin ei enää päästy. Sumupäivänä 10.10. oli Rau Pohjois-Konnevedelle kertynyt 70 p kuikkaa (KSi). Yleinen rähinä päättyi paremmin pikkukajavarynnistyksestään muistettavana päivänä 7.11., jolloin Puutossalmelta noteerattiin kajavien lisäksi vielä mukavat 5 m kuikkaa + 6 m kaakkuria sekä massiivinen 57 gavian parvi, joka sisälsi viisi kuikkaa, n. 30 kaakkuria ja 20 määrittämättömiä gaviaa (MU, ER, AHa, JPY). Tämä oli myös paras kaakkurien päiväsumma, mainittakoon myös toinen kova päivä 10.10. 29 m/kiert Vrk Lehtoniemi (OHu). Talven alkaessa painaa päälle eivät viimeiset gaviat enää löytäneet sulaa vettä alleen: 13.11. löytyi Nil Syvärin Liestynselältä ad kaakkuri step-paamasta jääkentältä (mus) ja koh-meinen kuikka poimittiin 19.11. luistelemasta Rau lisveden jäältä, josta se kiikutettiin sille paremmin sopivaan sulan veden elementtiin Rau Konnekoskelle (JTa, P. Järvi-

nen). Kaakkureita nähtiin 9.10.–13.11. yhteensä noin 95 lintua, joka on huima summa, kun edellisten 20 vuoden aikana on tavallisesti nähty 0–2 lintua syksyssään, parhaimmillaankin vain yhdeksän. Edellisten lukujen vertailuksi mainittakoon, että parhaat kuikkalintupäivät ennen ko. syksyä todettiin 13.10.1985, jolloin Sii Rissalasta laskettiin 70 m gaviaa (MU, KRu) ja 24.10.1987 Puutossalmelta, jolloin muutti noin 45 gaviaa (monet). Syksyn yhteissummaksi tulee 130 m+p kuikkaa, 95 m+p kaakkuria ja n. 745 määrittämättömiä gaviaa eli yhteensä 970 yksilöä, joka on siis kaikkien aikojen ennätys.

Silkkiuikku *Podiceps cristatus* (24.11.) Suurimmat silkkiuikkukeräntymät nähtiin perinteisellä paikalla eli 3.10. 63 p (MU), 7.10. n. 50 p (KRu) ja 12.10. 57 p (MU) Sii Iso-Jälä, jossa myös viimeiset 21.10. 3 p (MU). Joroisissa Jorois-selällä nähtiin 28.9. 50 p (OHu).

Härkälintu *P. grisegena* (1.11.) Viimeisiä möykkäuikkuja nähtiin seuraavasti: 18.9. 1 (Ikv) p (ALi) ja 24.9. 2 ad + 1 juv p (HHa) Puutossalmi sekä 10.10. 1 verkosta elävänä saatu Nil Ylä-Pieksä (HHö).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (9.10.) Sitkeät kahlaajainvahtajat kirjjasivat vuoden viimeisimmäksi jääneen ad yksilön 26.8. Raasiosta (JPY).

Sinisorsa *Anas platyrhynchos* Siniankasta tuli vähän havaintoja; kerääntymäkään ei ilmoitettu. Seuraavat havainnot on tehty sellaisilla sulilla joilla ei enää joulukuussa sinikoita nähty: 13.11. 1 ♂ 2 ♀ p Lep Konnus (ALi), 28.11. 1 ♂ ♀ p Vrk Kuvansinjoki (OHu) ja 30.11. 1 ♀ p Maa Viannankoski (KRu).

Viimeiset viivyttelevät vuositain joulukuulle.

Tavi *A. crecca* (30.11.) Raasiassa nähtiin kesänviettäjiä kesäkuun alun ja heinäkuun alun välillä parhaimmillaan 6.6. 60 p (TeH, ER). Heinäkuussa laji palasi takaisin ympäröihin loppukuusta, ja kymmenien lintujen kerääntymiä nähtiin aina syyskuun alkuun asti, eniten 4.8. n. 70 p (JPY, PPy, KKö). Lisäksi Raasiassa oleili heinäkuun lopulla 24.7.–1.8. lähes päivittäin runsaasti (150–180 p) tarkemmin määrittämättömiä vesiäisiä, joista pääosa lienee taveja (monet). Puutossalmella muutti haapanoiden mukana 18.9. myös 25 tavia (ALi). Viimeinen tavi tavattiin myös Raasiassa, 5.10. 1 p (MU, KRu).

Haapana *A. penelope* (15.11.) Raasion kesähuippuna 21.6. n. 30 p (PPY, KRu) ja syksyllä vastaavasti 1.–18.8. parhaimmillaan 40–60 p (monet). Muutolla haapanoita nähtiin eniten Puutossalmella, 18.9. 84 m (ALi) ja 9.10. 186(7a) m S (MU, KRu, PLi, JPY, ML). Vielä lokakuussa paikka paikoin runsaasti, kuten 1.10. 40 p Kuo Pöksänlampi (AHa, HKo) ja 15.10. 81 p+m Kuo Riistavesi (AHa). Viimeinen havainto huippumyöhäinen 28.11. 2 ♀-puk. p Vrk Kuvansinjoki (OHu).

Jouhisorsa *A. acuta* (24.10.) Mittavimmat keräntymät Raasiassa heinä-elokuun vaihteen molemmin puolin, parhaimmillaan 4.8. 20 p + seitsemän linnun poikue (JPY, PPy, KKö). Viimeisiä perinteisesti lokakuun alussa, 9.10. 2 S (MU, KRu, PLi, JPY, ML) ja 12.10. 3 m (AHa, VU, TF) Puutossalmi sekä 12.10. 2 kiert Vrk Lehtoniemi (OHu).

Lapasorsa *A. clypeata* (22.10.) Maa Lapinjärvellä muhkea kesäisen koiraskeräntymä 12.6. n. 35 ♂ ♂ p (VMV). Raasiassa oleili jälleen elokuun alkupuoliskolla mukavasti lättänokkia, paras päivä 18.8. n. 20 p (ALi, MU). Syyskuussa nähtiin Raasiassa yksi lintu 14.9. (MU) ja 9.10. Puutossalmella sa-

"Lättänokkia" lojui erityisesti Lapinjärvellä ja Raasiassa. ©Jorma Peltonen

Ensimmäiset metsähanhet muuttivat 9.9. ja viimeiset havaittiin 8.10.

©Jorma Peiponen

maten yksi, etelään kiirehtinyt lintu (MU, KRu, JPy, PLi, ML).

Heinätavi *A. querquedula* (16.10.) Elokuun alku oli jälleen jautaa, kaksi havaintoa tuli.

Tukkasotka *Aythya fuligula* (23.11.) Raasiassa tukkasotkia nähtiin eniten kesällä kesäkuun lopun ja heinäkuun alun välisenä ajanjaksona, 40–50 lintua (monet). Viimeiset nähtiin lokakuun lopulla, 21.10. a8 p Sii Kasurila (MU) ja 22.10. n. 5 p Iis Koljonvirta (HHö). Lokakuun vesiäismyllätyksessä jäi määrittämättä 49 m tukka-/lapasotkaa, joista 41 muuttavaa 9.10. Puutossalmella (MU, KRu, JPy, PLi, ML).

Punasotka *A. ferina* (22.10.) Komee lintu – vähän havaintoja! Eli muistakaapa palauttaa kaikki vuoden 1995 havainnot erikoiskatsausta varten. Katsauksessa käsitellään myös lajin muutonaikaista esiintymistä.

Lapasotka *A. marina* (22.11.) Syksyn lapasotkasumma mainiot 147 p+m. Ensimmäiset varsin aikaisin 14.9. 1 ad ♂ p (MU) ja 28.9. 1 ♀-puk. p (MU, KRu) Raasiassa. Terävä muutonhuippu lokakuun alussa, 8.10. 70 m Rau Rautavuori (KSi) ja 9.10. 40(5a) S Puutossalmi (MU, PLi, KRu, JPy, ML). Ainoat marraskuuiset 30.10.–2.11. 1 p Kiu Rapakojoki (SJü) ja 7.11. 1 S Puutossalmi (MU, ER, AHa).

Telkkä *Bucephala clangula* Myös telkät kertyivät Raasioon, huippuaikana elo-syyskuun vaihteessa nähtiin parhaimmillaan 24.8. 50 (JPy, MU, KRu). Lokakuun alussa telkkiä havaittiin myös muutolla: 9.10. 24 m Kuo Kelloniemi (HKO, HHa) ja 39 m Puutossalmi (MU, KRu, JPy, PLi). Rau Tyyrinvirralla nähtiin 16.10. 70 p (JA, EVe). Viimeiset ei-talvehtimaan jääneet nähtiin Puutossalmella 7.11. 1 ♀-puk. S (MU, ER, AHa, JPy) ja 13.11. 1 p (ALi) sekä Lep Konnuksella n. 5 p (ALi, ER).

Alli *Clangula hyemalis* (1.12.) Vihdoinkin hyvä allisyys, mutta olihan sitä jo odotettukin. Syksyn yhteissumma oli 18487 määritettyä allia ja 9580 määrittämätöntä vesiäistä. Ensimmäiset ja syyskuun ainoat 26.9. ä Kuo Karhonsaari (HHö, JvT). Lokakuun alun alliryntäys pisti kerralla entiset ennätykset uusiksi; lukuja voi verrata edelliseen ennätysyysyysyn 1987, jolloin koko syksyn aikana nähtiin yhteensä n. 4500 p+m allia. Muuton huippu oli 8.–12.10. Heti jälkeen 8.10. paras summa 6191 m + VL 650(3a) m klo 7.50–11.00 Kuo Kelloniemi (HKO). Muuallakin meno maittoi: 2790 m + VL 437 m klo 10.33–15.00 Rau Rautavuori (KSi), 2511(24a) m + VL 210 m klo 11.00–13.00 Puutossalmi (ER) ja 400(2a) m S–WSW + VL 1250 WSW Vrk Lehtoniemi (OHu). Lisäksi Kuo Huuhanmäeltä nähtiin n. 4000 muuttavaa vesiäistä, joista to-

sin suurin osa oli samoja kuin Kelloniemestä nähdyt (EB). Määrittämättömiä vesilintuja (tiettenkin alleja valtaosa) laskettiin myös 1580 m Rau Rastunsuolla klo 8.40–9.48 (KSi) ja 2290 m Rau Sonkarinsalmella (J. Sikström). Seuraavana päivänä alleja nähtiin vaimummin, mutta mukavasti kuitenkin: paras summa 948 S + 19 N klo 6.05–14.15 Puutossalmi (MU, KRu, JPy, PLi, ML). Parvet olivat selvästi edellispäivää pienempiä eivätkä ne välttämättä tienneet minne olivat menossa, sillä parvia paineli vähän joka suuntaan (NW–N). Sama ilmiö oli huomattavissa myös hanhilla. 10.10. parvikoko pieneni edelleen; esim. kun edellisenä päivänä nähtiin Kuo Kelloniemestä 12 parvessa yhteensä 372 lintua (HKO, HHa), niin tänään Puutossalmelta samaten 12 parvessa vain 102 lintua, joka olikin paras päiväsumma (HKO, ARO, AHa). 11.10. oli toiseksi paras päivä, jolloin Puutossalmelta kirjattiin pääasiassa klo 11 jälkeen röntäsateessa hienot 3180(34a) m S–W + 13 N + VL 460(9a) m S–W klo 6.00–15.40 (MU, JRI). 12.10. nähtiin vielä Sii Jälän Siltasalmessa 460(12a) m SE–W + VL 430(12a) m SE–W (MU) ja Puutossalmella 711(17a) m + VL 97(5a) m pääasiassa S klo 7.15–13.15 (AHa, VU, TF), mutta tämän jälkeen nähtiin vain alle 10 yks./päivä. Marraskuulta ilmoitettiin vielä 8 allia, viimeiset 12.11. 1 p Sii Siltasalmi (KRu) sekä 13.11. 2 p Puutossalmi (ALi, ER, OHu).

Mustalintu *Melanitta nigra* (25.11.) Mustalintuja nähtiin myös mukavasti, yhteensä 304 kirjattua. Ensimmäiset vasta 28.9.–5.10. 4 ♀-puk. p Raasio (MU, KRu). Parhaat päivät samaan aikaan kuin allilla: 8.10. 75(4a) m Kuo Kelloniemi (HKO) sekä 9.10. 42 m (MU, KRu, JPy, PLi), 10.10. 25(3a) m (HKO, ARO, AHa) ja 12.10. 30(2a) m (AHa, VU, TF) Puutossalmi. Marraskuulta vielä kaksi havaintoa: 7.11. 1 ♀-puk. kiert (MU, ER, AHa, JPy) ja 10.11. a3 ♀-puk. S (KRu, JRI) Puutossalmi. Lajin muutossa olisi paljon tutkittavaa (esimerkiksi kesämuuton laajuus) jollekin aktiiviselle stajjarille. Lisäksi määrittämättä jäi 31 m *Melanitta* sp:tä.

Pilkkaasiipi *M. fusca* Myös pilkkaasiipiä löydettiin hyvin muiden vesiäisten seasta, 28.9.–28.11. nähtiin kaikkiaan 160 luukkusiipeä (faunistisessa katsauksessa mainittu määrä kasvanut vielä lisää). Kuukausittainen yksilöjakauma poikkesi muista vesiäisistä pilkkaasiiven myöhäisemmän muuttoreytmin vuoksi: syyskuussa nähtiin yksi, lokakuussa 125 ja marraskuussa vielä 34 lintua. Puutossalmen havaintosarja: 8.10. 20(2a) m (ER), 9.10. 14(3a) m SE–SW (MU, PLi, JPy, ML, KRu), 11.10. 27(3a) m S (MU, JRI), 12.10. 20(3a) m (AHa, TF, VU), 30.10. 5 p/kiert (AHa), 7.11. 12(2a) m SW (ER, AHa, MU), 8.11. 7 WNW (KRu, JPy, ML) ja 13.11. 1 S (ALi, OHu). Myöhäisimpiä olivat 25.11. Kuo Vehmersalmelta kuolleena löydetty lintu (mus) ja 28.11. Rau Tyyrinvirralla nähty paikallinen lintu (TJa); tosin talvihavaintojakin tuli vielä kaksi.

Isokoskelo *Mergus merganser* Pienimuotoista muuttoliikkeitä jo syyskuulla, kuten 19.9. a31 SE + 4 p Sii Siltasalmi (MU) ja 25.9. 31 N + 18 S–SW Veh Ritoniemi (MU, KRu, JRI). Päämuutto kuitenkin lokakuussa, kuten 9.10. 89(3a) SW Son Harva (US), 15.10. a47 + a30

Tyypillinen syksyinen lintu- miehen havaintopaikka...

©Kalle Ruokolainen

SW Sii kk Ahmo, 17.10. 115(10a) m S + a8 N Sii Siltasalmi ja 18.10. 63(5a) m S-SW Sii kk Ahmo (MU) sekä suurin paikalliskeräntymä 16.10. 100-150 p koskeloa Rau Tyyrinvirta (JA, EVe). Liikchedintä jatkui pienimuotoisena vielä marraskuun alussa ja lintuja jäi talveksikin.

Tukkakoskelo *M. serrator* (21.11.) Viimeiset 10.10. yhteensä 10 m + 4 kiert Veh-Rau-Vrk (OHu, MU, KRu, KSi), 16.10. 1 p Rau Tyyrinvirta (JA, EVe) sekä 17.10. 1 ♀-puk. p Sii Iso-Jälä (MU).

Uivelo *M. albellus* (22.11.) Itäisen vesilintuliikchedinnän mukana tuli paljon myös uiveloita: 3.10. a6 ♀-puk. p ja 6.10. 2 ♀-puk. p Sii Kasurila Apaja-Kumpunen (KRu), 9.10. 9(2a) m S-SE ja 10.10. a9 ♀-puk. S Puutossalmi (monet), 10.10. 2 ♀-puk. p Nil Eitikka (HHö) ja huippumyöhäinen vielä 28.11. 1 p Rau Tyyrinvirta (TJa). Yhteissumma hienot 29 lintua.

Hanhhet *Anser & Branta* spp. Hanhisyksyn avaus oli 9.9. a17 m metsähanhea Nil Ranta-Sänkimäki (JRi), ja pienimuotoista tiputtelua koettiin jo 9.-14.9., jolloin eri puolilla yhteensä 228 m (+ Joroinen 65 m) hanhea. Vastaavanlainen pih-taustahti jatkui koko loppukuun, ja 27.9.-7.10. oli niin meillä kuin Keski-Suomessakin luova tauko, jolloin ei nähty hanhen hanhea! Yhteishavainnointipäivänä 25.9. keskisuomalaisia tosin hemmoteltiin 1216 hanhen verran; Pohjois-Savossa määrä jäi 76 lintuun ja kun Pohjois-Karjalassakin hanhia nähtiin vähän, on lintujen reittivalinnan täytynyt olla läntinen. Päivän parasta antia olivat Puutossalmelta nähdyt syksyn ensimmäiset (21 + 12) sepelhanhet (AHa, JKe, VU, TF). Syyskuussa nähtiin 9.-26.9. yhteensä siis 681 hanhea, joista em. sepeleiden lisäksi määritettiin 325 metsähanhea. Jälkimmäisten muutto olikin sinettiä vaille valmis, ja tuo

sinetti tuli 8.10., jolloin nähtiin 140 m metsähanhea Nil Ranta-Sänkimäessä (JRi).

Metsähanhien mentyä olikin sitten arktisten hanhien vuoro, ja parhaaksi päiväksi muodostui 8.10. Ilmeisesti voimakkain muutortyntyys jäi aamulla huomaamatta. Päivältä ilmoitettiin kaksi yli tuhannen linnun summaa (kaikki tarkemmin määrittämättömiä): klo 8.54-12.22 yht. 4810(11a) m Rautavaara (AY) ja 2113 m Rau Sonkarinsalmi (J. Sikström). Rautavaaran summa kaikkien muuttoreittien sivusta on huomattava; suurimmissa parvissa oli 750, 900 ja 1000 lintua. Vilkkainta muutto oli heti klo 9 ja 10 välillä, mutta suurimmat parvet nähtiin klo 9.30-11.00. Seuraavaksi suurin summa olikin sitten klo 12.45-14.30 610(6a) m (A/B) + 45 m valkososkea Sii Kasurilanmäki (KRu). Yhteensä päivän aikana määritettiin 140 m metsä-, 122 m tundra-, 340 m sepe- ja 1200 m valkososkihanhea ja tarkemmin määrittämättä jäi 8511 yksilöä. Myös Pohjois-Karjalassa nähtiin 8.10. vilkasta hanhimuuttoa, mutta Keski-Suomeen hanhet ehtivät toden teolla vasta 9.10. Savossa 9.10.

oli selvästi hiljaisempi hanhipäivä; ilmeisimmin keskisuomalaisille näyttäytyneet hanhiparvet (esim. Luhanka Ristiniemi 10130 m) olivat yöpyneet jossain meidän ja Päijänteen välisillä järvenselillä. Vastaavasti meillä nähtiin vain 105(3a) m + a15 p valkososkea, 220(2a) p+m sepelhanhea, 143(2a) m tundrahanhea ja 174 m määrittämätöntä. Seuraavina kolmena päivänä nähtiin vielä sepe- ja valkososkihanhiparvia. Varsinkin Vrk Lehtoniemi kunnostautui arktikaripneiden observoinnissa: 10.10. 48(2a) m valkososkea, 390(3a) m sepeliä sekä 200 linnun em. lajien sekaparvi ja 12.10. 210(3a) m valkososkea, a120 m sepe/valkososkea ja a100 m A/B (OHu). Lisäksi on maininnan arvoinen 12.10. Sii Jälällä nähty a350 SW sepelhanhea (MU).

Viimeiset metsähanhet nähtiin siis 8.10., tundrahanhet 9.10. ja sepelhanhet 12.10. Lukuun ottamatta 21.10. Jua Pisankoskelta pelolta haavoittuneena poimittua valkososkea (JVt) viimeiset hanhet nähtiin 15.10. 19 S A/B Vrk Siitinselkä (OHu) ja syksyn yhteissummat olivat: metsähanhi 465,

tundrahanhi 265, *Anser* sp. 307, sepelhanhi 1386, valkososkihanhi 1840, *Branta* sp. 520 sekä *Anser/Branta* 8840. Tarkempia paikka-, päivä- ym. tietoja löytyy vuoden 1993 faunistisesta katsauksesta.

Laulujoutsen *Cygnus cygnus* Kansallistirpo aloitti jytinällä jo hyvissä ajoin 11.-12.9.: 11.9. a6 N Raasio (ALi, TI) ja 23(5a) m W-NW Sii Kasurilanmäki-Kasurila (MU, ER) sekä 12.9. 14(4a) m SW-NE Sii Jälä-Kasurilanmäki (MU). Muuton huippu oli lokakuussa ja valkolintuja nähtiin tasaisesti marraskuun puoliväliin asti. Suurimmat parvet olivat 17.10. 22 m Lep Tyytiänsaari (HHa) ja 22.10. 17 WSW Sii kk Ahmo (MU) ja keräntymät 9.10. 30 p Son Harva (US) ja 10.-12.10. 47 p Pie Pajuskylä (K. Rutonen). Syksyn viimeiset: 13.11. 2 ad + 5 juv p Vrk Siitinselkä (OHu, ALi) sekä 15.11. 4(2a) m S ja 16.11. 1 p Rau Iisvesi ja 28.11. 6 ad + 2 juv p Rau Tyyrinvirta (TJa). Yhteissummaksi tuli mukavat 396 (244 m + 152 p) lintua.

Pedot

Hiirihaukka *Buteo buteo* (24.10.) Savolaisten lintumiesten hihat heiluivat hiirihaukkamuuton aikoihin joissain aivan toisissa toimitissa; havaintoja ilmoitettiin lähinnä vain Raasiosta, missä 2.-30.8. nähtiin 19 päivänä 1-5 lintua/päivä, kokonais-havaintosumma 30 yksilöä. Suurin osa linnuista lienee ollut samoja paikallisia kierteelijöitä. Ainoa Raasion ulkopuolinen ja samalla myöhäisin havainto oli 11.9. 1 m Sii Jälä-Kasurilanmäki (ER).

Piekana *B. lagopus* (7.11.) Kaksi ensimmäistä: 5.9. 1 S Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja 6.9. Maaningalta näkiiintyneenä löydetty (MU, KRu); seuraavat havaittiin 11.9. Mitään edellisvuotisen kaltaista piekanarynnäköä ei havaittu, pikemminkin päinvastoin: syksyn summa oli suorastaan vähäiset 52 lintua. Lintuja nähtiin varsin tasaisesti pitkin syksyä, ja paras rynnistys oli samalla viimeinen havaintopäivä: 14.10. 8 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRi) ja 2 m Lap kk (HHö). Määrittämättömiä buteoita nähtiin 11.-25.9. yhteensä 10 m (HHö, RRö, JaK, ER, OHu) ja selvästi myöhäisin oli 23.10. Sii Kasurilassa muuttanut *Buteo* sp. (AHa). Lisäksi ilmoitettiin 2 m *Buteo/Circus* -nimikkeellä.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (2.10.) Hiirihaukan tavoin havaintoja vain Raasiosta, missä 27.7.–25.8. nähtiin ainakin 7 eri lintua (monet). *Buteo/Pernis*-määrittäjä tuli 18.8.–13.9. neljästä linnusta (MU, ALi).

Kalasääski *Pandion haliaetus* (12.10.) Sääksiä nähtiin kaikkiaan seitsemän, ensimmäinen 3.8. 1 N Raasio (PPy ym.) ja viimeiset 18.9. 1 p Vjä Tulilahti (US) sekä kolmas tunnettu lokakuinen havaintomme 11.10. 1 m S Puutossalmi (MU, JRi). Määrittämättömiä isoja petoja ilmoitettiin yhteensä 11 ajalta 18.8.–28.9. (monet).

Sinisuoahaukka *Circus cyaneus* (22.10.) Ensimmäinen sinisuo suuntasi etelää kohden jo hyvissä ajoin: 1.7. 1 ♂ E/SE Rau Etelä-Saikari (TJa). Seuraavat nähtiin heinäkuun lopulta Raasiosta, 27.7. 1 ♀-puk. p (ER ym.) ja 28.7. 1 ♂ 1 ♀-puk. p (JPY ym.). Kaikkiaan ilmoitettiin 28 lintua. Viimeiset jo syyskuun puolivälissä, 15.9. 1 ♀-puk. kiert Lep Nikkilänmäki (HRö), 2 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRi) ja 1 juv kiert Kiu Perhonsiipi (AT).

Ruskosuoahaukka *C. aeruginosus* (29.9.) Ruskiskannat ovat viime vuosina kasvaneet roimasti ja se näkyy myös syyshavainnoissa. Lähes kaikki havainnot tehtiin elokuussa pesimäpaikkojen välittämässä vaikutuspiirissä, kunnittain yksilöitä nähtiin seuraavasti: Maa 10, Sii 3, Vrk 2, Kuo 1 ja Lap 1. Maa Keskimmaisella oli parhaimmillaan 20.8. 5 p (VMV ym.) ja syyskuusia havaintoja tuli yksi: 3.9. 3 juv p Maa Lapinjärvi (VMV). Myös Joroisista tuli yksi syyskuinen: 6.9. 1 ♀ p Puomila (OHu).

Varpushaukka *Accipiter nisus* Nisareita nähtiin varsin mukavasti, 3.8.–6.11. havaintosumma oli 96 lintua. Ensimmäisiä pyöri yllättäen Raasiosta, jossa 3.–15.8. yhdeksänä päivänä yksittäinen lintu (monet). Parhaita päiviä: 24.8. 4 m Raasio (JPY, KRu, MU), 12.9. 5 S–SW Sii Kasurilanmäki (MU) sekä 19.9. 5 m ja 2.10. 5 m Nil Eitikka (HHö). Tarkemmin määrittämättä jäi kaksi accipiteriä.

Kanahaukka *A. gentilis* Yllättävän hyvä syksy: 7.8.–10.11. havaintosummaksi saatiin 34 lintua (osa samoja, Raasiosta). Kolmen linnun päiviä ilmoitettiin kaksi ja viimeisiä nähtiin 7.11. 1 kiert (MU, ER, AHa, JPY) ja 10.11. 1 juv E (KRu, JRi) Puutossalmella.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (22.10.) Harvinaisen vähän tuulihaukkoja: 15.8.–19.9. ilmoitettiin vain yhdeksän yksilöä. Pieniä falcoja jäi määrittämättä kolme 24.8.–5.9. ja pieniä petoja viisi jaksolla 26.8.–3.10.

Nuolihaukka *F. subbuteo* (9.10.) Nuolihaukatkin keskittyivät Raasioon, missä 1.–30.8. nähtiin yhteensä 18.9. päivänsä yksittäinen lintu. Raasion ulkopuolella lisäksi viisi lintua, joista viimeisimmät 29.8.–5.9. 1 p Vrk Pitkälänniemi (OHu), 6.9. 1 kiert Kuo Neulamäki (ER) ja 13.9. 1 kiert Kiu Riuttaperä (AT).

Ampuhaukka *F. columbarius* (19.11.) Ihmeiden aika ei ole (ainakaan vielä) ohi: ampuhaukkoja ilmoitettiin enemmän kuin tuulihaukkoja! Suuntaus oli sama myös Pohjois-Karjalassa ja Keski-Suomessa. Siilinjärvi hallitsi muuton alun ja lopun, ensimmäiset Raasiosta 21.8. 1 ♂ p (ALi, JPY, MU, ML) ja 30.8. 1 p (JPY, KRu, ALi) ja viimeiset 12.10. 1 SSE ja 9.11. 1 ♂ p kirkonkylä Ahmo (MU) sekä muualta 15.10. 1 S Vrk Kirvesniemi (OHu). Yhteissumma 15 lintua.

Kurki ja nokikana

Kurki *Grus grus* (11.11.) Viimevuotisen jälkeen taas hiljaisempi syksy. Ensimmäiset heinäkuulta, 18.7. 1 W Raasio (JPY ym.) ja 27.7.

2 m Kiu Rytty (AY). Raasiosta jo elokuun alussa 7.8. 4 WSW + 4 SW + 3 laskeutuivat p (JPY, PPy, KKö, KRu) ja 9.8. a10 SW (JPY). Suurin paikalliskeräily 20.8. 50 p Maa Lapinjärvi (VMV, PRu). Muuttavia ei juurikaan nähty, vain yksittäisiä tai pikkuparvia siellä täällä. Poikkeuksena kuitenkin viimeinen havainto: 10.10. parvi m Lep Nikkilänmäki (HRö). Yhteissumma pyöreät 160 yksilöä. Lisäksi Joroisten Puomilassa nähtiin 6.9. 30 p ja Tahkorannassa 12.9. 34 kiert (OHu).

Nokikana *Fulica atra* (7.11.) Kaksi havaintoa: 25.9. 1 p Kuo Ranta-Toivala (HHö) ja 7.10. 1 p Sii Jälä (KRu).

Kahlaajat

Töyhtöhyyppä *Vanellus vanellus* (31.10.) Ensimmäisiä muuttavia ilmoitettiin vasta kesäkuun lopulta. Suurimmat keräilyt 9.7. a70 p Sii Aappola (MU) ja 10.8. 165 p Kuo Keskimäinen (MU, PPy, KRu). Viimeiset ilmoitetut jo 5.9. 4 p Sii Pöljä (HHa).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (28.9.) Raasiosta nähtiin parhaimmillaan 20.7. 20 p + 4 m (monet). Syyskuulta vielä kaksi havaintoa: 5.9. 1 juv p Vrk Lehtoniemi (HRö, RRö, OHu) ja 7.9. 3 juv p Raasio (MU).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (n.2.11.) Ensimmäiset Suomen keuhkiaan kyllästyneet 4 p olivat 10.6. Raasiosta (vihko) ja myös viimeinen havaittu tappoi aikaansa siellä, 5.10. 1 juv p (AHa, HKo, KRu). Lisäksi mainittakoon mielenkiintoinen havainto: IK 8.10. a100 SW Rautalampi (TJa).

Taivaanvuohi *Gallinago gallinago* (27.10.) Suurimmissa keräilyissä Siilinjärvellä nähtiin 18–20 p (MU) ja viimeiset 10.10. 1 p Raasio (JPY, ML) sekä 13.10. 1 p Nil Hanhisalmi (JRi).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (4.11.) Miniaturyrikurppia potkittiin esille seuraavasti: Sii Jälän perinteisellä kurppapaikalla 11.9. 1 p (ER, AHa, JaK, ARo), 19.9. 2 p ja 2.10. 3 p (MU), sekä 29.9. 1 p Sii kk Ahmo (AHa, HKo) ja 5.10. 1 p Raasio (HKo, AHa).

Lehtokurppa *Scolopax rusticola* (13.11.) Ilmoituksia tuli neljästä linnusta lokakuulta, viimeisimmät 9.10. 1 p Kuo Kelloniemi (HKo) ja 17.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa).

Isokuovi *Numenius arquata* (27.9.) 15.–20.6. ilmoitettiin yht. 11(2a) m + 28(2a) p koskien muuton alkua (MU, TJa, VMS). Kaksi viimeistä: 28.8. 1 SSW Raasio (JPY, KRu, MU) ja 3.9. 1 p Maa Lapinjärvi (VMV).

Raasiosta nähtiin parhaimmillaan yli kaksikymmentä pikkutylliä. ©Jorma Peiponen

Suurin töyhtöhyyppä-keräily, 165 yksilöä, havaittiin Keskimmaisella 10. elokuuta.

©Juha Vääntinen

Pikkukuovi *N. phaeopus* (28.8.) Raasiosta lohkesi kahdesti: 13.7. 1 m (JPY, PPy) ja 20.7. 7(2a) m SW (JPY ym.)

Liro *Tringa glareola* (21.9.) Ensimmäisiä 16.–20.6., 21.6. Raasio a5 NW (PPy, KRu). Raasion lirohuiput 14.7. 15 p + 50 m (JPY, PPy, MU), 21.7. 75 p + 23 m (JPY, ML, MU, EB) ja 4.8. 15 p + 62 m (JPY, PPy, KKö). Viimeiset kaksi lintua muuttivat Raasiassa 30.8. (JPY).

Metsäviklo *T. ochropus* (31.8.) Raasiassa jättimäisenä huippuna kolme lintua sekä 13., 17. että 28.7. (monet). Viimeisinä 5.8. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 15.8. 1 p Raasio (ALi ym.)

Valkoviklo *T. nebularia* (14.10., 11.9.) Raasiosta ensimmäiset 12.6. 1 p (MU, KRu, JRi) ja 21.6. 3 p (PPy, KRu) sekä huiput 4.7. 12 p Raasio + 13 p Musti (HKO, ALi ym.), 12.7. 22 p (JPY, PPy, KRu) ja 20.7. 9 p + 13 m (JPY ym.) Raasio. Myös viimeinen Raasiosta: 28.8. 1 WSW (JPY, MU, KRu).

Mustaviklo *T. erythropus* (11.9.) Raasiassa 30.5. 1 ä (HHö), mihin suuntaan sitten lieneekään ollut menossa. Seuraava 12.6. 1 ad p Raasio (JRi, KRu, MU). Raasion syksyn summa jäi pienehköksi: vain 31 p+m ja Mustissa nähtiin kolme; parhaat päivät 3–4 lintua. Viimeinenkin jo 17.8. 1 juv p Raasio (ALi ym.). Muualta kolme lintua: 13.7. 1 p Sii Jälä (MU), 7.8. 1 p Vjä kk paskis (HHö) ja 10.8. 1 juv p Kuo Riistavesi (PPy, MU, KRu).

Rantasipi *Actitis hypoleucos* (22.9.) Raasion rannoilla kuljeskeli parhaimmillaan 5. ja 7.7. 22 p (monet). Viimeiset: 20.8. 3 juv p Raasio (JPY) ja 28.8. 1 p Lep Koirus (RRö).

Suokukko *Philomachus pugnax* (31.10., 2.10.) Raasio aloitti kauden 21.6. 3 ad ♂ p (PPy, KRu). Huippu ajoittui selvästi elo-syyskuun vaihteeseen, 28.8. 71 p Lep Saamainen (HHA) ja 3.9. 100 p Maa Lapinjärvi (VMV). Viimeinen jo 11.9. 1 m Lap Linnansalmi (HHö).

Lokit–kyyhkyt

Harmaalokki *Larus argentatus* Lokakuun ensimmäisenä oli Vrk Pitkälänniemellä aikaansa tappamassa HKO:n ja AHA:n lisäksi myös 50 p harmaalokkia. Marraskuulta ilmoitettiin yht. 29 lintua, joista myöhäisimmät 10.11. 2 ad + 3 juv S Puutossalmi (KRu, JRi) ja 13.11. 1 (1kv) p Vrk Lehtoniemi (ALi, OHu).

Selkälokki *L. fuscus* (2.11.) Viimeiset ilmoitettut jo/taas syyskuun alusta, 9.9. 1 p Kuo Niuva (HHA). Lisäksi Rau Pohjois-Konnevedellä nähtiin 10.10. 4 p selkä-/merilokkia (KSi).

Kalalokki *L. canus* Marraskuulta yht. 36 kiljujaa, viimeiset 10.11. 7 ad + 6 juv S Puutossalmi ja 3 ad p Kuo Maljalahti (KRu) ja 13.11. 4 ad p Kuo Maljalahti (KRu).

Naurulokki *L. ridibundus* (22.11.) Palautettujen havaintojen perusteella varsin normaali esiintyminen, lokakuulta vielä kahdeksan lintua ja viimeiset marraskuussa, 7.11. 1 juv p Vrk Siitinselkä (OHu) ja 12.11. 1 kiert Kiu Kalliokylä (AY).

Pikkulokki *L. minutus* (15.9.) Varsin harvalukuinen syksyisin. Varhaista poistumista kuvaa 29.6. Rau Pohjois-Saikarilla etelän suuntaan korkealla lentänyt viiden linnun parvi (M. Linkola). Kuo Pöksänlammella nähtiin 3.7. vielä 40 p (O. Vesikko) ja Rau Etelä-Saikarilla 29.7. 1 ad + 4 juv m parvessa (TJa). Kuo Jänneniemellä nähtiin 10.8. 1 ad p (MU, PPy, KRu) ja Raasiosta kirjattiin 6.8. 5 juv p, 10.8. 4 juv p sekä myöhäisin 4.9. 1 juv p (monet). Vrk Lehtoniemessä nähtiin 1.9. 1 juv m/kiert ja Joroisten Joroisselällä 14.9. 2 juv p (OHu).

Kalatiira *Sterna hirundo* (21.10., 26.9.) Viimeinen määritetty 3.9. 1 k Lap Linnansalmi (HHö). Lisäksi Raasiassa pelotteli rengastajia 2.8. a24 p kala-/lapintiiraa (JPY, PPy, ML, KKö).

Sepelkyhky *Columba palumbus* (27.11.) Jo kesäkuukausina liikehdintää, ensimmäiset muuttolenossa havaitut 21.7. a11 S Raasio (EB, JPY, ML, MU). Suurin kerääntymä 3.9. 500 p Maa Lapinjärvi (VMV) ja muuttosumma 11.9. 238(7a) m+kiert Sii Kasurilanmäki (MU). Viimeiset lokakuussa, 9.10. 8 m Rau Rautavuori (KSi, HSi) ja 17.10. 1 ad SW Sii Siltasalmi (MU).

Käki *Cuculus canorus* (17.9.) Käkiä nähtiin vielä syyskuussakin poikkeuksellisen runsaasti. Kaikki syyskuiset: 5.9. 1 juv p Sii kk Ahmo (MU) ja 1 juv p Vrk Lehtoniemi (OHu), 5.–6.9. 1 juv p Nil Piek-sänköske (ER), 9.9. 1 p Rau (KSi), 10.9. 1 p Rau Säynätsalmi (T. Jalananen) ja 12.9. 1 p Sii Harjamäki (AHA).

Tervapääsky *Apus apus* (5.11., 18.10., 18.9.) Raasioon oli parhaimmillaan kasaantunut 9.8. n. 150 p (JPY) ja 10.8. n. 100 p (JPY, ER, HKO, MU) tervakirskujaa, muutavia nähtiin eniten 29.8. 200 SE Vrk Pitkälänniemi (OHu). Viimeisiä syyskuussa, 8.9. a3 kiert Lap kk (HHö) ja Lep havaittu (HRö) sekä 11.9. 1 kiert Sii Kasurilanmäki (MU).

Varpuslinnut

Kiuru *Alauda arvensis* (20.11., 30.10.) Viimeiset 16.10. 1 p Vrk Pitkälänniemi (ALi) ja 17.10. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö).

Haarapääsky *Hirundo rustica* (24.10.) Paras kerääntymä 5.9. 200 p Vrk Pitkälänniemi (OHu). 20.9.–1.10. nähtiin vielä kahdeksan lintua, viimeiset 29.9. 2 m Nil Ranta-Sänkämäki (JRi) ja 1.10. asti 1–2 p Vjä kirkonkylällä (HHö, /HHö).

Räystäspääsky *Delichon urbica* (20.9.) Huippupäivät elokuun puolivälin jälkeen, Raasiassa 18.8. 170 p (ALi, MU) sekä H/D/R 22.8. n. 250 p, josta räystäspääskyjä n. 150 p (JPY ym.) ja Rau Etelä-Saikarilla 22.8. a 220 p (H/D/R), jossa pääosa räystäspääskyjä (TJa). Viimeiset syyskuun alussa, 6.9. Lep Nikkilänmäellä (HRö) ja 7.9. 1 kiert Lap kk (HHö).

Törmäpääsky *Riparia riparia* (16.9.) Raasiassa parhaimmillaan 23.7. n. 400 p (JPY). Viimeiset 31.8. 1 p Vjä kk ja 3.9. 1 p Lap Linnansalmi (HHö).

Metsäkirvinen *Anthus trivialis* (13.10.) Ensimmäiset 5.8. 2 S Vrk Lehtoniemi (OHu) ja viimeinen 10.10. 1 m Kuo Linnanpelto (HKO).

Niittykirvinen *A. pratensis* (1.11.) Eka 22.7. 1 SSE Raasio (JPY, ER, TeH). Suurimmat kerääntymät Sii kk Ahmon pelloilla, missä 5.9. n. 100 p kahden hehtaarin alueella sekä 13.9. n. 150 p (MU). Vielä 12.10. oli Vrk Lehtoniemessä 35 p

Sinirintoja havaittiin syksyn 1993 aikana kaikkiaan 26 yksilöä. ©Juha Väättäinen

Viimeiset pensastaskut huomattiin 6.9. Kuopiossa, 8.9. Rautalammilla ja 12.9. Siilinjärvellä. ©Juha Väättäinen

(OHu). Viimeiset samoihin aikoihin kiurujen kanssa, 17.10. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö), 2 p Vrk Pitkälänniemi (ALi, OHu) ja 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu) sekä 18.10. 1 p Sii kk Ahmo (MU).

Lapinkirvinen *A. cervinus* (21.9.) Ensimmäinen aikaisin, 8.8. 1 p Sii Kesimmäisen kaatopaikka (MU). Lapinkirvismuuton seurantaan ei juurikaan keskitytty, mistä kielii yhteissummasta 30 p+m. Viimeiset 11.9. 1 p Lap Linnansalmi (HHö), 1 p Sii Jälä (ER) ja 1 m Sii Kasurilanmäki (ER, MU) sekä 12.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Västaräkki *Motacilla alba* (n.1.12.) Huippu Raasiosta 20.8. n. 100 p (JPY, ALi ym.). Viimeiset 15.10. 1 S Vrk Siitinselkä (OHu) sekä 17.10. 1 p Sii Siltasalmi (MU) ja 1 kiert Vjä Sopenjärvi-Jokijärvi (HHö).

Keltävästaräkki *M. flava* (31.10.) Raasiosta huippuna 9.8. n. 60 p (JPY). Viimeiset 10.9. 2 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 15.9. 1 p ja 18.9. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa).

Kivitasku *Oenanthe oenanthe* (13.10.) Viimeiset 16.9. 1 p Raasio (TeH), 19.9. 2 p Vrk Pitkälänniemi (ALi), 20.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 26.9. Rau (KSi).

Pensastasku *Saxicola rubetra* (19.9.) Viimeiset 6.9. 1 p Kuo Neu-

lamäki (ER), 8.9. Rau (KSi) ja 12.9. 2 p Sii kk Ahmo (AHa).

Leppälintu *Phoenicurus phoenicurus* (18.10.) Viimeiset 15.9. 1 p Raasio (AHa, HKo, ER), 17.9. 1 ♀ p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 18.9. 1 ♀ p Nil Eitikka (HHö).

Sinirinta *Luscinia svecica* (29.9.) Syksyn yhteissumma mukavat 26 lintua. Ensimmäiset 2.9. 1 p Sii kk Ahmo (MU) ja 5.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (HRö, RRö, OHu) ja lokakuulta vielä kaksi lintua, jotka rikkoivat entisen myöhästelyennätyksen: 1.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (AHa, HKo) ja 3.10. 1 p, Ä Raasio (AHa). Vrk Lehtoniemestä löytyi parhaimmillaan 12.9. 4 p (OHu).

Punarinna *Erithacus rubecula* (3.11.) Lokakuulta, lähinnä alkupuoliskolta runsaasti havaintoja, ja viimeisin marraskuulta: 3.-4.11. 1 p Sii Räisälä (MU, ER).

Rautiainen *Prunella modularis* (10.11.) Ensimmäinen muuttaja jo 3.8. Rau Etelä-Saikarissa (TJa). Mitään sen kummempia päiväsummia ei ilmoitettu. Viimeiset 9.10. 1 m Rau Kivisalmi (KSi, HSi) ja 17.-24.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (ALi, OHu).

Peukaloinen *Troglodytes troglodytes* (23.11., 18.10.) Viimeiset 3.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 7.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Mustarastas *Turdus merula* Lokakuulta vielä runsaasti havaintoja eri puolilta ja marraskuulta kaksi, 7.11. 1 ♂ p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 18.11. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Punakylkirastas *T. iliacus* (24.11.) Päämuutosta ei hajuakaan. Viimeiset poistuivat 21.10. 1 p Kuo Neulamäki (ER, JKO) ja 23.10. 1 p Sii Harjamäki (MU) sekä 1 p Vrk Tyyskä (OHu). Joroisten kaatopaikalla oli yksi lintu vielä 11.11. (OHu).

Laulurastas *T. philomelos* (1.11.) Viimeiset lokakuussa, 15.10. 1 m Vjä kk (HHö) ja 17.10. 1 p Kuo Puijo (MU).

Räkättirastas *T. pilaris* Parveilua jo elokuun alkupuolella, 5.8. a40 kiert Vrk Lehtoniemi (OHu). Räkättimuutto ei tänä syksynä ollut mainittavaa, parhaat päiväsummat jäivät lokakuussa alle sadan. Joulukuulle asti jaksot viivytellä seitsemän lintua Sii-Kuo-Vrk alueilla (monet).

Kulorastas *T. viscivorus* (4.11.) Muista rastaista poiketen ennätysesiintyminen. Parhaat päiväsummat: 25.9. 12 m Kuo Neulamäki (ER), 8.10. 11(3a) m Rau Rautavuori (KSi) ja 12.10. 13(3a) m Sii Siltasalmi (MU). Jaksolla 8.-12.10. nähtiin eri puolilla yhteensä 46 m+p Ylä-Savo myöten. Viimeiset 17.10. 1 p Sii Jälä (MU) ja 21.10. 3 m Kuo Neulamäki (ER, JKO).

Mustapääherttu *Sylvia atricapilla* (1.12.) Muutamia nähtiin: 18. ja 25.9. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö), 29.9. 1 ♂ p Kuo hautausmaa (AHa, HKo) ja 19.10. 1 ♂ p Kuo Neulamäki (HRö).

Lehtokerttu *Sylvia borin* (13.10.) Viimeiset syyskuussa, 2.9. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö), 9.9. 1 p Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja myöhäinen 27.9. 1 p Kuo Iso hautausmaa (JPY).

Hernekerttu *S. curruca* (15.10., 20.9.) Syyskuulta vielä viisi lintua, viimeiset 12.9. 1 p Sii kk (MU), 15.9. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja 18.9. 1 p Nil Eitikka (HHö).

Pensaskerttu *S. communis* (1.11., 25.9.) Ainoat havainnot lajista: 29.8. 6 p Lep Nikkilänmäki (HRö) ja 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Ruokokerttunen *Acrocephalus schoenobaenus* (28.9.) Viimeiset 12.9. 2 juv p Sii Jälä ja 13.9. 2 juv p Sii kk Ahmo (MU).

Pajulintu *Phylloscopus trochilus* (25.10., 5.10.) Raasiosta kirjattiin mukavia fyllarisummia. Pajulintumuuton alkua kuvaavat 23.7. nähty neljän linnun (*Phylloscopus* sp.) parvi ja 28.7. a17 p (*Phy* sp.) (JPY ym.). 2.8. oleili Raasion havainnoijien ja rengastajien käyttöön varatun bungalowin ympärillä yhtäaikaan n. 40 p (JPY, PPy, KKö, ML). Huippu Raasiosta oli elokuun alussa, jolloin 5.8. n. 100 p (*Phy* sp.)

(JPY, PPy, KKö), 6.8. n. 200 p (*Phy* sp.) (monet) ja 9.8. n. 100 p pajulintua + *Phy* sp. n. 50 p (JPY). Viimeiset nähtiin lokakuussa: 1.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (AHa, HKö), 2.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö) sekä vielä 9.10. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö).

Tiltaltti *P. collybita* (10.11.) Myös viimeiset tiltaltit havaittiin lokakuussa: 9.10. 1 p ja 12.10. 1 p Kuo hautausmaa (HHA, AHa) ja 10.10. 1 m/p Rau Pohjois-Konnevesi (KSi). Lisäksi määrättämätön fyllari vielä 13.10. 1 p Lap kk (HHö).

Sirittäjä *P. sibilatrix* (18.9.) Tämä Raasion "kahlaajarannan tyypilaji" nähtiin siellä kerran, 5.8. 1 p (JPY, PPy, KKö).

Harmaasieppo *Muscicapa striata* (13.10.) Harmaasiepot viivytelivät käkien tavoin vielä 30.9. 1 p Kuo Julkula (AHa), 29.9.–3.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa), 2.10. 1 p Lep Konnuslahti (KSi) ja 4.10. 1 p Lap kk (HHö).

Kirjosieppo *Ficedula hypoleuca* (25.10., 23.9.) Viimeisin jo 21.8. 1 p Kuo Puijonlaakso (HHA). Lisäksi 30.9. nähtiin Kuo Puijonlaakossa määrättämätön sieppo. (HHA).

Kottarainen *Sturnus vulgaris* 19.–20.8. 500 p Maa Lapinjärvi (VMV, KRu) oli suurin kerääntymä. Viimeiset ilmoitetut 13.10. 1 p Nil Hanhisalmi (Jri) ja 18.10. 1 SW Sii

kk Ahmo (MU) sekä marraskuulta 27.11. 2 kiert Vrk Käärmeniemi (OHu).

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio* (6.10.) Pitkästä aikaa minilepinkäisiä nähtiin myös elokuun lopun jälkeen. Syyskuulta tuli vielä neljä havaintoa Kuopion läänistä ja yksi Joroisista: 4.–5.9. 1 ♀-puk. p Lep Reinikkala (HHA), 5.9. 1 p Sii kk Ahmo (MU), 6.9. 1 p Joroinen Järvikylä (OHu), 15.9. 1 p Kiu Perhonsiipi (AT) ja 18.9. 1 ♂ p Lep Paukarlahti (HRö). Lisäksi ennätysmyöhäinen havainto lokakuulta: 10.10. 1 p Kuo matkustajasatama (R.Yrjölä).

Isolepinkäinen *L. excubitor* Ensimmäinen jo 27.7. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu). Syksyn summa neutraali 22 lintua. Havaintoja eniten tuli syyskuun loppupuoliskolta ja marraskuun ainoa oli 13.11. 1 p Lep Hyvärilänniemi (ER). Havainnot koskivat seuraavia lukuun ottamatta yksittäisiä lintuja: 18.9. 2 p Raasio (MU) ja 18.10. 3 p Nil Pajulahti (Jri).

Naakka *Corvus monedula* Kolme havaintoa: 7.9. a25 W Rau Etelä-Saikari (TJa), 12.10. a6 W Puutossalmi (AHa, VU, TF) ja 17.10. 2 p Sii Kasurila (MU).

Mustavaris *C. frugilegus* Ainoat: 17.10. 5 p Sii Kasurila (MU).

Koskikara *Cinclus cinclus* Ensimmäiset ilmoitetut 25.10. 1 m Rau Iisvesi (TJa), 6.11. 1 p Rvr Tiilikka (JPY, KRu, ML) ja 7.11. 3–4 p Lep Konnus (HRö, RRö).

Peippo & Järripeippo *Fringilla coelebs & montifringilla* Raasiassa havaittiin 21.7. 10 m peippoja ja 4 m järripeippoja (EB, JPY, ML, MU) ja Vrk Lehtoniemessä 5.8. 3 S järriä (OHu). Muusta muuton kulusta vaikea sanoa yhtään mitään; ainoa isompi summa 19.9. peippo+järri 500 p Sii Kasurila (MU).

Hemppo *Carduelis cannabina* Muuton alku 16.8., kun laji havaittiin Lep Nikkilänmäellä (HRö). Yhteensä tuli 10 havaintoa, viimeiset 22.–24.10. 3 p ja 31.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) sekä 14.11. 2 p Kuo Neulamäki (ER).

Punavarpuinen *Carpodacus erythrinus* (11.9.) Raasiassa muuttelehti 21.7. n. 10 lintua (EB, JPY, ML, MU) ja viimeinen 29.8. 1 m Sii kk Ahmo (MU).

Pohjansirkku *Emberiza rustica* (3.10.) Raasiassa ensimmäinen 3.8. 1 p (PPy ym.) Raasion syyssumma 49 p+m ja muualta 63 lintua sisältäen perinteisesti tsiksirkut. Huippuna 26.8. a13 p Raasio (JPY) ja 11.9. 9(4a) m Sii Kasurilänmäki (MU). Viimeiset: 25.9. 1 m Kuo Neulamäki (ER) ja muutama p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Peltosirkku *E. hortulana* (18.9.) Viimeiset Sii kk Ahmon peltoaukeilla, 22.8. 4 p ja 29.8. 2 p (MU, AHa).

Pajusirkku *E. schoeniclus* (10.11.) Sii Siltasalmessa 19.9. 30 m ja Iso-Jälän ruovikoissa n. 50 p (MU), mikä oli paras päivänoteeraus. Viimeiset: 17.10. yht. 7 p (Vjä, Vrk, Sii) ja 18.10. 1 p Sii kk Ahmo (MU).

Lapinsirkku *Calcarius lapponicus* (5.10.) Ensimmäiset 29.8. a5 p (JPY ym.) Raasiosta. Kun havaintotietovirrat Rautalammilta lakkasivat, ei lapinsirkkuja ole enää sen jälkeen nähty. Tämän syksyn summasta Vrk Pitkälänniemeltä 25 p, Raasiosta 11 m+p ja muualta 8 m+p. Paras päivä 5.9. 19 p Pitkälänniemi (OHu) ja maakunnan neljänneksi myöhäisin havainto tehtiin 1.10. 1 p samalla paikalla (AHa, HKö).

Pulmunen *Plectrophenax nivalis* Ensimmäiset 16.10. 2 p Puutossalmi (ALi). Huippuna 17.10. a14

S + a5 S Sii Siltasalmi ja 18.10. a15 SW + a11 S + 2 p Sii kk Ahmo (MU). Lokakuulta tuli tiedot yht. 56 pulmusesta ja marraskuultakin vielä yhdestä: 19.11. 1 S Rau Etelä-Saikari (TJa).

Vaelluslinnut

Käpytikka *Dendrocopos major* Eipä esiintynyt tikkoja taaskaan, vaikka esimerkiksi Pohjois-Karjalassa nähtiin heinä-elokuun vaihteessa satoja vaeltavia käpytikkoja, oli meidän tyytyminen perinteisiin määriin: koko syksyn summa 30 muuttolennossa tavattua kävynsyöjää ja 3 *Dendrocopos/Picoides* -määrittystä. Raasiosta tempaistiin parhaina päivinä 31.7. ja 6.8. jopa kokonaiset viisi muutajaa (JPY, PPy ym.) Huippu oli siis heinä-elokuun vaihteessa ja viimeiset kolme nähtiin vielä lokakuussa.

Palokärki *Dryocopus maritimus* Palkallisia raikutikkoja nähtiin taas jokapuolella mutta vaeltavien määrää jäi neljään: 31.8. 1 S + 1 SW Raasio (JPY, MU ym.) ja 11.9. 2 NW Sii Kasurilänmäki (MU).

Korppi *Corvus corax* Aikavälin 31.8.–2.11. yhteisumma on mukavat 44 muuttajaa, joista erityisesti mainittakoon 31.8. a25 NW Rau Etelä-Saikari (K. Jalkanen). Lieneekö suurin koskaan tavattu syksyinen vaelluskorppiparvi?

Harakka *Pica pica* Merkinä tämänkin lajin liikehdinnästä nähtiin 22.10. Sii Ahmon pelloilla a13 SW + a14 SW + a4 S korkealla muuttolennossa (MU).

Närhi *Garrulus glandarius* Muuttajien määrä jäi vallan mitäänsanomattomaksi, välillä 11.9.–21.10. nähtiin 38 vaeltavaa räähkyä. Muutto tuntui keskittyvän havainnoinnin tapaan viikonloppuihin.

Tilhi *Bombus garrulus* Ensimmäiset töyhtöpäät nähtiin 25.8. a4 p Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä 30.8.–3.9. a7 p Vjä kk (HHö), missä jo 12.9. 65(2a) p (HHö); muuton alku oli siis varhainen. Muualta ensimmäisiä kunnittain: Kuo 6.9. (ER), Sii 13.9. (MU), Veh 18.9. (ALi) ja Vrk 21.9. (OHu). Päämuutto oli ilmeisimmän jo syyskuun loppupuolella, parhaina päivinä nähtiin puolensataa lintua ja tästä määrät laskivat tasaisesti talvea kohti.

Tiaiset *Parus* spp. Hömötiainen aloitti ensimmäisenä: 22.8. jo a18

Vuoden 1993 vuorokausien keskilämpötilat (viiva, °C) ja sademäärä (pylväät, mm)

m Nil Eitikka (HHö). Ensimmäiset vaeltavat sinitiaisets nähtiin 11.9. ja talitiaisets 13.9. Hömö- ja sinitiaisesta ei ilmoitettu suurempia päiväsummia; meno lienee ollut vilkkaimmillaan syyskuun jälkimmäisellä puoliskolla, sinitiaisella vielä lokakuun alussakin. Talitiaisets paras päiväsumma oli 3.10. 42 N + 4 S Sii Jälä Siltasalmi (MU). Yhteensä syksyn aikana nähtiin vaelluksella 151 hömötinttiä, 148 talitinttiä ja 132 sinitinttiä eli erittäin normaalin mitäänsanomaton määrä. Lisäksi Raasiassa nähtiin 5.10. 60 m tinttiä (tali/sini/hömö) (MU, KRu). Töyhtötiaisesta tuli yksi havainto, 25.9. 1 kiert Veh Ritonien (MU, JRi, KRu). Kuusitinttejä nähtiin ennätysmäärä: Rau Etelä-Saikarilla jo 9.7. muutama muuttava pyrstötinttiparvessa ja 3.8. a3 W (TJa), Raasiassa yksittäinen lintu paikallisena 26.8. (JPY), Lep Nikkilänmäellä nähtiin 6.–21.9. 24(3a) m (HRö) sekä muualla (Sii, Veh) 11.9.–10.10. yht. 15(4a) m + 3 p (MU, KRu, JRi). Viimeiset hömötintit nähtiin 18.10., sinitiaisets 21.10. ja talitiaisets jo 9.10. Tiaisvaellusten selvittelyssä olisi jollekin runsaasti työsarkaa, viikonloppuhavainnoinnin varassa olevien havaintojen pohjalta ei vaelluksen

kulusta tai voimakkuudesta voi paljoo juuta tai jaata sanoa.

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus* Kaikkien aikojen häntätinttisyksy. Alkutahdit löytyi jo hyvissä ajoin: 9.7. a n. 40 NW/SE ja 31.8. a41 SE Rau Etelä-Saikari; Etelä-Saikarin syksyn summa oli reilut 400 vaeltajaa (TJa). Voimakkain ryöstys osui yksiin arktikan kanssa – lienevätkö lähtöalueet samassa suunnassa? Kahtena päivänä päästiin jopa yli sadan muuttajan: 10.10. n. 110 m Rau Pohjois-Konnevesi (KSi) ja 13.10. n. 100 W Sii kk (O. Liimatainen); Siilinjärvellä suurin massa parvessa oli 48 lintua! Vaellus olikin selvästi voimakkainta lokakuussa, jolloin nähtiin 64% syksyn pyrstökkäistä. Lisäksi monelta taholta tuli kommentteja tyyliin ”isoja parvia syksyllä”. Kuukausittain linnut jakautuivat seuraavasti: heinäkuu 40, elokuu 41, syyskuu 127, lokakuu 890, marraskuu 177 ja vielä joulukuussakin 123 yksilöä.

Hippiäinen *Regulus regulus* Havaintoja vain Kuo Karhonsaaresta, 25.9. 40 m ja 26.9. 10 m (HHö).

Käpylinnut *Loxia* spp. Käpylintumuutto oli vireimmillään jo kesä-

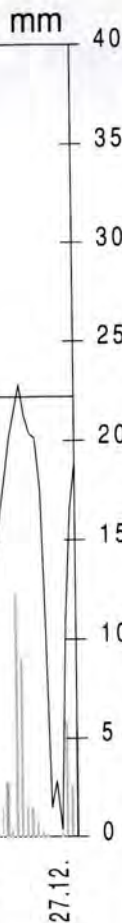
elokuussa, eikä syys–marraskuulta ilmoitettu kuin kaksi havaintoa! Parhaat palat Raasion havaintosarjasta: 29.6. 75(7a) E (PPY), 21.7. 138 m (EB, JPY, ML, MU), 3.8. n. 100 E (PPY ym.) sekä 12.8. 49(5a) W (JPY, HKo, ER, M. Asikainen) ja 29.6.–13.8. saatiin 13 havaintopäivän summaksi yhteensä n. 540 lintua. Lisäksi Sii Luvelahdessa nähtiin 18.7. a19 E + a28 SE (MU) ja Varkaudessa muutti 10.–11.7. satoja W (OHu). Mitään yhtenäistä muuttosuuntaa linnuilla ei siis tunnut olevan.

Urpiainen *Carduelis flammea* Muuton alkua mahdollon määrittää sillä ainakin Siilinjärvellä lintuja liikkui jo kesäkuun alusta alkaen läpi kesän; heinäkuussa Raasiosta ynnättiin parhaana päivänä 9.7. n. 40 W (JPY, PPy, HKo, MPa). Tästä liikehdintä ei juurikaan voimistunut ennen lokakuuta, ja päämuutto ajoittui lokakuun jälkimmäiselle puoliskolle. Parhaita päiväsummia: 17.10. 290 NW ja 21.10. 530 W–NW Sii Jälä Siltasalmi sekä 18.10. 272(12a) W–NW ja 22.10. 373(17a) W–NW Sii kk Ahmon pellot (MU) ja 16.10. 760 NW Puutossalmi (ALi). Liikehdintä jatkui voimallisena vielä marras- ja

joulukuussakin: marraskuulta 7.11. 220(6a) W (MU, ER, AHa ym.) ja 8.11. 109 E + 5 W (KRu, JPY, ML) Puutossalmi ja 24.12. palloili Lep Nikkilänmäellä tuhatkunta urpiaista joulunvietossa (HR). Ilmeisesti vielä joulukuussakin saapui jostain paljon paitsi urpiaisia myös vihervarpusia ja tundraurpiaisia maakuntaamme mekastamaan.

Vihervarpunen *Carduelis spinus* Spinareita nähtiin varsin totuttuun tyyliin. Liikehdintä alkoi voimistua elokuun lopulla, jolloin elokuun paras summa 31.8. a50 NW + a20 S Raasio (MU, JPY ym.). Syyskuulle osuikin sitten päämuutto, useiden 70–150 muuttajan päivien lisäksi kirjattiin parhaimmillaan 13.9. 205 m Nil Eitikka ja 25.9. 200 m Kuo Karhonsaari (HHö). Lokakuun paras päivä oli 3.10. n. 50 kiert Sii Jälä Siltasalmi (MU), jonka jälkeen määrät alkoivat vähentyä. Jonkun verran lintuja nähtiin kuitenkin vielä talvellakin, 22.–23.12. jopa 55 p Kuo Puijonlaaksossa (HHa).

Vihherpeippo *Carduelis chloris* Merkinä syysliikehdinnän käynnistymisestä muutti Raasiassa 9.8. kuuden linnun porukka NW (JPY).

Taviokuurna *Pinicola enucleator*
Kuurnavaellus oli hillitty. Ensimmäiset havaitut 17.10., jolloin 1 ä Vjä Varpanen (HHö), 4 p Sii Jälä Siltasalmi (MU) ja a2 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Lokakuulta ilmiannettiin havainnot yhteensä 19 m + 8 p ja marraskuulta 5 m + 9 p linnusta.

Punatulokku *Pyrrhula pyrrhula*.
Tulkutkaan eivät intoutuneet mihinkään massavaelluksiin: 25.9.–8.11. napattiin muuttolennosta yhteensä kuitenkin 72 tulkkuja. Parhaana päivänä 25.9. kirjattiin Veh Ritonniemestä 21(4a) m SW–NW (MU, JRi, KRu). Niin punatulokun kuin muidenkin marjansyöjälintujen vä-

häisen esiintymisen pontimena olivat maakunnan vähäiset marjavarannot.

Varpunen *Passer domesticus*.
Kaksi havaintoa tästä silkuttajasta: 29.8. 19(3a) m NW Sii kk Ahmo (MU) ja 18.9. 1 m Nil Eitikka (HHö).

Loppuörinät

Ruusuja kaikille havaintonsa palauttaneille ja risuja niille, jotka eivät sitä vaivautuneet teemmään. En jaksaisi enää mistään havaintojen palautusaktiivisuuteen liittyvästä lukijoille marista, vaan eipä tässä muutakaan voine tehdä. Havaintomäärissä tultiin näet taas alas kuin kissan häntä. Mikä lieeneekään se taikasana jolla lintumiesten havisvihkojen ovet aukeaisivat, ovathan NKP:n arkistotkin itänaapurissa jo avautuneet. Puhelimitsekaan ei jaksaisi viime hetkien kerjäyksiä aina suorittaa. Varsinkin, kun tietää maakunnassa olevan useiden kuntien kokoisia havainnointityhjiöitä, tuntuu tällainen välinpitämättömyys uskomattomalta. Toivottavasti joku kaunis päivä jonkin oudon päähänpiston

seurauksena jokainen lintumies- ja nainen ymmärtää vastuunsa tässäkin asiassa ja alkaa omalta osaltaan kartuttaa maakunnan lintutietämystä. Ainakin toistaiseksi Siivekäs on paras foorumi maakunnallisen lintutietouden julkaisuun.

Syksyn 1994 muuttokatsaus ilmestyy aikanaan. Talven ja lumen alkaessa tulla tupaan voisi jokainen katsahtaa omaan havaintovihkoonsa siltä varalta, että sinne olisi jäänyt jotain muistiinpanoja kyseiseltä syksyltä. Yhdistystäkin havainnoistaan informoimalla ehkä myös nopeuttaa ko. katsauksen ilmestymistä. Sopiiko? KIITOS! Sotiiko Kiipo S? (tämä oli loppukevennys).

Summary

Autumn 1993

Autumn 1993 produced some mixed results for both passage birds and breeding species in Northern Savo. The highlights of the season were definitely the divers and other Arctic wildfowl. Nearly 1,000 **divers** were logged in the region and the Arctic breeding **Long-tailed duck** and **Common Scoters** also came through in record numbers (about 28,000 individuals) during early October. At the same time the large flocks of **geese**, which usually take a more easterly route to their winter quarters passed over Northern Savo with 14,000 birds recording their third best total ever. **Whooper Swans** also came through in above average numbers.

Cranes though were one of several species to be down in numbers. Most **raptors** also had a bad year with only **Merlins** up in number. Adult waders were also down in number but the numerous juvenile birds made up for this deficit at the end of August through the beginning of September.

The unusually mild weather allowed **Cuckoos**, **Red-backed Shrikes** and **Spotted Flycatchers** to stay a little longer than normal. Four species **Bluethroat**, **Red-backed Shrike**, **Smew** and **Wigeon** set new record departure dates. In Northern Savo smew and wigeon are occasionally seen in winter too, but they still

are very rare in that time (both species, only four winter records ever).

Mistle Thrushes and **Bluethroats** were up in numbers. **Long-tailed Tits** had probably an excellent breeding season in Russia as they also set a new record. **Great-Spotted Woodpeckers** were up in numbers in Northern Karjala but in Savo they were hardly seen. **Redpolls** with some **siskins** were – like usually and in usual numbers – hastening around but mainly towards west or north-west. A poor berry crop in the region meant that **Pine Grosbeaks**, **Bullfinches** and **Waxwings** had to look elsewhere for food.

Nilsin Syvärin vesi- ja

Kesällä 1992 kirjoittajat inventoivat Nilsissä rantakaavoitusta varten Syvärin sekä Vuotjärven Nilsin kuntaan kuuluvien osien vesi- ja rantalinnuston. Kartoituksen tilaajana oli Maa ja Vesi Oy. Tässä jutussa keskitytään Syvärin laskentatuloksiin, koska Vuotjärvestä valtaosa kuuluu Juankosken kuntaan, eikä Nilsin puoleisesta alueesta saa kokonaiskuvaa järven linnustosta. Syväri on voimakkaasti humuspitoinen, rantaviivaltaan rikkonainen karu järvi, jolle on tyypillistä säännöstelystä johtuva suuri vedenkorkeuden vaihtelu.

Syväri kuuluu Nilsin reittiin Vuoksen vesistössä. Nilsin reitti saa alkunsa Oulun ja Kuopion läänin rajalla sijaitsevasta Laakajärvestä, josta vedet virtaavat edelleen Korpisen kautta Syväriin. Alueelle tulee vesiä myös idästä, josta Tiilikanjoki laskee Älanteen kautta Korpiseen ja edelleen Syväriin. Syväristä vedet laskevat Lastukosken kautta Vuotjärveen.

Syväri on alueen keskusjärvi. Sen pinta-ala vaihtelee 78–96 km²:iin vedenkorkeudesta riippuen. Rantaviivaa on lähes 300 km, joista saarissa 160 km. Järven suurin syvyys on 40 metriä. Alueen kaikille vesille on tyypillistä korkea humuspitoisuus. Vain Vuotjärvi on pääosin kirkasvetistä. Syväri on rantakasvillisuudeltaan karu käsittäen vain muutamia reheviä lahtia.

Suurimmat vesistön pistekuormittajat ovat Varpaisjärven ja Nilsin jätevedenpuhdistamot. Etu-Liestyselän rannalle on rakennettu vuonna 1988 uusi keskuspuhdistamo, jonne johdetaan kirkonkylän jätevesien lisäksi Tahkovuori Oy:n jätevedet, mikä on jonkin verran parantanut vesistön tilaa Nilsin kirkonkylän lähistöllä. Alueella esiintyy myös hajakuormitusta. Tärkeimmät hajakuormitusta aiheuttavat tekijät ovat maatalous, metsätalous, turvetuotanto sekä haja-asutus.

Alueen

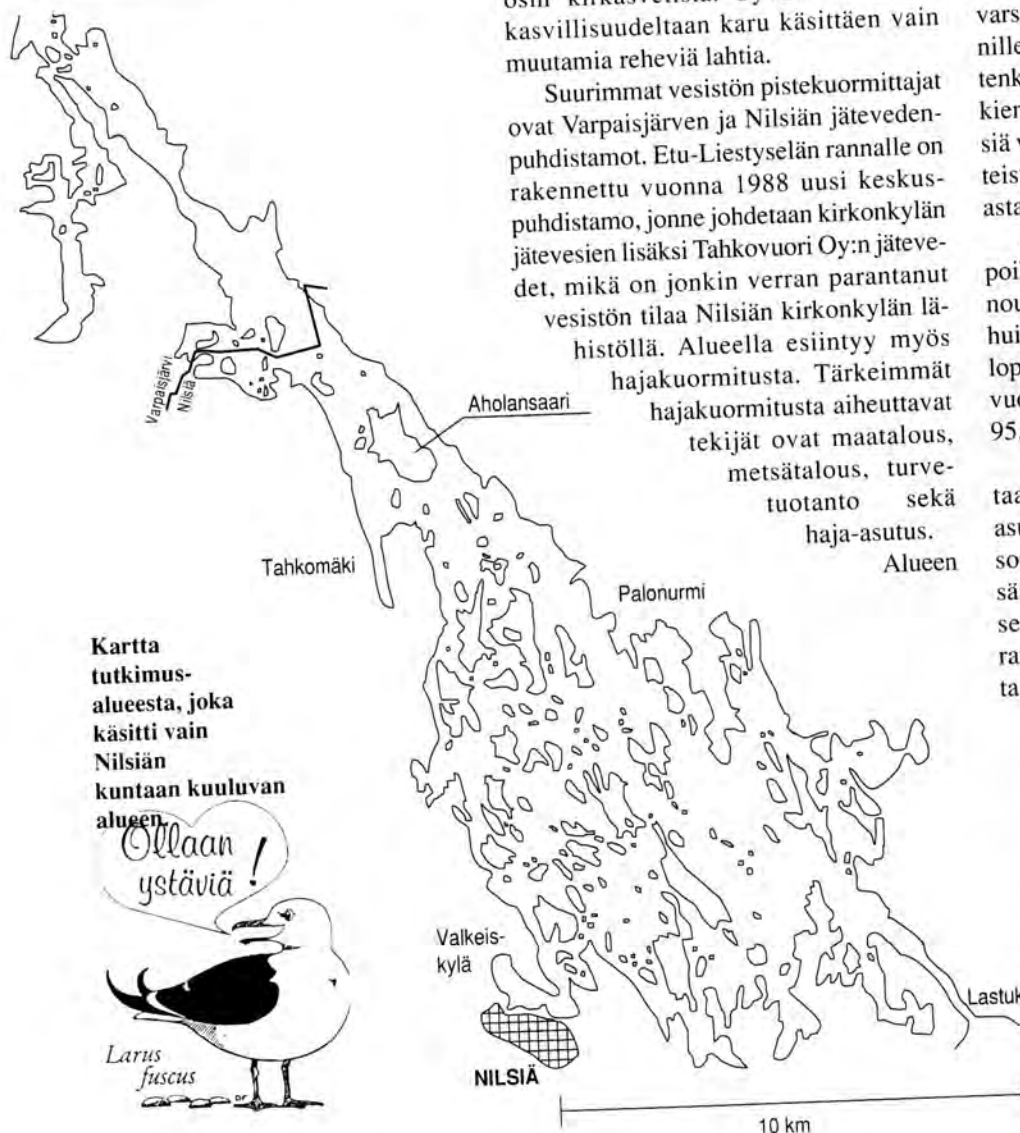
suurimpia järvi säännöstellään voimatalouden tarpeiden vuoksi ja vedenpinnan taso vaihtelee suuresti. Syvärillä säännöstelyrajat ovat 96,65–93,70 m ja alapuolisen Vuotjärven säännöstelyrajat ovat 95,77–93,60 m. Syvärin vuosittainen vedenkorkeus vaihtelee seuraavasti. Vedenpinta laskee alkuvuodesta huhtikuulle saakka. Tällöin vesi on alimmillaan. Sulamisvedet nostavat veden korkeuden maksimiinsa suunnilleen 1–2 kuukauden aikana. Sulamisvesien määrästä riippuen voi esiintyä vielä erillinen toinen tulvahuippu. Vuosina 1989–1992 huippuvedenkorkeus on ollut toukokuun puolivälin ja heinäkuun alun välisenä aikana. Huippu ei siis esiinny samaan aikaan joka vuosi. Maksimin jälkeen vedenpinta jää varsin korkealle ja sama taso säilyy suunnilleen koko loppuvuoden yleensä kuitenkin hiukan vuoden vaihdetta kohti laskevien (ei kuitenkaan joka vuosi). Hetkellisiä vaihteluita esiintyy tälläkin välillä saateista riippuen, mutta vaihteluväli on ainoastaan reilun kymmenen sentin luokkaa.

Laskentavuonna vesi oli huhtikuussa poikkeuksellisen alhaalla. Veden korkeus nousi 1,70 metriä ja pienen pieni tulvahuippu oli havaittavissa aivan toukokuun lopulla. Vedenpinta pysytteli koko loppuvuoden normaalia korkeammalla (tasolla 95,90 m).

Vesistön säännöstely haittaa ja rajoittaa rantojen virkistyskäyttöä ja lomiasuntojen rakentamista. Vedenpinnan tason vaihtelu vaikuttaa myös kalojen lisääntymiseen ja kalastuksen harjoittamiseen. Lisäksi säännöstely aiheuttaa ravinteiden huuhtoutumista ranta-alueilta.

Laskenta-alue ja ajan-kohta

Syväriä laskettiin Varpaisjärven ja Nilsin kunnanrajan eteläpuoleinen vesialue. Laskenta-alueen pinta-ala oli 70 km² järven lasku-uomaan Lastukosken saakka ulottuvana. Laskennat tehtiin 29.5.–9.7. välisenä aikana yhdeksänä päivänä (29.5., 2.6., 7.6., 10.6., 11.6., 29.6., 30.6.).

Kartta tutkimus-alueesta, joka käsitti vain Nilsin kuntaan kuuluvan alueen.

Ollaan ystäviä!

Larus fuscus

rantalinnustosta

*Eelis Rissanen ja
Harri Hölttä*

8.7. ja 9.7.) käytännössä aamupäivällä. Järvi, kuten myös suurin osa saarista, kierrettiin veneellä rantaviivaa pitkin ympäri ainakin kertaalleen (kiertolaskenta). Rannoille tai saariin jalkauduttiin harvoin.

Vesilinnuston osalta laskenta-aika oli myöhäinen, joten parimäärien tulkintaan liittyy riskitekijöitä. Selkävesillä tavattiin lokeria ainoastaan yksittäispareina. Naurulokilla sen sijaan todettiin 30 parin kolonia Lastulahdessa. Rehevämpiä järvenlahtia tutkimusalueella on neljä: Syvärinlahti, Levälahti, Laajalahti ja jo em. Lastulahti. Näihin keskittyivät myös vaateliaat vesilintulajit. Ohessa on tarkempi lajikohtainen tarkastelu. Tarkasteluun on otettu mukaan vesilintujen lisäksi muutamia muitakin mielenkiintoisia pesimälajeja, pari vanhempaa havaintoa ja muutama kiinnostava yksittäishavainto. Vesilintujen parimääritulkinnat ovat tarkempia kuin loksien ja kahlaajien.

©Jorma Peiponen

Lajeittainen katsaus

Kuikka (*Gavia arctica*) oli laskenta-alueella vähälukuinen. Laskennan perusteella arvioitiin pesimäkannaksi 2–4 paria. Todettakoon, että alapuolisessa Vuotjärvestä havaittiin noin 10 paria ja Syvärin Varpaisjärven puoleisella laskenta-alueen ulkopuolelle jääneellä alueella yhtä monta paria kuin laskenta-alueella. Parimäärien eroa Syvärin ja Vuotjärven välillä ei pystyne selittämään säännöstelyllä, koska molempia säännöstellään. Vuotjärven vedenkorkeuden vaihteluvälit ovat tosin pienemmät. Osittain eroa voisi selittää Vuotjärven kirkkaampi vesi.

Silkkiuikku (*Podiceps cristatus*) oli alueen yleisimpiä vesilintuja. Parimääräksi arvioitiin 25.

Laulujoutsen (*Cygnus cygnus*) Syvärinlahdella havaittiin 10.6 kaksipaikallista lintua, jotka suuntasivat etelää kohti. Muina laskentapäivinä lajia ei havaittu, joten pari ei pesinyt ainakaan Syvärillä.

Sinisorsan (*Anas platyrhynchos*) parimäärää on vaikea tulkita myöhäisten laskentojen perusteella. Poikuehavaintojakaan ei tehty, joten laji ei tällä perusteella ole ainakaan kovin runsas. Pareja oli arviolta 5–10. Karttusensaassa havaittiin lisäksi 10.6. täysalbiino yksilö.

Haapana (*Anas penelope*). Parimäärä oli noin 10. Lisäksi 10.6. havaittiin yhdeksän koiraan parvi Lastulahdessa.

Tavi (*Anas crecca*). Pesiviä pareja arvioitiin olevan 15. Lisäksi 10.6. havaittiin kaksi 10 koiraan parvea.

Heinätavi (*Anas querquedula*) Lastulahdessa havaittiin paikallinen naaras, jonka perusteella parimääräksi saadaan yksi.

Tukkasotka (*Aythya fuligula*). Parimäärä oli ainoastaan kolme. Kaksi paria pesi Lastulahden naurulokkiyhdyksunnan liepeillä.

Laji pesii mielellään lokki-kolonioissa, joten kolonioiden vähyys voisi selittää pienen parimäärän.

Alli (*Clangula hyemalis*) Ollilan selällä kellui 29.5. 70 paikallista lintua. Järvellä pysähtyy todennäköisesti useimpina keväinä pieniä parvia arktisia vesilintuja.

Telkkä (*Bucephala clangula*) on selvästi runsaslukuisin vesilintu. Parien määrä on noin 40. Heinäkuun 8. ja 9. päivä havaittiin peräti 13 poikuetta, joiden keskimääräinen koko oli viisi poikasta. Runsa pöntötys tarjoaa telkille sopivia pesäkolonia.

Tukkakoskelo (*Mergus serrator*). Laskennassa havaittiin 15 paria. Poikueita löytyi yksi. "Luonnottomasta" karsiutumuksesta kertoo yhden naaraan löytyminen kala-verkosta Sormunselältä.

Isokoskelon (*Mergus merganser*) parimäärä kipuaa peräti 20–25:een. Poikueita havaittiin yksi. Laji oli joka tapauksessa selkeästi serkkuaan yleisempi. Runsa pöntötys ja kivikkorannat lienevät syynä suureen parimäärään.

Kalasääski (*Pandion haliaetus*). Sääskiniemessä kierteli yksi sääksi 7.6. Laji ilmeisesti pesi Tahkomäellä.

Varpushaukka (*Accipiter nisus*). Varoitteleva pari havaittiin vähintään yhden poikasen kanssa 9.7. Vartiaisen saassa.

Nuolihaukka (*Falco subbuteo*) havaittiin kaksi kertaa laskennoissa: 11.6. yksi lennossa pohjoiseen Sormunselällä ja 9.7. yksi varoitteleva Vartiaisen saassa.

Tuulihaukka (*F. tinnunculus*). 29.6. koiras kierteli Munasaari-Lokkiluodot välisellä alueella.

Pikkutylli (*Charadrius dubius*) 30.6. havaittiin emot kahden poikasen kanssa Simolanlahden vene-rannan hietikolla.

Rantasipi (*Actitis hypoleucos*) Rikkonaiset kivikkorannat tarjoavat hyviä pesimäpaikkoja. Parimäärä oli vähintään 30.

Valkoviklo (*Tringa nebularia*) Tiirinlahdessa hätäili yksi lintu. jona tulkittiin pesiväksi.

Pikkulokista (*Larus minutus*) tehtiin ainoastaan yksi havainto yhdestä yksilöstä 10.6. Syvärinlahdelta

Naurulokki (*L. ridibundus*) Lastulahdessa pesi 30 parin kolonia ja muualla pesiviä pareja oli yhteensä kymmenkunta.

Kalalokkeja (*L. canus*) havaittiin ainakin 50 parin verran eri puolilla järveä.

Harmaalokki (*L. argentatus*) pesi enintään kymmenen parin voimin.

Selkälokki (*L. fuscus*). Alueella arvioitiin pesivän 10–15 paria. Tämän lisäksi havaittiin kymmenkunta pesimättömäksi tulkittua yksilöä.

Yhtään poikasta ei onnistuttu näkemään. joten pesintä ei onnistunut hyvin. Syvärillä on paljon pieniä metsäisiä saaria, joiden periaatteessa voisi kuvitella hyvin soveltuvan lajille.

Kalatiiroja (*Sterna hirundo*) pesi vähintään 30 paria. Yhtään yhdyskuntaa ei havaittu.

Lapintiira (*Sterna paradisaea*) oli havaittu pesivänä jossain itärannan lahdessa edellisen atlaskartoituksen aikaan vuonna 1987.

Ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*) esiintyi runsaana (kymmeniä) kirkonkylän läheisissä rehevissä lahdissa.

Pajusirkkuja (*Emberiza schoeniclus*) havaittiin tasaisesti ranta-alueilla.

Kuhankeittäjä (*Oriolus oriolus*) oli vislaillut kirkonkylän lähistöllä vuosina 1986–87.

Taulukko 1. Syvärillä havaittujen vesilintujen, kahlaajien ja lokkien parimäärät ja tiheydet (paria/100 km² vettä).

laji	parimäärä	tiheys
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>)	2–4	3–6
Silkkiuikku (<i>Podiceps cristatus</i>)	25	36
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	5–10	7–14
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	10	14
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	15	21
Heinätavi (<i>Anas querquedula</i>)	1	1
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	3	4
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	40	57
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>)	15	21
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)	20–25	29–36
Pikkutylli (<i>Charadrius dubius</i>)	1	1
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	30	43
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	1	1
Pikkulokki (<i>Larus minutus</i>)	0	0
Naurulokki (<i>L. ridibundus</i>)	40	57
Kalalokki (<i>L. canus</i>)	50	71
Harmaalokki (<i>L. argentatus</i>)	10	14
Selkälokki (<i>L. fuscus</i>)	10–15	14–21
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	30	43

Loppupörinät

Tämän jutun joitakin parimäärätietoja on jo julkaistu faunistisessa katsauksessa 1992. Joitakin parimääriä on pyritty tarkentamaan mikäli se aineiston puitteissa on ollut mahdollista. Lokkien ja kahlaajien parimäärät ovat hiukan epätarkempia kuin vesilintujen. Selkävesilintujen tiheydet eivät ole Syvärillä huipuluokkaa, mutta kuitenkin varsin normaaleja Itä-Suomessa (vrt. taulukko 4 si-

vulla 11 tässä lehdessä). Laskentavuonna veden pinta oli hiukan "normaalia" korkeammalla. Tällä saattoi olla vaikutusta esim. kuikan ja lokkilintujen parimääriin. Veden korkeuden takia osa lokeille soveltuvista pesimäluodoista oli veden alla (esim. Uuniluodot). Alueen parhaita paikkoja olivat tutkimusvuonna em. rehevät lahdet.

Syvärillä oli vuonna 1992 noin 400 mökkiä. Kaavoituksessa alueelle on suun-

niteltu sopivan noin 800 mökkiä – eli tuplatan nykyinen määrä. Tämä tarkoittaa, että keskimäärin jokaisella rantakilometrillä on lähes kolme mökkiä. Kaavaa ei ole muutamien valitusten takia vielä vahvistettu.

Yhden vuoden laskentojen perusteella ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä. Järven seurantaan olisikin jatkettava, jotta säännöstelyn ja mökittämisen vaikutuksia voitaisiin arvioida paremmin.

Myytäväänä!

Tapio Solonen: Suomen linnusto (vain 40 mk!)

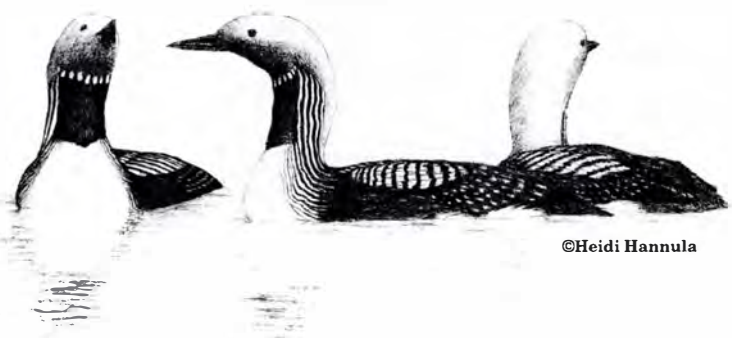
Erkki Korpimäki ym.: Harrasta lintuja (20 mk)

Juha Tiainen & Patrick Hublin: Lintuharrastusopas (30 mk)

Vanhoja Siivekkään numeroita 5-10 mk/lehti

Yhdistyksen HIHAMERKKEJÄ (10 mk) ja TARROJA (6 mk)

Alle 50 markan tilauksista veloitamme lisäksi postimaksun. Tilaukset ottaa vastaan Eelis Rissanen

Maailmanlaajuinen yhteishavainnointiviikonloppu oli tänä syksynä 7.–8.10. Pohjois-Savossa havainnointi oli perinteisen naatiskaalevan, mutta tällä kertaa tuli myös tulosta. Kahtena edellisenä syksynä on tarkkailtu lähinnä kanssakiikaroijien evästilan-teen kehittymistä ja vesisateen intensiteettiä. Lämpimän syksyn vaikutuksesta monia normaalisti lokakuun

alussa harvalukuisia lajeja nähtiin tavallista enemmän. Lauantaina havainnointi oli aktiivisinta Kuopion Puutosalmella (VU, TF, PLi), Siilinjärven Hanhimäellä (EB) sekä Siilinjärvellä Jälän Siltasalmessa (MU) ja Vehmersalmen Mökönpellossa (HHö). Kahdessa jälkimmäisessä paikassa sekä Kuopion Neulamäellä (MPa) havainnointiin myös sunnuntaina. Lisäksi erinäisiä havainnoitsijoita liikkui paitsi

Lemissä viitatiejohdissa myös linjalla Kuopio–Siilinjärvi molempina päivinä vaihtelevin tuloksin. Yhteismuuttopäiville tyypillinen ilmiö, ts. havaintoja ilmoitettiin yleensä vain yli vaatekaapinkokoisista siivekkäistä vaivasi myös savolaisia, joten tässä olisi vastaavan varalle parantamisen varaa. Aivan täydellinen ei tämä(kään) katsaus ole, sillä havainnot on kasattu varsin kiireesti.

Yhteishavainnointi- Harri Hölttä viikonloppu 7.–8.10.1995

Vesilinnut

Vesilintuvalikoima oli ajankoh- taan nähden monipuolinen. Kuik- kalintuja nähtiin vain yksittäisiä. Puutosalmella päivystäneiden kiikareiden eteen tungeksi lau- antaina merimetson, allin ja viiden pilkkasiiven lisäksi mm. 70(2a) m jouhisorsaa sekä kolme lapasot- kaparvea, kooltaan 19 + 9 + n.100 yksilöä, joista jälkimmäinen on selvästi kaikkien aikojen suurin lapasotkaparvi maakunnassamme. Siltasalmessa nähtiin lau- antaina runsaampaa esiintyneiden haapanoiden (ks. taulukko) lisäksi myös 7 jouhisorsaa, lapasorsa, kolme lapasotkaa, tukkasotka, kolme tukkakoskeloa ja 14 musta- lintua. Alleja muutti sunnuntaina myös Kuopion Pirttiniemessä kymmenen linnun voimin. Han- histä ei lau- antaina tehty havainto- ja, mutta sunnuntaina nähtiin yhe- tensä 50 anseria, 65 sepelhanhea, 86 valkoposkianhea ja noin 70 A/B:aa muuttamassa. Ainoat jout- senet, kuusi lintua, muuttivat lau- antaina Siltasalmessa, eli joutsenten räpylöitä ei pakkaneen vielä näyttänyt pakottavan.

Petolinnut

Petolinnuista viikonlopun selvät valtalajit olivat piekana ja varpus- haukka. Piekanojen päämuutto- päivä näyttäisi tänä syksynä olle- en lau-antai 7.10., jolloin nähtiin yhteensä 64 muuttajaa. Varpus- haukat taas esiintyivät runsaam-

pina sunnuntaina, yhteensä ha- vahtiin 25 yksilöä. Yksittäisten kana- ja ampuhaukkojen lisäksi nähtiin vitkuttelemassa myös kak- si sinisuo- ja hiirihaukkaa sekä tuulihaukka.

Kahlaajat

Kahlaajia löytyi myös ajankoh- taan nähden mukavasti, ei kuiten- kaan pitkäjalkaa. Raasiosta löytyi sunnuntaina tylli sekä neljä suo- sirriä, joita nähtiin yksi myös Siltasalmessa. Siltasalmessa nähtiin kumpanakin aamuna myös yksittäinen kapustarinta. Siilinjär- ven Iso-Jälän pohjoispään kurp- palöteriköiltä peloteltiin ylös vielä kuusi jänkäkurppaa ja kolme tai- vaanvuota.

Sepelkyyhky

Kuten taulukostakin näkyy, oli kyyhkymuutto voimissaan vielä sunnuntaina.

Varpuslinnut

Varpuslinnuista olivat liikkeellä rastaat, tiaiset, tilhet, punatulkut, urpiaiset ja vihervarpuset. Myös ariksia ja närhiä tavattiin muutto- lennossa varsin mukavasti. Hyönteissyöjistä nähtiin vielä rautiaisia, punarintoja, västä- räkkeitä, kiuruja ja erityisesti niittykirvisiä, joita muutti vielä useita kymmeniä. Myöhäinen haarapääsky oleskeli Jälällä lau- antaina. Tiaisia vaeli Siltasalmen kapeikon kautta ennätysmäärä

Taulukko 1. Joidenkin viikonlopun aikana runsaina esiintyneiden lajien muuttosummat Vehmersalmen Mökönpellossa (HHö) ja Siilinjärven Siltasalmessa (MU). La1 = 7.10. Siltasalmi klo 6.20–13.10, La2 = 7.10. Mökönpelto klo 6.40–13.15, Su1 = 8.10. Siltasalmi klo 6.45–13.00 ja Su2 = 8.10. Veh Mökönpelto klo 10.10–13.40 . + = havaittu, tarkempi määrä ei tiedossa.

Laji	La1	La2	Su1	Su2
haapana	150	–	65	–
vesilintulaji	30	56	–	65
piekana	20	37	2	11
varpushaukka	3	7	7	9
sepelkyyhky	–	3	50	40
rastaat	1500	770	+	600
tilhi	24	15	49	30
talitiainen	49	–	14	–
sinitäinen	22	1	32	–
hömötiainen	59	3	119	–
kuusitiainen	20	–	10	–
punatulkku	21	66	8	+
urpiainen	110	300	175	100
vihervarpunen	315	130	40	30

(ks. taulukko). Myös Kuopion Linnanpellolla nähtiin 50 hömöti- aisen ja 25 kuusitiaisen parvet, eli vaellus on todella voimakasta. Si- perialaisista vaeltajista pätkinä- nakkeleita nähtiin Mökönpellossa ja Siltasalmessa – molemmissa kaksi. Lisäksi havaittiin pätkinä- hakkeja eri puolilla yhteensä kymmenkunta ja yksi kirjosiipi- käpylintu lau-antaina Kuopion Kelloniemessä. Mökönpellon lau-

antainen punatulkkusumma on huomattava ja Siltasalmella muut- ti samana aamuna 62 viherpeip- poa. Peippojen ja järripeippojen pääjoukot olivat jo ehtineet etelä- rannikolle eikä niitä nähty meillä kuin muutamia kymmeniä. Puna- tulkkujen, urpiaisten, vihervar- pusten ja rastaisten esiintyminen näyttäisi painottuneen lau-antaille, kun taas tilhiä nähtiin enemmän sunnuntaina.

Pack your bags and fly south

Hyvät Savolaiset!

Hi folks, well it is autumn again, time to chase down those exotic rarities that arrive from all points of the compass. It is our last real chance to build up a respectable annual total, possibly hit the target of

300 species for the year to be a qualified, super elite twitcher.

Anne and Eelis are so desperate to build up a good annual total that they are flying off to SE Asia and Aus-

tralia for a month, we are not jealous are we! They should come back with enough material to keep PSLTY in slide shows for several years. Hopefully we will get a complete written report in the next Siivekäs, order your copy now.

I get to stay in my home region this season, which fortunately is one of the best places to be at this time of the year. I live very close to the east coast of England, along the best autumn passage route. We miss a lot in spring when the birds pass up the west coast but for several weeks in autumn the east coast is the place to be. To the north, and visible from my home across the wide Humber estuary is Spurn Point – the best mainland bird observatory in the British Isles and to the south is Gibraltar Point another well known bird observatory. Lincolnshire birding is really strictly coastal, with the heavily polluted Humber estuary (a RAMSAR site) in the north, the even more polluted North Sea to the east and the fabulous Wash in the south; any birder had better like water birds and mud. Most of the inland sites are man-made – flooded sand and gravel quarries – but to produce some in-

teresting birds occasionally, including a genuine, wild **Falcated Duck** earlier this year.

Many of the migrants spend much of the year here, up to 8 months and quite a lot must call with a Savo accent.

Very soon tens of thousands of

Redwings and **Fieldfares** will descend on to the coastal Sea Buckthorn (*Hippophae rhamnoides*) and Elder (*Sambucus nigra*) bushes to devour their berries before moving inland, I won-

der how many of them come from Savo.

Hundred of thousands of Arctic and Scandinavian waders and wildfowl have already arrived and can be seen in vast clouds whirling around the skies either side of the high tides. **Knot** are the most common, they arrive in their summer plumage but soon change into their drab, grey, winter plumage. **Dunlin**, **Oystercatchers**, **Redshank**, **Sanderling**, **Turnstones**, **Ringed Plover**, **Curlew**, **Bar-tailed Godwits**, **Golden Plover** and **Lapwings**, also arrive in huge numbers and make a stunning site as they come in to settle on the higher sand banks just before high tide. **Wigeon**, **Mallard**, **Teal** and **Shelduck** add to the spectacle, as do **Cormorants**, **Eider**, **Common Scoter** and **Gulls** – **Herring**, **Black-headed**, **Common**, **Lesser** and **Great Black-backed** and occasionally an Arctic rarity. A continuous stream of gulls passes over my home every afternoon and evening for several hours, heading for their roost sites along the coast. I know where they are going to but exactly which areas they come from is still a mystery to me.

The **Lapwing** is the country bird of Lincolnshire and up to 50,000 can be found on the mud and sand banks of the Lincolnshire side of the Wash, with yet more on the Norfolk side. Lapwings used to breed here in large numbers but as with many other farmland breeding species their numbers have been decimated over the last two decades due to very intense farming methods, encouraged by the European Common Agricultural Policy. **Skylarks**, **Tree Sparrows**, **Corn Buntings**, **Grey Partridge**, used to be extremely common throughout the east of England but now they have disappeared completely from many areas. Hopefully the organisations and scientists working on the problem will be able to collect enough conclusive evidence quickly to stop the collapse before these species become yet another set of statistics.

A species that has benefited from the change in farming practices is the **Brent Goose**. This species used to

feed on eel grass (*Zostera marina*) in its winter quarters but due to pollution this plant was wiped out. Fortunately the farmers switched from planting spring wheat to winter wheat and the geese switched too. Combined with a ban on shooting, their numbers have shot up to almost pest proportions. Just as winter wheat is sending up tasty young shoots the geese arrive in their thousands and eat out whole fields along the coastal strip. The local farmers are fighting back with every weapon at their disposal to scare the huge flocks away. The flocks of geese do not have any natural predators here to control their numbers and I'm sure that controlled hunting will be allowed again soon to keep their numbers at manageable size.

The vast salt water marshes along the Lincolnshire coast are the winter home to many raptors. Numerous **Hen Harriers** hunt all day at regular sites as do **Merlins** and **Sparrowhawks**, large numbers of **Kestrels**, and even

"...and quite a lot must call with a Savo accent."

Viimeaikaisia h

Isokuovi havaittiin Vieremällä vielä 26.9. ©Juha Väättäinen

Adrian Royle

Peregrines, which have become quite common with about 1200 pairs breeding in the country. One has even taken up residence on the central tower of Lincoln cathedral, one of the world's most beautiful buildings. The local **Pigeons** really have something to worry about now. The marshes also used to be home to many **Short-eared Owls** but due to yet another change in farming practices they have moved inland. Farmers are being encouraged with fat payments to leave some of their land fallow for several months each year. This has resulted in tens of thousands of hectares in this county alone being left after harvest to nature until June the following year. The results are starting to be quite impressive. The collapse of many farmland breeding bird populations has been slowed down, possibly even halted

"The winter residents start to arrive as well."

and as well as the owls moving in other raptors have benefited including last year, a large invasion of **Rough-legged Buzzard** from Scandinavia.

An impressive number of passerines also pass along the coast with lots of rarities amongst them. Large numbers of **Redstarts** followed by **Pied Flycatchers** start the season but then anything can show up, **Wrynecks**, **Bluethroats**, **Red-breasted Flycatchers**, various rare warblers – even **Arctic Warblers**, **Black Redstarts**, **Ring Ouzels**, **Stonechats**, **Whinchats**. The list is quite impressive, last year's best was an **Alpine Accentor**, which attracted a good number of twitchers, even before sunrise.

The winter residents start to arrive as well. large flocks of **Linnets** and **Goldfinches** gather as do **Twite** and **Yellowhammer** and **Meadow Pipits**. From Scandinavia come regular small flocks of **Shore Larks** to the same exact places every year as do **Snow Buntings** and **Lapland Buntings** which unfortunately are becoming rarer year by year.

"The hoody". ©Jorma Peiponen

A bird which is usually the first to be seen on any cold autumn and winter's morning in Savo, **Hooded Crow**, is a rarity here now but I remember as young birdwatcher seeing my first "hoodies" over the wide open salt marshes of Lincolnshire. Little did I know then that I would be seeing thousands of them in Finland 20 years later. I wonder how

many of the **Black-throated Divers** along this coast spend their summers in Savo and fly past Puutossalmi in the autumn to spend their winters fishing along this coast.

That's all again for now, next time something a little more exotic, I feel the need to travel coming on again, it's time of the year, fly south.

Havaintoja (31.8.–15.10)

Tähän juttuun on koottu Pohjois-Savon mielenkiintoisimpia ja yllättävimpiä havaintoja syys-lokakuun ajalta. Havainnot eivät ole AHK:n eikä RK:n tarkastamia ja niiden päivämäärissä voi olla virheitä. Juttuun ei tule viitata.

Idän "ihmeitä" ja myöhästelijoita

Pähkinähakkien ennätysvaelluksen tauottua ja hakkien jäätyä nautiskelemaan paikallisista herkuista alkoi idästä lokakuun alussa saapua pähkinänakkeleita. Koko maassa nakkeleita on nähty satoja ja Pohjois-Savossakin niitä on havaittu jo muutamia kymmeniä.

Näistä osa on jo jäänyt ruokintapaikkojen piristeeksi ja ilmojen kylmetessä pähkinänakkeleita löytynee lisää loppujenkin hakeutuessa lintulautojen läheisyyteen ruoan toivossa.

24.9. löytyi Kuopiosta talitiaisparvesta taigauunilintu, joka ei kuitenkaan jäänyt odottelemaan pinnamiesten saapumista. Saman tempun teki nuori kirjokerttu, joka näyttäytyi Kuopion Saarijärvellä 31.8. Haarapääsky kierteli vielä 7.10. Siilinjärvellä ja leppälintu nähtiin 8.10. Kuopiossa – molemmat olivat jättäneet syysmuuton lajitovereitaan selvästi myöhäisemmäksi.

Käpylintuja on näkynyt muka-

vasti. Valtaosaltaan ne ovat olleet pikkukäpylintuja, mutta onpa muutamia iso- ja kirjosiipikäpylintujakin nähty. Nökkavarpunen havaittiin 4.10. Kuopion Linnanpellolla.

Myöhäisiä kahlaajia

8.10. piipersi Siilinjärven Raasion altailla neljä suosirriä ja myöhäinen tylli. Samana päivänä muutti Siilinjärven Jälällä vielä kapustarinta. Lokakuun alussa on Jälällä nähty myös muutamia taivaanvuohia ja jänkäkurppia. Varkaudessa kompattiin lentoon 7.10. lehtokurppa. Yksi Pohjois-Savon historian myöhäisimmistä isokuoveista havaittiin Vieremällä 26.9.

Syysmuuttoa pohjois-savolaisittain

Sekä petolintujen että arktisten vesilintujen muutto on ollut Savossa tyypillisen vaisua – kumpienkaan osalta ei massamuuttopäivää ole ollut. Pedot ovat lipuneet etelään pikku hiljaa ja kovat länsi-lounaistuulet ovat vieneet toivon paremmista vesiäismuuttopäivistä. Tyydytään kuitenkin siihen mitä saadaan. Merikotkia on nähty syksyn kuluessa muutamia eri puolilla Savoa ja iso-Falco muutti Nilsissä 28.9. Sepel- ja valkoposkianhiparvia on molempia nähty reilu kymmenkunta.

Jarkko Koskela

Kuikan jäsenistö 1995

Syyskuun loppuun mennessä yhdistyksen jäsenmaksun oli maksanut 167 henkilöä. Jäsenmäärä säilyi samana edellisvuoteen verrattuna. Suurin osa jäsenistöstä asuu Kuopion seudulla ja läänissämme on useita kuntia, joissa ei ole yhtään yhdistyksen jäsentä. Toivottavasti saamme jäseniä jokaiseen kuntaan – etenkin vähän retkeilyihin läänin rajakuntiin. Nimen perässä oleva kirjainlyhenne on jokaisen jäsenen oma kirjaintunnus, jota voi käyttää ilmoittaessaan havainnon tekijöiden nimiä (se säästää vaivaa). Puhelinnumeroissa ei ole mainittu suuntanumeroa, jos se on 971.

Jos tietosi ovat puutteellisia tai ne ovat muuttuneet, ilmoita siitä KLYY:n jäsenrekisterin ylläpitäjälle Pekka Tenhuselle (os. ja puh. nro etusisäkannessa ja tässä luettelossa). Kiitos, ja muistakaahan maksaa ensi vuonna uudelleen.

©Helena Rönkä

Aalto Jussi

Airaksinen Pirkko

Alaja Pentti

Antikainen Eero

Aro Seppo

Asikainen Kauko

Björk Erkki

Filipoff Timo

Haapanen Antti

Hagman Aarne

Hakkarainen Jaakko

Hannula Heidi

Harju Mika-Petri

Hartikainen Aimo

Hartikainen Pertti

Hartikainen Vesa

Haukka Juhani

Heikkinen Matti

Helisalmi Seppo

Herranen Teuvo

Hiltunen Laura

Hiltunen Lauri

Hiltunen Marja

Hublin Patrick

Hujala Jukka

Huupponen Osmo

Hämeen-Anttila Eero

Hämäläinen Rauno

Hämäläinen Timo

Härkönen Tuula

Ihanus Jukka

Iivarinen Raimo

Iivarinen Merja

Immonen Sirkka

Immonen Timo

Jalkanen Tuomo

Junninen Pirkko

Jussila Silveri

Jäderholm Kai

Kankare Juhani

Kauppila Esko

Kelo Jorma

Kerkola Yrjö

Kettunen Antti

Kettunen Jaakko

Knuutinen Jorma

Kohonen Martti

Koivusaari Juhani

Kontinen Seppo

Kopponen Osmo

Kopponen Tellervo

Koskela Jarkko

Kotilainen Harri

Kotilainen Heikki

Kotilainen Sylvi

Kotilainen Toivo

Kärkkäinen Anne-Mari

Kärkkäinen Kalevi

Kärkkäinen Olavi

N

2/1995 (16 vsk.)

Kärkkäinen Salme	Niskanen Mirjami	Rajala Riitta	RiR	Saukkonen Kari
Laakso Mikko	Nissilä Arto	N	Ranta Veli-Pekka	Sikström Kauko
Laitila Seppo	Nisula Antti		Rautakoski Aarre	Sirkiä Kauko
Laitinen Olli	Nykänen-Kekäläinen Leenamari		Reinikainen Antti	Skarén Uolevi
Liimatainen Osmo	Nyyssönen Allan		Repo Eino	Sopanen Paavo
Liimatta Paavo	Oravainen Juha		Rissanen Eelis	Sorvari Veli-Matti
Lindholm Antero	Paasisalo Olavi		Rissanen Juhani	Tanskanen Ari
Linkola Martti	Paasisalo Sirpa		Roine Maija	Tenhunen Pekka
Lyytikäinen Ari	Pakarinen Marko		Roine Pekka	Tikanoja Mikko
Makkonen Esko	Pakarinen Raimo		Roponen Heikki	Toivanen Juhani
Malinen Elina	Partanen Jukka	N	Runko Kaisa-Maria	Tukiainen Hannu
Malinen Jere	Parviainen Olavi		Runko Pentti	N
Malinen Juha	Peiponen Jorma		Ruokolainen Kalle	Tuomainen Jorma
Markkanen Ilkka	Peiponen Sirkka	N	Ruotsalainen Pekka	Tuovinen Jouko
Markkanen Taina	Pekonen Heikki		Ruotsalainen Timo	Ukkonen Elina
Markkanen Tiina	Pekonen Hugo		Rutonen Kalevi	Ukkonen Kaisa
Maskulainen Kauko	Pellikka Jani		Ruuskanen Aarne	Ukkonen Markku
Maskulainen Paavo	Pennanen Pirjo		Ryynänen Seppo	Ukkonen Mirja
Maskulainen Tarja	Pentikäinen Heikki		Räsänen Pertti	Uusipaikka Visa
Meklin Arvi	Piipponen Juha		Räsänen Seppo	S
Miettinen Harri	Pohjolainen Lauri		Räsänen Into Toivo	Varneslahti Pekka
Miettinen Heikki	Poikolainen Eero		Rönkä Helena	Vesänen Esko
Miettinen Markus	Poikolainen Jari		Rönkä Risto	Väänänen Raili
Mikkonen Seppo	Poutanen Juha		Saarela Matti	Väänänen Veli-Matti
Mömmö Juhani	Puranen Lauri		Salo Marja	Väätäinen Heikki
Mömmö Marita	Pöysälä Pentti		Salo Yrjö	Väätäinen Juha
	Pöysälä Ritva			Yli-Kauppila Asko
				Yliluoma Jarmo

TALVI- PINNA- RALLI

© ER

JOSKUS KESÄLLÄ

TUOSSA ON
PUNAVARPUNEN

SE TÄYTYY
PIMITTÄÄ,
SEHÄN VOI
VAIKKA
JÄÄDÄ
TALVEHTIMAN

EDELTÄVÄ VIIKKO POHJUSTETAAN TIIVIISTI

EDELLINEN ILTA

EIPÄ OO
NÄKYNNY
IHMEEMPÄ

HEIKKO
ON

EN MÄÄ
TOTA TIÄ

ENPÄ
OLE
EHINTY

KOITTA KISAPÄIVÄ

JOIDENKIN LIIKKEELLELÄHTÖ ON NIHKÄÄ

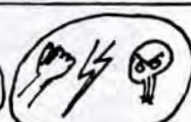
SOITA
UDELLEN

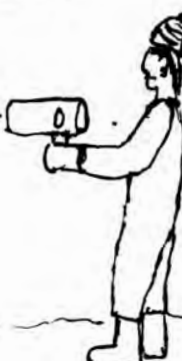
EIPÄ TAIDA
OLLA HEREILLÄ

NALLE

TOISAALLA

JOTKUT SENSIAAN LIIKKUVAT VÄHÄN LIIANKIN SUJUVASTI

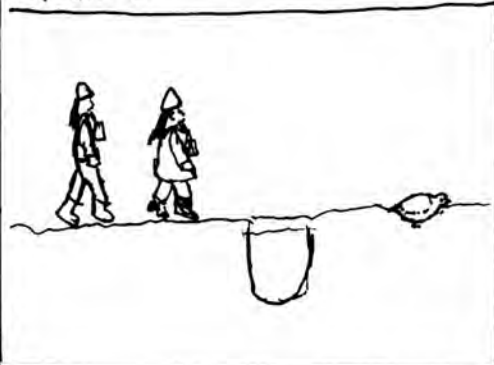

EI VOI AJAA
NOIN KOVAA
NIIN!

KOMPPAUS ON MENESTYKSEN
A JA O

TUOSSA

LUK!

NÄTKÖ?

NO EN

PIENET ONGELMAT KUULUVAT
PELIN HENKEEN

HEI!
MIKÄ TUOLLA
MENEET
PUSÄNTÄ

VARO!

HEI!

HELP!

JOTTA NUOREMPI
LUKIJAKUNTAMME EI
JÄRKYYNISI TÄSTÄ
TRAAGISESTA ONNET-
TOMUUSKUVASTA,
PÄÄTTI TOIMITUS
SENSUROIDA SEN.

SHIT HEELS!
TUOSS ON LOMMO
JA TUOSS ON LOMMO

ENNEN PIMEÄÄ ON
OTETTAVA LOPPUKURI

KOMPATAAN
VIELÄ
TÄMÄ
PELTO

HELP!
MIKÄ TÄSSÄ ON

MITÄ NYT!

VARO
VAIVAN

HEI SE
ON UKULI!

TYHMÄÄ,
KUN EI
SAA EDE
LEPÄILLÄ
RAUHASSA*

ILLALLA ON TULOSTEN PURKU

JA NIIN ILTA
JATKUU...

THE END

* KÄÄNNÖS TUNNIPÖLÖN KIELESTÄ

Pohjois-Savosta ilmoitettavat lintuhavainnot vuodesta 1996 alkaen

Kuikka kerää lintuhavaintoja toimialueeltaan, joka on sama kuin Kuopion lääni. Lisäksi keräämme ja julkaisemme Joroisten kunnan alueella tehdyt lintuhavainnot, jotka toimitetaan myös Etelä-Savon Lintuharrastajien käyttöön.

Ilmoitusteknisiä seikkoja

Pääasiallisesti havainnot kirjoitetaan havaintokortteille, joita saa yhdistykseltä, mutta kaikki havainnot myös erillisillä paperilapuilla otetaan huomioon. AHK:n (alueharvinaisuuskomitean) alaisista havainnoista täytetään aina AHK-lomake. Tavallisimpien lajien muutto- ja vaellushavainnot toimitetaan erikseen sekä keväältä että syksyltä muuttokaavakkeella tai paperilla. **Korostettakoon, että jonkun lajin esiintyessä runsaana yksittäisellä alueella** (esim. pikkuvarpunen Varkaudessa, hemppo Siilinjärvellä), on havainnoijan oman harkinnan käyttö sallittua havaintoja ilmoitettaessa: jokaista

ylilentävää tai vilahdukselta nähtyä lintua ei ole tarpeen kirjata, vaan keskeistä on ilmoittaa esiintymistä hyvin luonnehtivaa tietoa (suurimmat kerääntymät, parimäärä, pesimä- ja esiintymisalueet). Massamuutoista ei tarvitse kirjata tietoja parvittain – yhteismäärä, parvien määrä, suurimmat parvet, muuton ajoittuminen ja pääsuunta riittävät.

Ilmoittaessasi havaintoja huomaa, että tämän luettelon idea on olla hierarkinen: tarkasta ensi kohta 1. sitten 2. ja lopuksi 3.–4., jos tekemäsi havaintoa ei löydy listoilta, sitä ei tarvitse ilmoittaa! Lajien suomenkieliset nimet on järjestetty aakkosjärjestykseen niiden löytämisen helpottamiseksi.

Havaintojen palauttamisesta

Seuraavia havaintoja kaivataan katsausten kokoajille:

- kevätmuutto 1994
- syysmuutto 1994
- havaintokortit 1994
- AHK-kaavakkeet 1994
- kevätmuutto 1995
- Vanhoja havaintoja aikaisemmilta vuosilta
- punasotkahavainnot 1995

Jos sinulla ei ole kaavakkeita tai havaintokortteja niin ota yhteys postitusvastaavaan Meklinin Arviin (puh. 971- 2828 673)

1 Alueellisen harvinaisuuskomitean tarkastamisen vaativat lintuhavainnot

Seuraavista lajihavainnoista vaaditaan alueellisen harvinaisuuskomitean tarkastama AHK-kaavake, ennen kuin havainnot voidaan katsoa julkaisukelpoisiksi. Huomaa muutamien lajien kohdalla olevat poikkeukset; esimerkiksi pikku-uikun talvihavainnot voidaan ilmoittaa ilman AHK-kaavaketta havaintokorteilla tai erillisellä paperilla. Myös muut selvästi tavanomaisesta poikkeavat havainnot (esim. ennätysaikaiset kevähavainnot, erikoiset talvihavainnot, ennätysmyöhäiset syyshavainnot) voidaan alistaa AHK:lle tarkastettaviksi. Rengastetusta AHK-listan lajista ei tarvitse kaavaketta täyttää, vaan se ilmoitetaan havaintokortilla.

allihaahka (ei talviaikana 1.12.–15.3.)

arosuhaukka/niittysuhaukka

avosetti

etelänkiisla

haahka

haarahaukka

harmaasorsa

heinäkurppa

hippiäsuunilintu

isokirvinen

isolokki

isosirri (ei Sii Raasion ja Mustin syyshavainnoja)

jääkuikka

jääkuikkalaji

kangaskiuru

keltahemppo

keräkurmitsa

kihu-laji

kiiruna

kiljuhanhi

kiljukotka/pikkukiljukotka

kirjokerttu

kultasirkku

kuningaskalastaja

kuovisirri (ei syyshavainnoja)

kyhmyhaahka

kyhmyjoutsen

lampiviklo

lapintiira

lapinuunilintu (ei laulavia)

leveäpyrstökihi

liejukana

luotokirvinen

lyhytnokkahanhi

maakotka (ei nuoria)

merikihi

merisirri

mustahaikara

mustaleppälintu

mustapyrstökuiri

mustatiira

muuttohaukka

pikku-uikku (ei talviaikana 1.12.–15.3.)

pikkujoutsen

pikkukajava

pikkusirkku

pikkutiira

pulmussirri (ei Sii Raasion ja Mustin syyshavainnoja)

rantakurvi

rastaskerttunen

räyskä

riskilä

ristisorsa

riuttatiira

ruokki

sepelhanhi *rotu hrota*

sininärhi

taigauunilintu

tunturikihi

turkinkyhky

turturikyhky

valkoselkätikka

viiksitimali

viiriäinen

virtavästäräkki

vuorihemppo

2 Seuraavista lintulajeista ilmoitetaan kaikki havainnot

Seuraavista lajeista ilmoitetaan kaikki havainnot. Lienee erikseen sanomatta selvää, että näistä lajeista ilmoitetaan myös pesimä- ja talviaikaiset havainnot sekä pesimäbiologiset tiedot.

allihaahka (talviaikana 1.12.–15.3.)

harjalintu

harmaahaikara

harmaapäätikka

hiiripöllö

huuhkaja

idänuunilintu

iso-Falco

isokäpylintu

isosirri (Sii Raasion ja Mustin syyshavainnot)

jänkäkurppa

jänkäsirriäinen

kaakkuri

kanadanhanhi

karikukko

kattohaikara

kaulushaikara

kehrääjä

kirjosipikäpylintu

koskikara

kuhankeittäjä

kultarinta

kuovisirri (syyshavainnot)

kuukkieli

käenpiika

lapasotka

lapinpöllö

lapinsirri

lapintiainen

lapinuunilintu (laulavat)

lehtopöllö

luhtahuitti

luhtakana

luhtakerttunen

maakotka (nuoret)

merihanhi

meriharakka

merikotka

merilokki

merimetso

mustapääkerttu

nokkavarpunen

peltopyy

pensassirkkalintu

pikku-uikku (talviaikana 1.12.–15.3.)

pikkusieppo

pikkusirri

pikkutikka

pikkubarpunen

pilkasiipi

pohjantikka

pulmussirri (Sii Raasion ja Mustin syyshavainnot)

punajalkaviklo

punakuiri

pähkinähakki

pähkinänakkeli

riekko (talvihavainnot: yksilömäärä/paikka)

ruisräikkä

ruskosuhaukka

rytikerttunen

satakieli

sepelhanhi

sepelrastas

suosirri

tundranhanhi

tundrakurmitsa

tundraurpiainen

tunturikiuru

tunturipöllö

tylli

uuttukyyhky

valkoposkihanhi

varpuspöllö

vesipääsky

viitakerttunen

viitasirkkalintu

3 Pesimäaikaaiset havainnot

Seuraavista lajeista ilmoitetaan pesimäaikaaisia tietoja. Ilmoitettavat havainnot on eritelty ryhmittäin, joista kerätään erityyppisiä tietoja.

A Kaikki pesimäaikaaiset havainnot riippumatta siitä, mitä lintu teki tai miten se käyttäytyi, sekä pesimäbiologiset tiedot

alli
ampuhaukka
härkälintu
hemppo
isolepinkäinen
kapustarinta
lapinkirvinen
lapinsirkku
metsähanhi
mustakurkku-uikku
mustalintu
mustavaris
mustaviklo (ei aikaisia syysmuuttajia)
naakka (Iisalmen taajama-alueen ja Varkauden ulkopuolelta)
piekana
pikkukuovi
pulumunen
pyrstötiainen
sinirinta
suokukko (ei aikaisia syysmuuttajia)
taviokuurna
tikli
tilhi
uivelo

B Pesä- ja poikuehavainnot sekä reviiirit (laulavat tai soidintavat koiraat, pysyvää reviiiriä pitävät, varoittelevat tai ruokaa kantavat linnut) ja pesimäbiologiset tiedot

hempipöllö
hiirihaukka
kalasääski
kanahaukka
korppi
kuikka
kurki (myös ns. luppokurkiparvet)
kuusitiainen (vain Ylä-Savon kunnista: Iisalmi, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Rautavaara, Sonkajärvi, Varpaisjärvi ja Vieremä)
laulujoutsen (myös kihlaparit ja kesäiset kerääntymät)
mehiläishaukka
nuolihaukka
palokärki
pikkulepinkäinen
pikkutylly
punasotka
sarvipöllö
selkälokki
sinisuohaukka
sinitäinen (vain erämaisimmista kunnista: Rautavaara, Sonkajärvi ja Vieremä)
suopöllö
tuulihaukka
varpushaukka
viirupöllö

C Arviot tai tiedot selvärajaisten alueiden (kuten järven, suon, lintuluodon, kylän, kunnan) pesimäkannoista

harmaalokki
heinätavi
isokoskelo
jouhisorsa
kalalokki (suopesinnät)
kalatiira (suopesinnät; yli 10 parin luotokoloniat)
kesykyhky
kottarainen
lapasorsa
metso (soidinpaikat ja niiden kukkojen lukumäärä)
naurulokki
nokikana
pikkulokki
tervapäsky (taajama-alueiden ja asuinrakennusten ulkopuoliset pesimäpaikat)
törmäpääsky (lisätiedoksi törmän tarkka sijainti)

4 Talvihavainnot ajalta 1.12.–15.3.

(Selvästi kevätkuuttajiksi tulkittavat linnut ilmoitetaan kevätkuuttolomakkeella!) **HUOM!** Listalla ei ole lueteltu vain poikkeustapauksissa talvella havaittuja lajeja (esim. västäräkki, piekana), joista luonnollisesti ilmoitetaan myös talvihavainnot. Lisäksi kaikista talvilajeista toivotaan ilmoitettavan suuret parvet ja kerääntymät: esimerkiksi 400 tilheä, 50 korppia, ilmoittajan oman harkinnan mukaan. Räkättirastaasta, tilheistä taviokuurnasta ja vihervarpusesta voit talvina, jolloin niitä on vähän ilmoittaa kaikki havainnot.

ampuhaukka
fasaani (talvikanta/paikka)
haapana
harmaalokki
hemppo
isokoskelo
isolepinkäinen
järripeippo
jouhisorsa
kalalokki
kanahaukka
kesykyhky (talvikanta/paikka)
kottarainen

kuikka
laulujoutsen
metso
mustarastas
mustavaris
naakka (talvikanta/Iisalmi ja Varkaus)
naurulokki
nokikana
palokärki
peippo
pulumunen
punakylkirastas
punarinta

punasotka
pyrstötiainen
silkkiuikku
sinisorsa
tavi
telkkä
tikli
tukkasotka
tukkakoskelo
tuulihaukka
uivelo
varpushaukka

5 Muut tiedot

Muuttoaikaaiset havainnot ilmoitetaan muuttolomakkeella versio 96:lla

Valtakunnallisen rariteettikomitean kaavakkeet lähetetään ensin omalle yhdistykselle, josta ne toimitetaan RK:lle
Talvilintulaskentojen tulokset ilmoitetaan suoraan Helsingin yliopiston eläinmuseolle, josta ne saadaan yhdistyksen käyttöön
Liito-oravahavainnot otetaan havaintokorteilla mieluusti vastaan arkistoitavaksi ja myöhemmin julkaistaviksi
Maakunnassa tehdyistä linnustoselvityksistä toivotaan saatavan yksi kappale yhdistykselle!

Maakunnasta ja muualta

Kaksi lintutornia Keitelelen Lahnasjärville

Pohjois-Savon ympäristökeskus on kunnostanut Keiteleellä sijaitsevaa Keskimmäistä Lahnasjärveä. Järven vedenpintaa on nostettu kymmeniä senttejä ja lisäksi umpeenkasvaneeseen luhtaan on kaivettu muutamia uomia avovesipinnan aikaan saamiseksi. Keiteleläiset ovat suunnitelleet järveä kiertävän luontopolun, johon kuuluu vesialueen länsireunalle pystytetyt kaksi lintutornia.

Keskimmäinen Lahnasjärvi kuuluu kolmen eri Lahnasjärven muodostamaan ketjuun Keitelelen kunnan pohjoisosassa (Kartta). Aikoinaan vedenpinnan laskemisen takia sekä Alimmainen että Keskimmäinen Lahnasjärvi ovat kasvaneet täysin umpeen. Alin allas on oikeastaan nykyisin suo, jolla kasvaa pajukkoa ja heiniä. Keskimmäisellä järvellä on pinnannoston seurauksena jonkun verran avovettä, mutta aluetta hallitsevat pikähti kortekasvustot ja raivatut pajupensaikkoluhat. Ylimmäisellä Lahnasjärvelläkään ei juuri avovettä ole. Se on lähinnä kortteen valtaama "kurppahetteikkö", mutta luonteeltaan järvistä luonnontilaisiin.

Lintutornit on rakennettu Keskimmäiselle Lahnasjärvelle, jonka kunnostamisen tuomista sorsalintuparvista ainakin metsästäjät haaveilevat. Torneilta (T) näkee järvelle kohtalaisen hyvin, mutta niiden rakenne ei ole oikeanlainen. Vaikka toinen torneista oli keväällä paikalla käydessäni vielä kesken tervauksen, näki selvästi, ettei suunnitteluvaiheessa oltu juurikaan konsultoitu lintuharrastajia heidän tarpeidensa huomioimiseksi. Näin ollen kaukoputken jalustan jalat humahtavat iloisesti tornien harvan lattialaudoituksen läpi. Puurakenteiden tervauksen takkiin aiheuttamat tahrat toivottavasti vähenevät tökötin kuivumisen myötä. Lisäksi tornien lattiapinta-ala on ainakin ylimmillä tasoilla täysin riittämätön kaukoputkeiluun. Pieni huojuminen ei ainakaan vielä haitannut havainnoijaa. Lievästi keskeneräisyydestä

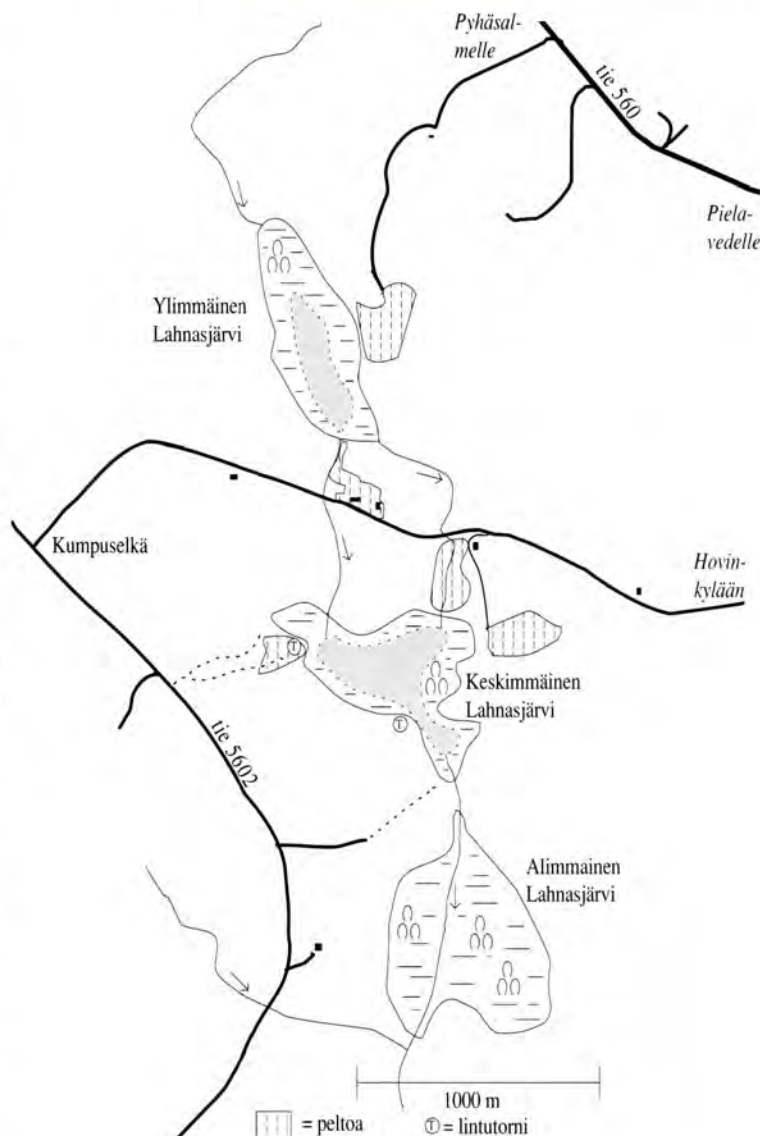
viesti myös opastuksen puuttuminen, joten kaakkoisemmalle tornille tulevan polun paikka ei ollut vielä hahmottunut. Toivotavasti alueen opastus ja polusto on jo rakennettu valmiiksi. Luoteisemmalle tornille tulee tieltä 5602 selvä polku tai oikeammin traktoritie.

Vaikka lintutornit eivät alueella olekaan viimeisen päälle tehtyjä, kannattaa niihin kuitenkin nousta. Keskimmäinen ja Ylimmäinen Lahnasjärvi ovat aivan kelvollisia lintupaikkoja varsinkin keväällä muuttoaikaan. Esimerkiksi 16.5.1995 Keskimmäisellä oli 7 ♂ 5 ♀ telkkää, 47 tavia, 2 ♂ sinisorsaa, 2 ♂ jouhisorsaa, 2 ♂ 2 ♀ haapanaa, lapasorsapari, nokkana, naaras uivelo, joutsenpari, nauru-, pikku- ja kalalokkeja, noin 30 mustavikloa ja 20 liroa sekä mm. kalasääski. Ylimmäisellä tavattiin tuolloin 23 joutsenta, 7 ♂ 2 ♀ jouhisorsaa, 8 koiras sinisorsaa, noin 100 haapanaa, noin 15 tavia, 8 suokukkoa, noin 150 liroa ja noin 10 mustavikloa. Myöhemmin toukokuun lopussa lintuja oli paljon vähemmän, mutta alueella pesi mm. kurki ja rantapuissa lauleli idänuunilintu ja käenpiika. Keskimmäisen Lahnasjärven reunoilla pyöri myös varpushaukapari.

Jos ja kun liikut järvien alueella, lienee paikallaan antaa pari vinkkiä. Alimmaisella järvellä ei kannata juuri vierailla kuin tulvan aikaan. Keskimmäisen näkee tornien lisäksi melko hyvin järven itäpuolelle, Suopellolle tulevan tien päästä ja varrelta peltojen yli. Ylimmäistä järveä voi käydä katsastamassa kaivetun suoraviivaisen lasku-uoman tyven pellolta tai järven itäpuolelle tulevan tien päästä rannalta. Paikalla oli/on palaneen talon rauniot ja jonkinmoisia ajokieltomerkkejä, joten aivan suoraan ei pihaan kannattane töytyttää, sillä rantaan voi yhtä hyvin mennä muualtakin.

Kalle Ruokolainen

Keskimmäinen Lahnasjärvi on tyypillinen kortejärvi.
©Kalle Ruokolainen

Maakunnasta ja muualta

Maailman kahlaajakuulumisia

Julkaisemme Wader Study Group Bulletinin pääsisällysluettelon ja joitakin lyhennelmiä tarinoiden sisällöstä. Kopioita artikkeleista voi kysyä Kalle Ruokolaiselta (p. 90–604 475 tai 971–461 6230). Tällä kertaa vuorossa on WSG-Bulletin nro 75. Numeroa 74 ei nyt käsitellä, koska se on Waddensestä käsittelevä erikoisnumero, jonka referoiminen vie normaalia enemmän aikaa. Palaamme siihen mahdollisesti ensi vuonna.

Wader Study Group Bulletin 75 (joulukuu 1994)

Recent publications on waders 61 (Luettelo viimeaikaisista kahlaajia koskevista julkaisuista)

Tomkovich, P. S. (ed.): Breeding conditions for waders in Russian tundras in 1992. (Kahlaajien lisääntymiseen vaikuttaneet tekijät Venäjän tundrailla vuonna 1992: Vuoden 1992 pesimäkausi oli yllättävän samanlainen valtavalla alueella Pohjois-Euroopasta Tyynelle valtamerelle. Sopulipopulaatiot olivat kesän alussa joko vähenemässä, saavuttaneet aallonpohjan tai lähellä sitä; ainoastaan Wrangelin saaren sopulikanta kasvoi. Lisäksi myyriä tavattiin vain vähäisiä määriä tai ei ollenkaan, vain muutamilla alueilla ne oli yleisiä saatikka runsaita. Naaleja oli runsaasti muualla paitsi eteläisellä Jamalilla ja Severnaja Zemljalla; kannat vähenivät heinäkuusta alkaen, suurimmalla osalla alueesta naalit eivät pesineet. Kaikkialla havaittiin naalien taholta voimakasta kahlaajapeseysiin kohdistuvaa saalistusta. Huonon sään ja voimakkaan saalistuksen yhdenaikaisuus aiheutti pesintöjen epäonnistumisen melkein koko Euroopan puoleisella tundrailla. Arviot lajien pesintöjen onnistumisprosentista vaihtelivat 0–10 %.)

Tomkovich, P. S. (ed.): Breeding conditions for waders in Russian tundras in 1993. (Kahlaajien lisääntymiseen vaikuttaneet tekijät Venäjän tundrailla vuonna 1993;

Kevät saapui keskimääräisessä ajassa. Sää oli suurimmalla osalla tutkituista alueista pesimäkauden aikana hyvä. Melko kylmää tai kylmää oli vain Kuolan rannikolla ja Taimyrrilla. Valtaosalla Euroopan puoleisesta tundraa sopulikanta oli heikko tai aallonpohjavaiheessa. Taimyrrilla ja Novaja Zemljalla kanta oli keskimääräistä tasoa. Kasvua havaittiin 13:ssa tarkkailupisteessä kaikista 32:sta. Naalit pesivät vain Novaja Zemljalla ja Taimyrrilla sekä Wrangelin saarella. Saalistavia lintuja oli myös vähän. Kahlaajien pesimistulos arvioitiin pääosin hyväksi vähäisestä saalistuksesta ja otollisista sääolosuhteista johtuen. Paikoissa, joista tarkkoja tietoja oli saatavissa, pesimätulos vaihteli keskimääräisestä hyvään. Vuonna 1994 on odotettavissa sopulikantojen huippu monilla alueilta. Jos sääolot ovat edelleen suotuisia, johtaa tämä saalistuspaineen huomattavaan vähenemiseen ja mahdollistaa hyvän pesimistuloksen.)

L. G. Underhill: Reviving the calcium - from - lemmings hypothesis. (Kalsiumia sopuleista -hypoteesin henkiin herättäminen: Kahlaajien ja sopulikantojen vuorovaikutuksesta tunnetaan hyvin oletamus, jonka mukaan sopulikantojen ollessa huipussaan lintujen pesinnät onnistuvat hyvin niihin kohdistuvan saalistuksen vähenemisen takia. Toisenlaisiakin ajatuksia kuitenkin on. Muuan MacLean ehdotti, että sopulit ovat välttämättömän kalsiumin lähde munia tuottaville naaraille ja kasvaville poikasille. Tätä käsitystä tuki hänen löydöksensä, joissa sirrien mahoista löytyi sopulien hampaita ja luita erityisesti aikana, jolloin lintujen kalsiumin tarve oli suurta. Lisäksi hän huomasi, että suosirrien munintaväli oli Suomessa keskimäärin 36 tuntia, kun se ravaintovaroiltaan nuikemmassa Alaskassa oli vain 24 tuntia. Niinpä munintaväli voisi olla riippuvainen nimenomaan kalsiumin saannista eikä ravinnon määrästä. Tuottaakseen yhden munan naaraan on syötävä keskimäärin neljän päivän ajan normaalia ravintoa, jotta kalsiumin saanti vastaa munan kalsiummäärää. On

selvää, että tarvitaan ylimääräistä kalsiumia munantuotantoon. Sirrit eivät kuitenkaan hyökkää sopulien kimppuun niiden luita ja hampaita syödäkseen. Sopulikantojen ollessa huipussaan luita on saatavilla mm. petojen oksennuspaloissa kaikkialla tundraa. Kalsiumin saanti säätelee lintujen lisääntymiskykyä huomattavasti, mikä on todettu useilla lintulajeilla. Myös lapinsirkujen on muuten havaittu syövän sopulien luita. Koska asiaa ei ole viime aikoina juurikaan tutkittu, arveli kirjoittaja tuoda teorian uudelleen julki, jotta tutkijat kiinnostuisivat aiheesta uudelleen.)

Belik, V. P.: Where on earth does the Sander-billed Curlew breed?

(Missä siperiankuovi pesii?: Siperiankuovi on sukupuuton partaalla. Koska lajin pesimäpaikkoja ei tunneta, ei sitä voida tehokkaasti suojella. Useiden vuosikymmenien ajan on uskottu, että siperiankuovit pesivät Länsi-Siperian rämeillä. Erot ihmisen aiheuttamissa ekologisissa muutoksissa aro- ja metsävyöhykkeellä Venäjällä antavat olettaa, että siperiankuovit pesisivät todennäköisemmin aro- kuin metsävyöhykkeellä. Metsävyöhykkeellä ei ole tapahtunut mitään voimakkaita muutoksia, jotka voisivat selittää kannan romahduksen, mutta aroilla sitä vastoin on. Myös arojen kuovikanta on romahtanut ja aroille erikoistunut pikkukuovin alalaji *Numenius phaeopus alboaxillaris* on kokonaan kadonnut. Arojen muutoksissa lintujen pesimistulos on heikentynyt ja pesimäpaikkojen määrä on rajusti pudonnut. Kirjoittajan mielestä tuntuu oudolta, että siperiankuovit pesisivät karuilla rämeillä sen sijaan että ne käyttäisivät niille sopivinta aroa. Li-

Toimitukselta lukijoille..

Siivekäs alkaa saavuttaa aikalehden iän. Tämä vuonna se on ilmestynyt 16 vuotta – lintulehtenä se ei ole vanhimmasta päästä. Joka vuosi se kuitenkin on jossain muodossa painettu, alussa neljänä numerona myöhemmin yhtenä tai kahtena numerona vuodessa.

Nyt lehti on siis murrosiässä. Finniongelmiä voi vielä satunnaisesti esiintyä, mutta lopullinen pituus ja hartialeveys on nyt saavutettu. Jatkuvan kasvun politiikka ei ole meidän pohjoissavolaistenkaan mielestä mahdollista, keski-suomalaiset! Voima voivat lisää, joten suuremmat lihakset eivät pullistele tyhjyyttään, eikä temppuileva luonne aiheuta enää viivästyksiä ilmestymisessä – myös keski-ikä kriisi ja vaihdevuodet lienevät voitettavissa. Mummokuume ei poikine uusia lintulehtivauvoja, mutta sarjakuvaa-albumia kuulema suunnitellaan jo. – No, vitsit vitsinä.

Nyt, kun olemme taas aikataulussa ja kakkosnumero ilmestyy jo ennen julkaisu-vuotta seuraavan vuoden alkua, voimme keskittyä viimeisten amatööritoimittajien harmitavien kauneusvirheiden poistamiseen ja sisällön hienosäätöön, mahdollisesti uusien juttujen toimittamiseen. Tulevana vuonna periaatteena pitää olla, että kaikki kirjoittajat ja oikolukijat saavat valmiiksi tehdyt vedokset luettavakseen ennen lehden painoon lähtöä. Tänä vuonna on jouduttu kiireen takia käyttämään keskeneräisiä taittovedoksia ja sen tietyt tarkkasilmäisimmät pilkunviilaajat huomaavat.

Joitakin teknisiä ongelmia tai tietämättömyydestä johtuvia turhia mokailuja on nyt saatu painon kanssa ratkaistua: kolras- ja naarasmerkit korvaantuvat täydellisesti (absolut), lehden leikkaukselle jätetään enemmän varaa, valitaan parhaiten yhteensopivat kirjasinlajit ja karttoja yms. piirroksien

säksi lajin muuttoreitit antavat viitteitä siitä, että siperiankuovi muuttaisi leveyspiirin suuntaisesti Välimeren talvehtimisalueille. Nyt olisi järkevintä keskittää siperiankuovien etsinnät viimeisille koskemattomille aroille, erityisesti Volgan ja Uralin välisille hiekkaisille ja laajoille tutkimattomille alueille (muutamia muitakin alueita mainitaan). Siellä siperiankuovit voisivat pesiä kuovien tavoin kosteiden painanteiden ja pikkujärvien niityillä. Mitä pikemmin pesimäalueet löytyvät, sitä paremmat ovat mahdollisuutemme säilyttää laji.) Mitenhän muuten nimestökomitea ottaisi vastaan siperiankuovien pesimäalueiden löytymisen Volgan alueelta?)

Turpie, J. K.: Why do plovers have a stereotyped behaviour?

(Miksi kurmitsat käyttäytyvät samalla tavoin kaavamaisesti?: Kurmitsat poikkeavat rakenteellisesti ja käyttäytymisensä puolesta muista vuorovesirannoilla ruokailevista linnuis-

pistekoko saataneen silmällähavaitsematoman pieneksi, viivat näkyvät rajattomina tai lähes rajattomina. Kaikki tämä vaatii tietotekniikan aikakaudella kokeilua ja ohjelmien käytön opettelua kymmeniä ja satoja tunteja. Ehkä emme vielä ensi vuonnakaan ole täydellisiä?

... ja kirjoittaville lukijoille

Siivekkään lukijoina saamme kiittää lehden ilmestymisestä pitkälti paitsi toimittajia myös juttujen ja katsausten kirjoittajia. Kirjoittajat ovat tuottaneet tekstiä tietokoneillaan kuka milläkin tavalla ja mitään kielioppisääntöjä noudattaen. Siksi lienee paikallaan toimittajien työn vähentämiseksi sopia joitakin pelisääntöjä, joilla takaamme, että a) kaikkien (ainakin toimituksen ja painon) työmäärä vähenee, b) lehti on virheettömämpi ja laadukkaampi ja c) lehti on halvempi(?). Suuret kiitokset kirjoittajille lankeavat heidän tämän vuotisesta täsmällisyydestään ja joustavuudesta. Vuonna 1994 *Siivekkään* jutuista huomattava osa oli toimituksen aktiivihenkilöiden kirjoittamia – tänä vuonna näin ei ole – ja ehkäpä lehti juuri sen takia sai aikataulunsa kirittyä kiinni.

Keskeisimmät kirjoitusohjeet

Havaintojen merkinnässä käytetään faunistisesta katsauksesta tuttua tyylä, ohessa vain merkinnät, joissa useimmiten on kirjavuutta (Ohjeissa lihavoitu ei tarkoita, että merkit täytyy lihavoida, vaan ne osoittavat oikean kirjoitusasun):

Yleisohjeita:

Jos toimitat tekstisi levykkeellä, liitä juttusi ohkeen aina myös paperille tulostettu

versio. Tämä on aivan erityisen tärkeää, jos toimitat Macintosh-tiedostoja, sillä *Siivekäs* tehdään PuuCeessä. Myös yleiset muotoilun ohjaukset (lihavoit, kappaleisennykset yms.) ovat yleensä tarpeettomia.

Kirjoita jutullesi valmiiksi suomenkielinen tiivistelmä eli "summary"! Tiivistelmään laitetaan vain tarinan pääkohdat.

Kuvia ja kuvaajia otamme vastaan

usemmissa muodoissa. Excel-tiedostot kelpaavat sellaisinaan samoin mm. TIFF- ja EPS-muotoiset kuvatiedostot, mutta liitä aina myös paperilla oleva suurikokoinen versio kuvista mukaan. Näihin kuvatiedostoihin liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi on usein paikallaan kysyä ensin, missä muodossa me kuvan haluamme.

Valokuvista tulee paras jälki, jos alkuperäinen kuva on paperivedos (mv tai väri), mutta diakuvistakin saadaan kuvia vahingoittamatta aivan kelvollista jälkeä.

Taulukot luodaan tabulointeja käyttäen.

Noudata parhaasi mukaan suomen kielioppia; kieliopillinen täydellisyys ei kuitenkaan saa olla itse tarkoitus, vaan tärkeintä on avata sanallinen arkku lukijoillemme.

Merkistö- ja lyhenneohjeet:

Käytä koirasmerkin tilalla merkkiä \$ (dollar) ja naarasmerkin tilalla merkkiä # (risuaita), vaikka näppäimistöltäsi tai ohjelmastasi saisi aivan sairaan hienot valmiit sukupuolimerkit! Näin takaamme, että kaikki merkit korvaantuvat kirjapainossa automaattisesti oikeiksi sukupuoli-merkeiksi. Meille valmiista sukupuoli-merkeistä on vain riesaa.

1 p (ei 1p); **1 m** (ei 1m): eli välilyönti täytyy olla numeron ja kirjaimen välissä.

123(4a) m (ei 123 m/4a): eli parvien luku-

määrä laitetaan yksilömäärän perään sulussa ilman välilyöntiä, koska se on palstataiton kannalta kauniimpaa.

p+m (ei p + m): eli luvun ilmaistessa paikallisten ja muuttavien yhteismäärää, kirjoitetaan p. + ja m kaikki yhteen ilman välilyöntiä; ks. perustelut edellisestä kohdasta.

kiertelevästä linnusta käytetään lyhennettä **kiert** (ei k tms.).

Ikä määritellään **suluissa ilman**

tavuviivoja: 1 (1kv) p, ei 1 1-kv p tai 1 (1-kv) p; eli luku, välilyönti, ikä sulkuihin, välilyönti ja kirjainmäärä linnun liikkeistä; ks. perustelut edellisistä kohdista.

Suomalaisten lajinimien jälkeen kirjoitetaan **alaotsikoissa ja taulukoissa tie-**

teelliset nimet suluissa ja, jos mahdollista myös kursivoituna, esim. Talitiainen (*Parus major*), koska lehdessä on kiitos Adrianin myös englanninkieliset summaryt.

Pyri käyttämään ajatusviivaa paitsi ajatusviivana, niin myös osoittamaan lukumäärä- ja aikavälejä: esim. 12.–13.5.1994 100–200 p Kuo Jännevesi. Ajatusviivan saat mm. Word for Windowsissa pitämällä Alt-näppäintä alaspainettuja ja täryttämällä numeropakalta perään 0150 ja vapauttamalla Alt-näppäimen (muista, että NumLock on päällä). Ellet saa ajatusviivaa tulemaan mitenkään, voit käyttää myös tavuviivaa tai pitkää ajatusviivaa —, jos se sattumoisin löytyy. Toimitus korvaa merkin oikeaksi!

Jos olet kirjoittamassa *Siivekkäseen*, etkä oikein tiedä, miten jonkun asian toteuttaisit, OTA YHTEYTTÄ toimittajiin. He tietävät!

ta. Niillä on suhteellisen suuret silmät ja linnut liikkuvat tyypillisesti juoksu-pysähdys-juoksu-menetelmällä. Tätä käyttämistä ei kuitenkaan ole erityisemmin yritetty selittää. Koska kurpat ruokailevat koko ajan kävellen riippumatta siitä, etsivätkö ne saalista näkönsä vai tuntoaistinsa avulla, ei juoksu-pysähdys-joukso voi johtua yksinkertaisesti kurmitsojen ruoan hankinnasta näkökykynsä varassa. Kirjoittajan tarkkaillessa kurmitsoja hän pani merkille muutamia seikkoja. Tundrakurmitsojen ruokailutapa ei muuttunut saaliin muuttuessa. Lisäksi kurpat eivät käyttäneet kurmitsamaista tapaa syödessään samaa ravintoa kuin kurmitsat. Syödessään erästä katkarapulajia, jonka ihminenkin voi paljain silmin hyvin nähdä, tundrakurmitsat spurtasivat näkemäänsä katkarapua kohti useita kertoja ja pysähtyivät aina välillä tyypillisellä tavallaan katsastamaan, missä saalis oli. Myös luolakahlaajat (ei todellinen kurmitsa, mutta rakenteellisesti samankaltainen) ja aavikkotyllit teki-

vät samoin. Nämä lajit juoksevat säännöllisesti saalistaan kohti pitäen päätänsä sivuittain ja käyttäen vain toista silmäänsä saaliin paikallistamiseen. Näiden huomioiden valossa kirjoittaja epäilee, että kurmitsat eivät näe juostessaan saalista niin hyvin kuin ollessaan pysähdyksissä. Ne käyttävät vain toista silmäänsä parantaakseen näön tarkkuutta, vaikka menettävät samalla kykyä arvioida etäisyyttä kohteeseen. Tällainen menettely selittäisi tarpeen pysähtymisiin ruokaillessa, sillä linnut joutuvat tunnistamaan ja paikallistamaan saaliinsa ennen uutta pyrähdystä suuntaan, jossa saalis on. Koska suoranaista todistetta asian tilasta ei ole, tämä on lähinnä spekulatiivinen väittämä.)

Ringin totals 1993 (Lista eri puolilla maailmaa toimivien rengastusryhmien rengastamista lajeista ja niiden rengastusmääristä. Raasio ei kalpene Euroopan huippupaikkojen rinnalla.)

Lukijoilta

Esa Hohtola muisti meitä kopiolla hänen yhdessä Juhanin Itämiehen kanssa julkaisemasta artikkelista. Artikkelissa (Luonnon Tutkija 82 (1978): 139) kerrotaan niittykirvisen poikasista löydettyistä karpas-toukista. Siitä selviää myös, että edellisen *Siivekkään* tiedonannossa "Syöpäläisiä keltavästäräkin poikasilla" kuvatut syöpäläiset ovat erään karpas-lajin (*Trypocalliphora lindneri* Peus) toukkia. Laji tavattiin Suomessa ensi kerran 1960 kivitaskun poikasilta. Sen jälkeen löydöksiä on tehty mm. niittykirvisestä, urpiaisesta ja talitiaisesta. Yleensä laji elää maassa pesivien lintujen poikasten ihon alla.

Kiitos, Esa!

Korjauksia

Edelliseen numeroon oli jäänyt vielä muutamia koiras- ja naarasmerkkejä korvaamatta (PC:n merkikiläji Inter ei siirry Macintoshiin). Faunistisessa katsauksessa harmaasorsan kohdalla ja keräkurmit-sajuton taulukossa 1 olevat merkinnät **mf** tarkoittavat ♂♀. Jos omituisuuksia on muuallakin, on virhe korjattava em. tavalla. Numeron 1/95 kevätmuuttokatsauksessa taas **K** tarkoittaa koirasta, **KK** useampaa koirasta, **N** naaras-ta ja **NN** useampaa naarasta.

Seuraavassa numerossa

Siivekäs 1/96 ilmestyy näillä näkymin keuhällä. Se sisältää mm. faunistisen katsauksen 1994, kevätmuuton 1994, talvikatsauksia, sarjakuvan ym mukavaa luettavaa. Lehteen tarkoitetun materiaalin on oltava toimituksella viimeistään 15.2.1996 mennessä. Pysykäähan palstoilla!

IDYLLI, JOTA EI TARVITSE RIKKOA

Enso ryhtyi ensimmäisenä metsäyhtiönä tekemään metsänomistajille leimikkokohtaisia ympäristöhoitosuosituksia. Niissä metsänomistajille suositellaan keinoja, joilla luonnon monimuotoisuus voidaan säilyttää hakkuun yhteydessä.

Hyvinvointia metsästä ja metsälle.

ENSO-GUTZEIT OY

LUONNOLLINEN JOULU LUONTOPUODISTA

Luonnon kalenteri
Kielet: suomi, ruotsi, saksa,
englanti, ranska

68,-

Luontopuoti

H-Tavaratalo
Puh. 263 1778 2. krs

Aidot alkuperäiset luontopaidat,
runsaasti eläin- ja luontoaiheita

colleget

165,-

t-paidat

89,-